

Den Europeiske Bevisordre - hva vil forskjellen bli for Norge?

Kandidatnr: 166416

Leveringsfrist: 1.6.2009

Til sammen 31.702 ord

Veileder: Professor Erling Johannes Husabø

27.5.2009

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon.....	5
1.1 Innledning.....	5
1.2 Den europeiske bevisordre og Norges mulige tilknytning til den.....	8
1.3 Problemstilling og den videre fremstilling.....	10
2. Oversikt over bevisordren.....	11
2.1 Innledning.....	11
2.1.1 Bakgrunn.....	11
2.1.2 Formål og rettslig grunnlag.....	13
2.2 Gjenstand for bevisordren.....	16
2.3 Anvendelsesområde for bevisordren.....	19
3. Kompetente myndigheter ved oversendelse av anmodninger om bevisopptak.....	21
3.1 Dagens system med rettsanmodninger.....	21
3.2 Den europeiske bevisordren.....	22
3.3 Vurderinger.....	25
4. Utformingen av anmodninger om bevisopptak.....	26
4.1 Dagens system med rettsanmodninger.....	26
4.2 Den europeiske bevisordren.....	27
4.3 Vurderinger.....	28
5. Nektelsesgrunnlag.....	29
5.1 Innledning.....	29
5.2 Ne bis in idem.....	31
5.2.1 Dagens system med rettsanmodninger.....	31
5.2.2 Den europeiske bevisordre.....	33
5.2.3 Vurderinger.....	35
5.3 Dobbelt straffbarhet.....	36
5.3.1 Dagens system med rettsanmodninger.....	36
5.3.2 Den europeiske bevisordre.....	37
5.3.3 Vurderinger.....	40
5.4 Prosessuelle hindringer.....	41
5.4.1 Dagens system med rettsanmodninger.....	41
5.4.2 Den europeiske bevisordre.....	43

5.4.3	Vurderinger.....	44
5.5	Nasjonale sikkerhetsinteresser m.v.....	45
5.5.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	45
5.5.2	Den europeiske bevisordren.....	46
5.5.3	Vurderinger.....	48
5.6	EMK og ”ordre public”.....	50
5.6.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	50
5.6.2	Den europeiske bevisordren.....	52
5.6.3	Vurderinger.....	55
5.7	Territorielle begrensninger.....	56
5.8	Politiske og fiskale forbrytelser.....	60
5.9	Immunitet.....	61
5.10	Manglende prosessuell kompetanse.....	63
5.11	Innholdsmangler.....	65
6.	Utsettelsesgrunnlag.....	67
6.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	67
6.2	Den europeiske bevisordren.....	68
6.3	Vurderinger.....	70
7.	Gjennomføringen av anmodninger om bevisopptak.....	71
7.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	71
7.2	Den europeiske bevisordren.....	72
7.3	Vurderinger.....	76
8.	Tidsrammer.....	77
8.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	77
8.2	Den europeiske bevisordren.....	78
8.3	Vurderinger.....	80
9.	Bruk av innhentet bevis.....	80
9.1	Dagens system med rettsanmodninger.....	80
9.2	Den europeiske bevisordren.....	83
9.3	Vurderinger.....	85
10.	Oppsummering.....	85
10.1	Innledning.....	85
10.2	De viktigste endringene.....	86
10.2.1	Særlig kompetanse og standardskjema.....	86

10.2.2 Nektelses- og utsettelsesgrunnlag.....	87
10.2.3 Gjennomføringen og tidsrammer.....	88
10.2.4 Omfattende informasjonsplikt.....	89
10.3 Bør Norge inngår en tilknytningsavtale til bevisordren?.....	90

Litteratur/ Kilder

1. Introduksjon

1.1 Innledning

Innsamling av bevis er en avgjørende del ved etterforskningen av en straffesak, da det er bevismidlene som hovedsakelig belyser sakens faktum og er grunnlaget for de beslutninger som nås i saken.

I enkelte tilfeller finnes de nødvendige bevismidlene imidlertid ikke i Norge, og det kan da være behov for å innhente disse i utlandet. Norsk politi har ikke myndighet til å drive etterforskning på fremmed lands territorium uten det fremmede landets samtykke, og det hender derfor at Norge trenger rettslig bistand fra myndigheter i utlandet for å innhente bevis.¹ Dette skjer i dag ved at norske myndigheter utsteder en anmodning om bistand til myndighetene i det aktuelle landet, en såkalt rettsanmodning. En slik rettsanmodning kan for eksempel gjelde bistand til avhør av et vitne eller en mistenkt som oppholder seg i det landet, eller oversendelse av spesifikke dokumenter eller gjenstander.

Det er heller ikke uvanlig at Norge mottar slike rettsanmodninger fra andre land, som søker å innhente bevismateriale som befinner seg på norsk territorium.

Hvordan norske myndigheter går frem ved utstedelsen og behandlingen av slike anmodninger er ikke regulert ett sted, det foreligger ingen egen lov om gjensidig bistand ved straffesaker i norsk rett. Det finnes derimot enkelt bestemmelser som regulerer rettsanmodninger i domstolloven 13. august 1915 nr. 5 §§ 46-51 og § 180, straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 §§ 225, 231 og 238 og i påtaleinstruksen kapittel 6.

De viktigste reglene om rettsanmodninger fremgår imidlertid av de internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge har sluttet seg til.

Den konvensjonen som anses som den viktigste ved internasjonalt bevissamarbeid i straffesaker er den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker av 20. april 1959 (1959-konvensjonen) og dens tilleggsprotokoll av 17. mars 1978². Ifølge 1959-konvensjonen skal statene yte hverandre ”størst mulig gjensidig bistand” ved forfølgning av straffbare

¹ Johs. Andenæs, Norsk Straffeprosess (2000) s. 300.

² 1959-konvensjonen er vedtatt av Europarådet. Europarådet er en selvstendig internasjonal organisasjon med 47 medlemsstater, og er ikke tilknyttet EU. Organisasjonen arbeider hovedsakelig med å fremme demokrati, menneskerettigheter og rettsstatsutviklingen i medlemsstatene, og har blant annet vedtatt den europeiske menneskerettskonvensjonen.

handlinger,³ herunder ved bevissamarbeid mellom statene. Konvensjonen regulerer blant annet hvordan en rettsanmodning skal oversendes mellom konvensjonspartene, og dessuten i hvilke tilfeller en stat kan nekte å yte bistand ved en mottatt anmodning.⁴

Videre inneholder Schengenkonvensjonen av 19.juni 1990 også bestemmelser om gjensidig hjelp i straffesaker, herunder om rettsanmodninger.⁵ Norge er tilsluttet Schengenregelverket gjennom samarbeidsavtale av 18.mai 1999, som for Norges del trådte i kraft 25.mars 2001.⁶ Schengen-området omfatter i dag Norge, Island, Sveits og alle EU medlemsstatene, med unntak av Irland og England.⁷ Schengenkonvensjonens bestemmelser om gjensidig bistand i straffesaker er ment å supplere og forenkle anvendelsen av 1959-konvensjonen.

Schengenkonvensjonen utvider blant annet anvendelsesområdet for gjensidig bistand, og innskrenker medlemsstatenes adgang til å avslå rettsanmodninger. På de områder som Schengenkonvensjonen ikke berører er det imidlertid fremdeles 1959-konvensjonen som får anvendelse.

Gjennom samarbeidsavtalen er Norge også bundet til å implementere nye EU-regelverk som er en videreutvikling av Schengenregelverket, såkalte *schengenrelevante* regelverk, jf.

avtalens art. 1. Som oftest vil et nytt regelsett i sin helhet bli karakterisert som schengenrelevant eller ikke, men det hender at noen artikler i en rettsakt blir definert som schengenrelevante mens andre artikler, i samme rettsakt, er definert som ikke schengenrelevante.⁸

At Norge godtar og implementerer schengenrelevante rettsakter og tiltak er en forutsetning for samarbeidsavtalen, Norge har ikke mulighet til å si nei til gjennomføring av en rettsakt som er schengenrelevant. Dersom Norge ikke vil godta de Schengenrelevante rettsaktene som blir vedtatt, vil Norges avtale med EU opphøre i sin helhet, jf. avtalens art. 8.⁹

³ Jf. art.1.

⁴ Innen Norden gjelder overenskomst av 26. april 1974 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige, som gjelder både for sivile saker og straffesaker. Overenskomsten legger til rette for en forenkelt fremgangsmåte for oversendelse av rettsanmodninger. Overenskomsten inneholder derimot ikke noen forpliktelse til å yte rettshjelp i straffesaker, denne forpliktelsen er hjemlet i 1959-konvensjonen.

⁵ Schengenkonvensjonen kapittel 2.

⁶ Stortinget ga samtykke til ratifikasjon av en samarbeidsavtale allerede i 1996, ved St. prp. nr. 42 (1996-97). Før Norge imidlertid rakk å bli operativ medlem av schengen, bestemte EU å gjøre schengen samarbeidet til en integrert del av EU via Amsterdam traktaten. Det var dermed behov for nye forhandlinger, og disse førte til dagens samarbeidsavtale av 18. Mai 1999.

⁷ England og Irland har valgt å stå utenfor den delen av schengen samarbeidet som omfatter grensekontroll, men deltar imidlertid i politisamarbeidet. Kypros, Bulgaria og Romania har ennå ikke implementert Schengen konvensjonen, men det forventes at dette skal skje en gang i løpet av 2011.

⁸ Kvam (2008) s. 51.

⁹ Ot.prp. nr. 36 (2008-2009), punkt 2.1.

Norge vil dermed være bundet til å implementere nye rettsakter om gjensidig bistand dersom disse er schengenrelevante.

EUs medlemsstater vedtok den 29.mai en egen konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker (2000-konvensjonen).¹⁰ Den 16. Oktober 2001 ble det også vedtatt en tilleggsprotokoll til konvensjonen.¹¹ Konvensjonen trådte først i kraft 23.august 2005 og tilleggsprotokollen den 6.oktober 2005. 2000-konvensjonen supplerer både 1959-konvensjonens og Schengenkonvensjonens bestemmelser om gjensidig bistand, og inneholder også bestemmelser om rettsanmodninger. Norge valgte først og fremst å slutte seg til de schengenrelevante bestemmelsene i 2000-konvensjonen.¹² Den 17. Desember 2003 undertegnet imidlertid Norge og Island en avtale med EU om gjensidig hjelp i straffesaker, som skal sikre at også de fleste andre bestemmelser i 2000-konvensjonen og dens tilleggsprotokoll også blir anvendt i forholdet mellom EU-statene og Norge og Island.¹³ Denne tilknytningsavtalen er imidlertid ennå ikke trådt i kraft.

Som første land utenfor EU undertegnet Norge den 28. april 2005 en avtale med Eurojust¹⁴, avtalen trådte i kraft 26.oktober 2005. Eurojust er et samarbeidsorgan for påtalemyndighetene i EU-statene, og Kollegiet i Eurojust er i dag satt sammen av 27 nasjonale medlemmer, en fra hver medlemsstat, som alle er erfarne offentlige anklagere eller dommere. Norge har også en norsk representant hos Eurojust.¹⁵ Formålet med Eurojust er å fremme og forbedre og samarbeidet mellom påtalemyndighetene i medlemsstatene ved etterforskningen og rettsforfølgelse av alvorlige former for kriminalitet. For å oppnå dette skal samarbeidet særlig forbedre informasjonsutvekslingen mellom medlemsstatene samt gjøre det lettere å yte internasjonal gjensidig rettshjelp, herunder bistand ved bevissamarbeid.¹⁶

¹⁰ Konvensjon, utarbeidet av Rådet i samsvar med artikkel 34 i traktaten om den europeiske union, om gjensidig hjelp i straffesaker mellom den europeiske unions medlemsstater, OJ [2000] C 197/3.

¹¹ Rådets rettsakt av 16. oktober 2001 om utarbeidelse i henhold til artikkel 34 i traktaten om den europeiske Union av protokollen til konvensjonen om gjensidig rettshjelp i straffesaker mellom den europeiske unions medlemsstater, OJ [2001] C 326/1.

¹² I følge 2000-konvensjonens art. 2 (1) er artiklene 3, 5, 6, 7, 12 og 23 schengenrelevante. Dette gjelder dessuten artikkel 15 og 16 i den grad slik relevans følger av art. 12, videre er art. 1 schengenrelevant i den grad den får anvendelse på noen av de nevnte artiklene. Disse bestemmelsene vil dermed gjelde for Norge.

¹³ Avtale mellom Den Europeiske Union og Republikken Island og Kongeriket Norge om anvendelsen av visse bestemmelser i konvensjonen av 29. mai 2000 om gjensidig rettshjelp i straffesaker mellom den europeiske unions medlemsstater og 2001-protokollen hertil, OJ [2004] L 26/3.

¹⁴ St.prp. nr. 58 (2004-2005).

¹⁵ Den norske representanten er imidlertid ikke medlem av kollegiet, jf. Eurojust rådsbeslutningen art. 5 og 7.

¹⁶ Det tette samarbeidet hos Eurojust kan på mange måter lette bevissamarbeidet mellom medlemsstatene.

Norge har i tillegg inngått bilaterale avtaler om gjensidig hjelp i straffesaker med land utenfor Europa¹⁷, disse vil imidlertid ikke bli behandlet da avhandlingen fokuserer på de reglene om gjensidig bistand som Norge er tilsluttet i Europa.

Norge er etter dette tilsluttet flere viktige internasjonale konvensjoner og avtaler som har betydning for bevissamarbeid innen Europa. Til tross for at reglene omkring bevissamarbeid har blitt forbedret og forenklet, blir det foreliggende systemet likevel ofte kritisert for å være tungvint og langsomt¹⁸. Spesielt setter ulikheter i nasjonal lovgivning hos statene hinder for bevissamarbeidet i dag,¹⁹ for eksempel ved at vilkårene for å innhente en type bevis kan variere fra land til land, dessuten har de ulike statene et uvalg forskjellige måter å gjennomføre en bevisinnhenting på.

For å oppnå en raskere og mer effektiv prosess for utarbeidelsen og gjennomføringen rettsanmodninger har EU nå utarbeidet et helt nytt system for bevissamarbeid, gjennom rammebeslutningen om den europeiske bevisordre. Prinsippet om gjensidig anerkjennelse skal sørge for at ulikheter i medlemsstatenes lovgivning ikke skal være til hindre for et tett bevissamarbeid medlemsstatene i mellom.

1.2 Den Europeiske bevisordren og Norges mulige tilknytning til den

The European evidence warrant²⁰, den europeiske bevisordren, er en rammebeslutning om fremskaffelse av objekter, dokumenter og data til bruk som bevis i straffesaker.

En bevisordre er en rettslig beslutning som utstedes av en kompetent rettslig myndighet i en medlemsstat om innhenting av bevis i en annen medlemsstat, og som deretter straks blir godkjent og gjennomført av en kompetent rettslig myndighet i mottakerstaten²¹.

¹⁷ Blant annet er det inngått avtaler med om gjensidig hjelp i straffesaker med Canada og Thailand.

¹⁸ Se blant annet A. IJzerman, *From the CATS portfolio: The European evidence warrant*. Artikkel i: Vervaele (2005), s. 8.

¹⁹ Jf. Forslag til Rådets rammeavgjørelse om en europeisk bevisordre til fremskaffelse av objekter, dokumenter og data til bruk i straffesaker, COM (2003) 688 final, punkt 15.

²⁰ Rådets rammeavgjørelse 2008/978/RIA av 18. desember 2008 om en europeisk bevisordre med henblikk på fremskaffelse av objekter, dokumenter og data til bruk i straffesaker, OJ [2008] L 350/72.

²¹ Jf. bevisordren, art. 1.1.

Ved å anvende prinsippet om gjensidig anerkjennelse på bevisordren skal dette føre til et raskere og mer effektivt rettslig samarbeid i straffesaker, og bevisordren vil erstatte den eksisterende ordning for gjensidig rettshjelp hva angår objekter, dokumenter og data.

Til tross for at bevisordren ikke dekker andre typer bevis anses den imidlertid kun for å være det første skrittet mot å erstatte alle de eksisterende regler om gjensidig assistanse innen EU, med ett enkelt regelsett som dekker alle typer bevis.²²

Den europeiske bevisordren markerer et betydelig skritt videre mot et tettere europeisk justissamarbeid og utviklingen av EU sin tredje søyle.²³ Siden Norge ikke er medlem av EU, og politi- og strafferettslig samarbeid faller utenfor EØS-samarbeidets område, blir Norge i utgangspunktet ikke tilsluttet bevisordren.

Norge er likevel tilknyttet viktige deler av EU sitt justissamarbeid gjennom flere andre avtaler og ordninger, deriblant gjennom Schengenregelverket, som blant annet tar for seg politisamarbeid og kriminalitetsforebygging.

Gjennom Schengensamarbeidet blir Norge tilsluttet de EU-rettslige bestemmelser som EU erklærer som schengenrelevante. Den europeiske bevisordren er imidlertid ikke erklært som Schengen relevant av EU, en av grunnene for dette er at bevisordren bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse, som er et EU-rettslig prinsipp som ikke gjelder for schengen landene utenfor EU.²⁴ Norge blir dermed heller ikke en del av bevisordren gjennom Schengen. Et alternativ er likevel å inngå en parallellavtale med EU som bygger på den europeiske bevisordren. Norge har allerede inngått en slik parallellavtale med EU basert på den europeiske arrestordren.²⁵

Siden Norge er tilsluttet de eksisterende konvensjonene som omhandler rettsanmodninger og gjensidig bistand, som nå på noen områder erstattes av den europeiske bevisordren, vil innføringen av denne rammebeslutningen påvirke Norge i stor grad. EU statene vil nå

²² COM (2003) 688 final, punkt 2.

²³ Maastrichttraktaten av 7. februar 1992 deler EU retten inn i tre søyler. Første søyle er Det europeiske fellesskap, som i dag består av EF og Euratom. Andre søyle omfatter felles utenriks- og sikkerhetspolitikk. Den tredje søylen omfatter justis- og innrikssektoren, og da politi- og strafferettslig samarbeid.

²⁴ Jf. Jose Castillo Garcia, Legal Service Eurojust, personlig meddelelse. Heller ikke den europeiske arrestordren ble erklært schengen relevant på dette grunnlag. Alle rammebeslutninger fra EU som bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse vil dermed utvilsomt falle utenfor Schengen samarbeidet.

²⁵ Rådets avgjørelse av 27. juni 2006 om undertegnelse av avtalen mellom den europeiske union og Republikken Island og Kongeriket Norge om prosedyrene for utlevering mellom den europeiske unions medlemsstater og Island og Norge, OJ [2006] L 292/1.

begynne å ta i bruk bevisordren ved anmodninger om flere typer bevis seg i mellom, mens Norge fortsatt vil måtte bruke det gamle systemet for alle typer bevis.

EU sin politikk har stor påvirkning på Norge, og norske myndigheter har derfor et generelt ønske om å utvikle et tettest mulig samarbeidsforhold med EU landenes justissamarbeid.²⁶ Det er imidlertid slik at utviklingen av regelverk innen EU ofte ikke omfattes av verken EØS-avtalen eller Schengen-tilknytningsavtalen, og Norge bør derfor satse på en størst mulig grad av medvirkning.²⁷ Dersom Norge holder seg utenfor denne utviklingen i EU er det en fare for at Norge fort kan falle utenfor, og sitte fast med tungvinte og utidsmessige løsninger. Det fremstår derfor i dag som viktig at Norge tar del i denne utviklingen, og Regjeringen har uttrykt dette ønske i en europamelding fra 2006:²⁸

”Den grenseoverskridende kriminaliteten i Europa er økende. Denne utfordringen krever at Norge gir høy prioritet til justis- og innenrikspolitisk samarbeid med andre europeiske stater, for eksempel gjennom Europol og Eurojust. Norge må aktivt og på et tidlig tidspunkt forholde seg til videreutviklingen av det justis- og innenrikspolitiske samarbeidet i Europa, med sikte på bred deltakelse i dette samarbeidet.”

Det er etter dette betydningsfullt for Norge å knytte seg til EU-samarbeidet på justisområdet, og det kan derfor være aktuelt å inngå en parallellavtale med EU, som bygger på rammebeslutningen om den europeiske bevisordre.²⁹

1.3 Problemstilling og den videre fremstilling

Problemstillingen i denne oppgaven er hvilke endringer en eventuell parallellavtale til den europeiske bevisordren vil innebære for norsk rett i forhold til de reglene om gjensidig bistand i Europa som Norge er tilsluttet i dag, forutsatt at parallellavtalen blir tilsvarende bevisordren slik den foreligger i dag. I tillegg til å gjøre rede for de rettslige forskjeller, vil jeg også foreta en rettspolitisk vurdering av ønskeligheten av å inngå en slik parallellavtale.

Ettersom temaet for oppgaven er hvilken betydning en eventuell parallellavtale til den europeiske bevisordren vil ha for norsk rett, er det mest hensiktsmessig å først gi en innføring

²⁶ St. meld nr.12 (2000-2001) s. 179 flg.

²⁷ St. meld nr.27 (2001-02) s.101-102.

²⁸ St. meld nr.23 (2005-06) s.25. Se Kvam s. 167.

²⁹ Slik som parallellavtalen til Den europeiske arrestordre, OJ L [2006] 292/2.

i bevisordren samt redegjøre for hva som er gjenstand og anvendelsesområde for bevisordren (kapittel 2).

Videre vil det foretas en sammenligning av dagens system og bevisordren for å redegjøre for hvilke endringer bevisordren vil innebære. Systematisk virker det hensiktsmessig å sammenligne de viktigste områdene ved bevissamarbeid hver for seg: Kompetente myndigheter ved oversendelse av anmodninger om bevisopptak (kapittel 3), utformingen av anmodninger om bevisopptak (kapittel 4), nektelsesgrunnlag (kapittel 5), utsettelsesgrunnlag (kapittel 6), gjennomføringen av anmodninger om bevisopptak (kapittel 7) og tidsrammer (kapittel 8).

For hvert område redegjøres det først for hvordan det er etter dagens system med rettsanmodninger. Videre gis det en fremstilling av hvordan det blir med bevisordren, og avslutningsvis foretas det en vurdering av hvilke endringer bevisordren innebærer på det aktuelle området og hvilken betydning disse endringene vil kunne ha for norsk rett.

Hensikten med å innhente bevis i utlandet er å benytte dette beviset i forbindelse med en norsk sak. Det vil derfor være hensiktsmessig å også redegjøre for adgangen til å anvende slike bevis i norsk rett, og vurdere om bevisordren kan ha betydningen for bevisets anvendelighet ved norske domstoler (kapittel 9).

Avslutningsvis vil det gis noen oppsummerende vurderinger av de viktigste endringene som bevisordren medfører, og til slutt vil det foretas en rettspolitisk vurdering av ønskeligheten av å inngå parallellavtale basert på bevisordren (kapittel 10).

2. Oversikt over den europeiske bevisordren

2.1 Innledning

2.1 1. Bakgrunn

EU har lenge jobbet med å fjerne hindre for justissamarbeid mellom statene, og EUs 3.søyle er under dynamisk utvikling. Amsterdamtraktaten fra 1997³⁰ la grunnlaget for et mer styrket og effektivt justissamarbeid, hvor fri bevegelighet for personer skulle sikres samtidig som det skulle iverksettes tiltak for forebygging og bekjempelse av den stadig økende

³⁰ Amsterdam traktaten om endring av traktaten om den europeiske union, traktatene om opprettelsen av det europeiske felleskap og visse tilknyttede traktater, OJ [1997] C 340/1. Trådte i kraft 1.mai 1999.

grenseoverskridende kriminalitet.³¹ EU ønsket å skape et område med frihet, sikkerhet og rettferdighet, ved å effektivisere det mellomstatlige politimessige og rettslige samarbeidet på strafferettens område.

Ved det Europeiske Råd i Tammerfors i oktober 1999 ble prinsippet om gjensidig anerkjennelse av kjennelser og dommer (prinsippet om gjensidig anerkjennelse) fastslått som hjørnesteinen ved det rettslige samarbeidet blant EU-statene, både på det sivile og det strafferettslige område:

”Enhanced mutual recognition of judicial decisions and judgments and the necessary approximation of legislation would facilitate co-operation between authorities and the judicial protection of individual rights. The European Council therefore endorses the principle of mutual recognition which, in its view, should become the cornerstone of judicial co-operation both in civil and criminal matters within the Union. The principle should apply both to judgments and to other decisions of judicial authorities.”³²

Prinsippet om gjensidig anerkjennelse innebærer at avgjørelser tatt av judisielle myndigheter i en EU medlemsstat skal godkjennes og gjennomføres av judisielle myndigheter i andre medlemsstater uten omfattende prøving. Dette begrunnes i at avgjørelser tatt av alle EU medlemsstater skal aksepteres som likeverdige, selv om myndighetenes organisering og saksbehandling er forskjellig i medlemsstatene.

Prinsippet om gjensidig anerkjennelse bygger etter dette på omfattende gjensidig tillit mellom medlemsstatene, og innebærer hovedsakelig to krav. For det første kreves det at statene må akseptere hverandres prosessuelle regler, og for det andre må de anerkjenne hverandres materielle strafferett, i den utstrekning dobbel straffbarhet er utelukket som nektelsesgrunnlag.³³ Dette innebærer at til tross for om et land har valgt å ikke kriminalisere en handling, må det landet akseptere at et annet medlemsland likevel har valgt å kriminalisere denne handlingen samt deres rett til å rettsforfølge brudd på denne regelen.

³¹ St. meld. nr. 12 (2000-2001).

³² EU-formannskapets Tammerfors-konklusjoner, punkt 33.

³³ Se nærmere om dette i kapittel 5.3.

Det europeiske Råd i Tammerfors ba Rådet om å vedta et program med tiltak for å gjennomføre prinsippet om gjensidig anerkjennelse av avgjørelser i straffesaker.³⁴ Rammebeslutningen om en europeisk arrestordre³⁵ ble vedtatt 13. juni 2002, og var det første instrumentet som bygget på prinsippet om gjensidig anerkjennelse av avgjørelser i straffesaker. Arrestordren skal føre til et raskere og enklere samarbeid ved overlevering av lovbrutere i alvorlige straffesaker og gjøre det enklere å straffe forfølge kriminelle på tvers av landegrensene.³⁶ Norge har allerede inngått en parallellavtale med EU basert på arrestordren³⁷, denne avtalen er imidlertid ikke ennå trådt i kraft.

Det andre instrumentet vedtatt på grunnlag av prinsippet om gjensidig anerkjennelse var rammebeslutningen om frysing av formuesgoder og bevis.³⁸ Denne rammebeslutningen gjør det mulig for judisielle myndigheter i en medlemsstat å sende en ordre til en annen medlemsstat om å fryse en gjenstand, i den hensikt å fremskaffe bevis eller konfiskere et formuesgode. Videre har det også blitt vedtatt en rammeavgjørelse som anvender prinsippet om gjensidig anerkjennelse på avgjørelser om konfiskasjon som skal supplere frysingsordren³⁹, og dessuten en rammeavgjørelse om anvendelsen av prinsippet på bøtestraffer.⁴⁰

2.1.2 Formål og rettslig grunnlag

Forslaget til en rammebeslutning om en europeisk bevisordre ble lagt frem av Rådet for EU 14.juni 2003⁴¹, og endelig enighet ble nådd av Rådet 18.desember 2008. Rammebeslutningen

³⁴ OJ [2001] C 12/10.

³⁵ Rådets rammeavgjørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne - Erklæringer fra en række medlemsstater i forbindelse med rammeavgjørelsens vedtagelse, OJ [2002] L 190/1.

³⁶ Mellom de nordiske landene er det vedtatt en egen konvensjon som bygger på den europeiske arrestordren: Konvensjon om overlevering for straffbare forhold mellom de nordiske land (den nordiske arrestordre), undertegnet 15.12.2005.

³⁷ Agreement between the European Union and the Republic of Iceland and the kingdom of Norway on the surrender procedures between the Member states of the European Union and Iceland and Norway, OJ [2006] L 292/2. Avtalen er ikke like omfattende som om Norge skulle tatt del i den europeiske arrestordren, men den forenkler saksbehandlingen og skal gjøre det enklere å hindre at lovbrutere unndrar seg straffe forfølging eller fullbyrdning av dom ved å reise til et annet land.

³⁸ Rådets rammeavgjørelse 2003/577/RIA av 22. juli 2003 om fullbyrdelse i den europeiske union av frysingsordre av formuesgoder eller bevismateriale, OJ [2003] L 196/ 45.

³⁹ Rådets rammeavgjørelse 2006/783/RIA av 6. oktober 2006 om anvendelse av prinsippet om gjensidig anerkjennelse på avgjørelser om konfiskasjon, OJ [2006] L 328/59.

⁴⁰ Rådets rammeavgjørelse 2005/214/RIA av 24. februar 2005 om anvendelse av prinsippet om gjensidig anerkjennelse på bøtestraffer, OJ [2005] L 76/16.

⁴¹ COM (2003) 688 final.

trådte i kraft 19.januar 2009, og må være implementert i alle medlemsstatene innen 19.januar 2011.⁴²

Rammebeslutningen anvender prinsippet om gjensidig anerkjennelse på bevisordre med henblikk på å fremskaffe objekter, dokumenter eller data til bruk i straffesaker.⁴³ En bevisordre utstedt i en medlemsstat, utstedelsesstaten, skal umiddelbart godkjennes og gjennomføres i en annen medlemsstat, fullbyrdsstaten, uten videre formaliteter.

Hovedformålet med bevisordren er å bidra til et raskere og mer effektivt samarbeid ved utstedelse og gjennomføring av anmodninger om bevisopptak.⁴⁴ Bevisordren skal muliggjøre adgangen til bevismateriale, forhindre at det går tapt, og forenkle gjennomføringen av ransaking og beslag vedtak, slik at bevismateriale kan innhentes raskt i en straffesak.⁴⁵ For å oppnå dette inneholder rammebeslutningen blant annet få og klare nektelsesgrunnlag samt strenge tidsfrister.

Det rettslige grunnlaget for rammebeslutningen er artikkel 31 i traktaten om den europeiske union, som omhandler samlet handling vedrørende rettslig samarbeid i straffesaker. Den tar sikte på å ”fremme og fremskynde samarbeidet vedrørende rettspleie og fullbyrdelse av avgjørelser mellom kompetente departementer og rettslige eller tilsvarende myndigheter i medlemslandene, herunder når det er relevant, gjennom Eurojust”, jf. art.31, (1)(a). Den omfatter også ”sikring av samsvar mellom medlemsstatenes gjeldende regler, i det omfang det er nødvendig for å forbedre samarbeidet”, jf. art.31 (1)(c), blant annet ved å sikre en vis harmonisering av de strafferettslige minimumsstandarder for å styrke den gjensidige tilliten. Rammeavgjørelsen søker også å fremme samarbeidet gjennom Eurojust og det europeiske rettslige nettverk i overensstemmelse med art. 31 (2) i traktaten om den europeiske union.⁴⁶

En rammebeslutning er ”bindende for medlemsstaterne med hensyn til det tilsigtede mål, men overlader det til de nationale myndigheter at bestemme form og midler for gjennomføringen. Den innebærer ikke umiddelbar anvendelighet” jf. EU-traktaten art. 34 (2) (b). En rammebeslutning trekker dermed bare opp visse hovedprinsipper, og det er så opp til

⁴² Jf. Bevisordren art. 23(1) og 25.

⁴³ Art. 1 i rammebeslutningen forplikter medlemsstatene til å fullbyrde mottatte bevisordre på grunnlag av prinsippet om gjensidig anerkjennelse.

⁴⁴ Den europeiske bevisordre, Rådets generelle fremgangsmåte, 1.juni 2006, 10081/06 (presse 168).

⁴⁵ Det Europeiske Råds konklusjoner fra Tammerfors, avsnitt 36.

⁴⁶ Jf. COM (2003) 688 final, punkt 67 flg.

nasjonale myndigheter i medlemsstatene å gi utfyllende bestemmelser, som må implementeres i nasjonal lovgivning. I motsetning til konvensjoner krever ikke rammebeslutningen noen ratifikasjon for å bli bindende, og medlemsstatene har dermed lite valg annet enn å gjøre de nødvendige forandringer for å kunne implementere.

Bevisordrens forhold til andre rettslige instrumenter klarlegges i art. 21 i rammebeslutningen. Bevisordren erstatter de eksisterende regler om gjensidig bevissamarbeid som eksisterer hva angår gjenstander, dokumenter og data som faller innefor rammebeslutningens anvendelsesområde. Det følger av art. 21 (1) at bevisordren skal anvendes parallelt med de eksisterende instrumenter, dersom et bevis faller utenfor bevisordrens anvendelsesområde skal dermed det gjeldende system omkring rettsanmodninger tas i bruk.

Det understrekes i bevisordrens art. 21 (2) at utstedelsesmyndighetene skal anvende bevisordren dersom samtlige av de gjenstander som søkes faller inn under rammebeslutningens anvendelsesområde.

Det følger imidlertid av art. 21 (3) at fullbyrdelsesmyndighetene likevel kan anvende det eksisterende system for å innhente bevis som faller inn under bevisordrens anvendelsesområde dersom disse utgjør en del av en større anmodning om gjensidig rettshjelp, eller dersom utstedelsesmyndighetene anser dette som mest hensiktsmessig i en bestemt sak. Dette innebærer at dersom utstedelsesstaten ønsker et objekt som faller inn under bevisordren, men samtidig også andre typer rettshjelp som faller utenfor, kan den utferdige en alminnelig rettsanmodning for samtlige bevis. Begrunnelsen for dette er at det i slike tilfeller kan både være mer oversiktlig samt tidsbesparende å utstede bare en anmodning.

Bevisordren er ikke til hinder for at medlemsstatene inngår samarbeidsavtaler om innhenting av objekter, dokumenter og data dersom disse avtalene sikrer et mer effektivt samarbeid ved bevisinnhenting, jf. art. 21 (4). Dette kan ha betydning for Norge dersom vi vil inngå en nordisk bevisordre som ytterligere forenkler og letter prosedyrene for bevisinnhenting enn det som følger av den europeiske bevisordren.⁴⁷ Slike avtaler skal kun berøre partene i avtalen, og Kommisjonen og Rådet skal dessuten underrettes om nye avtaler, jf. art. 21 (6).

⁴⁷ Sml. Lov om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (lov om nordisk arrestordre) av 19. September 2008, som blant annet innsnevrer muligheten til å nekte overlevering av egne statsborgere kraftig i forhold til tilknytningsavtalen til den europeiske arrestordren.

2.2 Gjenstand for bevisordren

Den europeiske bevisordren gjelder ikke for innhenting av alle typer gjenstander. Det er først og fremst et overordnet krav om at gjenstanden for en bevisordre må begjæres innhentet i bevisøyemed. Utstedelsesstaten må med andre ord anse den aktuelle gjenstanden for å ha bevisverdi. At det må dreie seg om en slik bevisgjenstand, og at formålet med innhenting for eksempel ikke kan være å levere gjenstanden tilbake til sin rette eier, fremgår indirekte av rammebeslutningens navn og oppbygning, og dessuten art. 2 (c) hvor det er snakk om bevis.⁴⁸

Bevisordren gjelder heller ikke for alle typer bevis. Det følger av art. 4 i rammebeslutningen at en bevisordre kan utstedes i den hensikt å innhente objekter, dokumenter og data⁴⁹, som kan benyttes i slike saker som er angitt i art. 5.⁵⁰ Hvilke objekter, dokumenter eller data den enkelte bevisordren gjelder må dessuten spesifiseres i den enkelte bevisordren⁵¹, jf. art. 4, siste setning.

Det fremgår ingen direkte definisjon av begrepene objekter, dokumenter og data i rammebeslutningen. Det følger imidlertid av forarbeidene til rammebeslutningen at en bevisordre kan utstedes for alle typer objekter, dokumenter og data så fremt de kan brukes i de saker angitt i art. 5.⁵²

Utgangspunktet er etter dette at en bevisordre kan utstedes for alle type objekter, dokumenter og data med bevisverdi. Dette inkluderer for det første innhenting av bevis som allerede er underlagt myndighetenes kontroll, for eksempel utskrift av relevante opplysninger fra et register eller opplysninger om eksistensen av bankkontoer, såfremt fullbyrdsstaten har tilgang til slike opplysninger. For det andre inkluderer det bevis som befinner seg hos private eller juridiske personer som kan bli innhentet ved utleveringsordre eller ved ransaking og beslag, for eksempel personlige regnskapsbøker eller et våpen.⁵³

⁴⁸ Frände (2007) s. 74.

⁴⁹ "Objects, documents and data".

⁵⁰ Se nærmere om dette under punkt 3.2.

⁵¹ Se Frände (2007) s. 72. Grunnen til at beviset må spesifiseres er at bevisordre ikke skal kunne benyttes til å etterforske om det i det hele tatt foreligger noe bevis i saken. De skal ikke brukes til å sende fullbyrdsstatens myndigheter på en såkalt "fishing expedition".

⁵² COM (2003) 688 final, punkt 74. Dette er basert på definisjonen av bevis i art. 2 (e) i rammebeslutningen om frysing av bevis og eiendom, OJ [2003] L 196/45.

⁵³ Williams (2005) s.19.

Det foretas imidlertid en betraktelig innskrenkning av hva som kan være gjenstand for en bevisordre i art. 4 (2). Her regnes det opp fem typer bevis som en bevisordre som hovedregel ikke kan utstedes for.⁵⁴ Disse fem bevistypene kan igjen deles inn i tre grupper.⁵⁵

For det første gjelder ikke bevisordren for avhør av mistenkte, vitner eller andre sakkyndige, jf. art. 4, (2) (a).⁵⁶ En bevisordre kan dermed ikke anmode fullbyrdelsesstaten om å gjennomføre et avhør. Bevisordren gjelder dessuten heller ikke for annen bevis som opptas i realtid⁵⁷, slik som kommunikasjonskontroll eller overvåking av personer eller elektronisk data, jf. art. 4 (2) (c). Disse begrensningene innebærer at en bevisordre ikke kan benyttes for innhenting av bevis som ennå ikke finnes, men som krever handling fra myndighetene i fullbyrdelseslandet for å bli til. En bevisordre kan etter dette som hovedregel kun utstedes for bevis som allerede eksisterer.

Videre kan det ikke utstedes bevisordre som krever utføring av analyser eller etterforskning av allerede eksisterende objekter, dokumenter og data, jf. art. 4 (2) (d). Det kan for eksempel ikke utstedes en bevisordre som anmoder en sakkyndig i fullbyrdelsesstaten til å utarbeide en rapport, eller for å få fullbyrdelsesmyndighetene til å foreta en computerbasert sammenligning av opplysninger for å identifisere en person.⁵⁸ I tillegg gjelder heller ikke bevisordren for bevisinnhenting fra en persons legeme, slik som utføring av DNA-prøver og innsamling av fingeravtrykk, jf. art. 4 (2) (b). Etter dette kan en bevisordre som hovedregel heller ikke utstedes for gjenstander som allerede eksisterer, men som krever analyse eller undersøkelse for å kunne brukes som bevis i en straffesak.

Til slutt gjelder ikke bevisordren for innhenting av kommunikasjonsdata som er lagret hos en leverandør av offentlige kommunikasjonstjenester, jf art. 4 (2) (e). En ytterligere innskrenkning for elektronisk data fremgår av art. 2 (b), hvor det slås fast at bevisordren kun gjelder for slik data som finnes direkte tilgjengelig i henhold til utstedelsesstatens lovgivning.

⁵⁴ Samarbeidet i forbindelse med innhenting av disse typer bevismateriale reguleres av de eksisterende gjensidige avtaler.

⁵⁵ Frände (2007) s. 72.

⁵⁶ Kommisjonen mente at reguleringen av slike typer bevis krever ekstra omtanke, jf. COM (2003) 688 final, punkt 29.

⁵⁷ Realtid bevis er bevis som opptas i samme takt som de skapes.

⁵⁸ COM (2003) 688 final, punkt 31.

Informasjon fra strafferegistre faller også utenfor rammebeslutningens virkeområde, og skal heller reguleres av rammebeslutningen om utbytte av informasjon fra strafferegistre av 21.november 2005, jf. art. 4 (3).

Ut i fra disse unntakene kan det legges til grunn at en bevisordre som hovedregel kun kan utstedes for innhenting av objekter, dokumenter og data som allerede eksisterer og er direkte tilgjengelig i sin helhet, og ikke krever noen nærmere analyse i fullbyrdelsesstaten. Eksempler på slike konkrete bevisgjenstander kan være en kniv, en kontrakt eller data om bankkontoer.

Bevisordren utvider imidlertid adgangen til å innhente andre typer bevis i visse tilfeller. Det følger av art. 4 (4) at ”Den europæiske bevissikringskendelse kan utstedes med henblik på fremskaffelse af genstande, dokumenter og data, der falder ind under stk. 2, hvis disse genstande, dokumenter eller data allerede er i fuldbyrdelsesmyndighedens besiddelse før udstedelsen af kendelsen.” En bevisordre kan dermed også utstedes for bevismidler i de utelukkede kategorier, forutsatt at disse allerede var innsamlet før utstedelsen av bevisordren. I slike tilfeller vil det dermed være mulig å utstede en bevisordre blant annet for eksisterende protokoller av telefonavlyttinger, kontroller av banktransaksjoner, avhør av vitner og resultater fra DNA-prøver.

Videre åpner bevisordren for at det i visse tilfeller likevel kan gjennomføres av avhør av personer, jf. art. 4 (5). Her fremgår det at det likevel kan opptas forklaringer fra personer som befinner seg der hvor gjennomføringen av en bevisordre finner sted, og som har en direkte sammenheng med grunnlaget for bevisordren.⁵⁹ Dette skal imidlertid kun skje dersom det er anmodet av utstedelsesstaten.

Dersom utstedelsesstaten anmoder det, skal bevisordren også dekke andre objekter, dokumenter og data enn de som er spesifisert i den aktuelle bevisordren, som fullbyrdelsesmyndighetene kommer over ved gjennomføringen av bevisordren og som uten nærmere undersøkelse anses for å være relevant for den etterforskning som er grunnlaget for bevisordren, jf. art. 4 (4) jf. (1). Dette er et unntak fra regelen om at bevisgjenstanden må spesifiseres i bevisordren.

⁵⁹ Eksempel på dette kan være avhør av person på stedet vedrørende den innhentede bevisgjenstanden.

Selv om rammebeslutningen kun gjelder for objekter, dokumenter og data, anses den bare for å være et første skritt mot å erstatte alle de eksisterende reglene om gjensidig bistand med et komplett regelverk om gjensidig bistand, som er basert på prinsippet om gjensidig anerkjennelse.⁶⁰

2.3 Anvendelsesområde for bevisordren

Den europeiske bevisordre stiller videre en rekke krav som må være oppfylt for at en medlemsstat skal kunne utstede en bevisordre.

Først og fremst stiller rammebeslutningens art. 5 krav til hvilke saker en bevisordre kan utstedes i forbindelse med. En bevisordre kan først og fremst utstedes i forbindelse med straffesaker, jf. art. 5 (a).

Videre kan en bevisordre utstedes i forbindelse rettslig forfølgning av forhold som etter utstedelsesstatens nasjonale rett kan straffes som overtredelser av forskrifter som kan forfølges rettslig av forvaltningsmyndigheter eller judisielle myndigheter, og hvis avgjørelse i saken kan bringes inn for en domstol som har kompetanse særlig i straffesaker, jf. art. 5 (b) og (c). Grunnen til at bevisordren også gjelder for slike saker er at bevisordren skal ha samme rekkevidde som eksisterende instrumenter innen EU som omhandler gjensidig anerkjennelse i straffesaker.⁶¹

Bevisordren gjelder dessuten i slike saker som nevnt ovenfor mot juridiske personer, når det gjelder slike straffbare handlinger som juridiske personer kan stilles til ansvar for eller straffes for i utstedelsesstaten, jf. art. 5 (d).

De videre vilkårene for når en bevisordre kan utstedes reguleres i art. 7 i rammebeslutningen, som inneholder noen viktige minimumsgarantier for å beskytte grunnleggende rettigheter.⁶²

En bevisordre kan ikke utstedes og oversendes før utstedelsesmyndighetene har forsikret seg om at disse betingelsene er oppfylt.

Først og fremst kreves det at bevisinnhenting er nødvendig og forholdsmessig i forhold til den saken som ligger til grunn for innhenting, jf. art. 7 (a). En naturlig forståelse av dette er først og fremst at beviset i en viss grad må være nødvendig for utstedelsesstaten i den saken som ligger til grunn for bevisordren. Kravet til forholdsmessighet må sees i sammenheng med

⁶⁰ COM (2003) 688 final, punkt 2.

⁶¹ Anvendelsesområdet er blant annet det samme som for EUs 2000-konvensjon, jf. COM (2003) 688 final, punkt 79.

⁶² COM (2003) 688 final, punkt 82.

det lovbruddet som foreligger, og beviset må dermed ha tilstrekkelig bevisverdi i forhold til lovbruddets betydning. I følge forarbeidene til rammebeslutningen er hensikten med disse vilkårene å unngå unødvendige forstyrrelser i privatliv, og dessuten for å unngå tilfeller hvor et uforholdsmessig antall dokumenter er etterspurt i en etterforskning av en relativt ubetydelig forbrytelse.⁶³

Videre kreves det at det under tilsvarende omstendigheter ville vært mulig å fremskaffe det aktuelle beviset i samsvar med gjeldende lovgivning i utstedelsesstaten, dersom beviset hadde vært tilgjengelig der, jf. art. 7 (b). Dette kravet om at bevisinnhenting ville vært lovlig i utstedelsesstaten bygger på tanken om at bevisordren ikke skal kunne anvendes for å omgå nasjonal lovgivning ved å innhente bevismidler i utlandet.⁶⁴ Dersom for eksempel et bevis ikke kan innhentes i utstedelsesstaten fordi det er underlagt nasjonale regler om bevisforbud, skal ikke utstedelsesstaten kunne omgå disse forbudene ved å innhente det aktuelle beviset i utlandet. Det kreves imidlertid ikke at de samme fremgangsmåter og prosedyrer anvendes i begge medlemsstatene, da hvilke midler som benyttes for å gjennomføre en anmodning om bistand vil variere fra land til land.

Det følger til slutt av art. 7 siste ledd at det kun er utstedelsesstaten som skal vurdere om disse betingelsene er oppfylt. Dette innebærer at fullbyrdsstaten ikke skal prøve disse sidene av en mottatt bevisordre, og kun legge til grunn at betingelsene er oppfylt. Dette understrekes ytterligere i avsnitt 11 i rammebeslutningens fortale, hvor det fremgår at det er utstedelsesstatens ansvar å se til at disse vilkårene er oppfylt, og at fullbyrdsstaten ikke kan anvende dette som grunnlag for å nekte å godkjenne eller gjennomføre en mottatt bevisordre.

Denne bestemmelsen gir klart uttrykk for prinsippet om gjensidig anerkjennelse, siden fullbyrdsstaten skal ha tillit til at de avgjørelsene som utstedelsesstaten har tatt for å utstede en bevisordre er riktig begrunnet, og derfor ikke krever ytterligere undersøkelse. At fullbyrdsstaten ikke kan overprøve begrunnelsen for utstedelsen av bevisordren understreker også nødvendigheten av å ha slike minstebetingelser i bevisordren, da de forsikrer fullbyrdsstaten om at utstedelsesstaten har vurdert grunnlaget for bevisordren tilstrekkelig.

⁶³ COM (2003) 688 final, punkt 83.

⁶⁴ For å forsikre at bevisordren ikke anvendes for slik omgåelse av nasjonale regler inneholder formularet i annekset en egen seksjon hvor utstedelsesstaten skal oppgi om de aktuelle objektene, dokumentene eller data kan være underlagt noen typer bevisforbud eller immunitet i utstedelsesstaten.

3. Kompetente myndigheter ved oversendelse av anmodninger om bevisopptak

3.1 Dagens system med rettsanmodninger

I følge 1959-konvensjonen skal anmodninger om bevisopptak og svar på slike oversendes mellom medlemsstatene sine justisdepartement, jf. art. 15 (1). Dersom saken haster kan rettsanmodninger likevel oversendes direkte til statens judisielle myndigheter eller via Interpol, jf. art. 15 (2) og (3). Hvem som anses som judisielle myndigheter kan variere i medlemsstatene, i Norge forstås judisielle myndigheter som domstolene og påtalemyndigheten inklusive politimesterne.⁶⁵

Denne fremgangsmåten er imidlertid forenklet for Schengen-statene gjennom Schengen-konvensjonen. I følge Schengen-konvensjonen kan anmodninger om bevisopptak og svar på slike oversendes direkte mellom statenes judisielle myndigheter, jf. art. 53 (1).

Rettsanmodninger kan likevel fortsatt oversendes via justisdepartementet eller via Interpol som hastekanal slike som fremgår av 1959-konvensjonen, jf. art. 53 (2). 2000-konvensjonen opphever imidlertid art. 53 i Schengenkonvensjonen. I følge art. 6 (1) i 2000-konvensjonen skal rettsanmodninger oversendes direkte mellom judisielle myndigheter. Konvensjonen går dermed lengre enn Schengenkonvensjonen ettersom rettsanmodninger ”skal” oversendes via judisielle myndigheter. Dette er imidlertid ikke til hinder for at en rettsanmodning i særlig tilfeller kan oversendes mellom en sentral myndigheter, eller judisielle myndigheter og sentralmyndigheter, jf. art. 6 (2). Sentralmyndigheten i Norge er Justisdepartementet.

Dersom rettsanmodningen haster kan den oversendes gjennom Interpol eller annen kompetent organ, jf. art. 6 (4). Eksempel på et slikt organ vil være Eurojust, og Norge kan dermed oversende rettsanmodninger gjennom vår sambandsstatsadvokat hos Eurojust.

Hvem som er kompetente judisielle myndigheter i andre stater må undersøkes før en rettsanmodning oversendes. I dag er det Europeiske rettslige nettverk (ERN)⁶⁶ til stor hjelp for dette. ERN ble lansert av Rådet for EU i 1998, og har som formål å forenkle juridisk samarbeid mellom EU medlemsstater, og sørge for informasjon om og råd for gjensidig rettslig bistand. Gjennom ERN ”Kontaktpunkter” og ”Juridiske Atlas”⁶⁷ kan man i dag

⁶⁵ Jf. Rundskriv G 19/2001, punkt 1.

⁶⁶ OJ [1998] L 191/4.

⁶⁷ Nettadresse for disse instrumentene: <http://www.ejn-crimjust.europa.eu/>

lokalisere de kompetente judicielle myndigheter som kan motta rettsanmodninger i de fleste EU-statene. Norge har også oppnevnt norske kontaktpunkter som kan finnes her.

Dersom en myndighet mottar en rettsanmodning som den ikke er kompetent til å etterkomme, skal den av eget tiltak videresende denne til den kompetente myndighet, og dersom rettsanmodningen var sendt direkte skal den også underrette utstedelsesstaten om videresendingen, jf. 1959-konvensjonen art. 18. Hensikten med denne informasjonsplikten er at utstedelsesstaten til enhver tid skal vite hvilken myndighet i fullbyrdsesstaten den skal forholde seg til, for eksempel ved oversending av tilleggsinformasjon eller supplerende rettsanmodninger.

3.2 Den europeiske bevisordren

Hvordan en bevisordre skal oversendes og hvem som har kompetanse til å sende og motta slike reguleres i art. 8 i rammebeslutningen.

Det følger av art. 8 (1) at

”Den europeiske bevissikringskendelse kan fremsendes til den kompetente myndighet i en medlemsstat, hvor udstedelsesstatens kompetente myndighet har rimelig grund til at tro, at de relevante genstande, dokumenter og data befinner sig eller, i tilfælde af elektroniske data, er direkte tilgængelige i henhold til fuldbyrdsesstatens lovgivning. Den fremsendes straks fra udstedelsesmyndigheden til fuldbyrdsesmyndigheden ved hjælp af ethvert middel, som kan efterlade et skriftligt spor, og som giver fuldbyrdsesstaten mulighed for at fastslå ægtheden. Al yderligere officiel kommunikation foregår direkte mellem udstedelses- og fuldbyrdsesmyndigheden.”

At en bevisordre skal oversendes ”ved middel som kan efterlade et skriftlig spor” innebærer at utstedelsesstaten ikke kan underrette fullbyrdsesmyndighetene muntlig. En bevisordre kan etter dette oversendes ved vanlig post, eller via elektroniske midler. Fullbyrdsesstaten må imidlertid kunne fastslå at bevisordren er ekte, dersom bevisordren sendes via elektroniske midler er det dermed nødvendig at utstedelsesstaten kan bevise at den er ekte

Hovedregelen er i følge bevisordren at kun kompetente myndigheter kan oversende og motta en bevisordre. Hvem som er å anse som kompetente utstedelses- og fullbyrdelsesmyndigheter defineres i art. 2 i rammebeslutningen.

Kompetente utstedelsesmyndigheter defineres i art. 2 (c), og deles inn i to grupper. Først og fremst kan dette være en dommer, en domstol, en forhørsrett eller en offentlig anklager, jf. art. 2 (c) (i). Disse myndighetene må anses som særlig kompetente myndigheter i medlemsstatene.

Kompetente utstedelsesmyndigheter kan imidlertid også være ”enhver anden judiciel myndighed, der er defineret af udstedelsesstaten, og som i den pågældende sag handler i sin egenskab af efterforskningsmyndighed i straffesager og har kompetence til at anordne bevisoptagelse i grænseoverskridende sager i henhold til national lovgivning,” jf. art. 2 (c) (ii). Dette betyr at også andre judisielle myndigheter enn en dommer, domstol, forhørsdommer og offentlig anklager kan utstede en bevisordre, dersom det er en judisiell myndighet som har kompetanse til dette etter nasjonal lovgivning. Det følger imidlertid av avsnitt 9 i fortalet at rammeavgjørelsen uansett ikke omfatter ”politi-, told- og grænsesamarbejde eller administrativt samarbejde, der reguleres af andre bestemmelser i traktaterne.” Begrunnelsen for dette er at rammeavgjørelsen vedrører rettslig samarbeid med henblikk på hjelp til innsamling av bevis som skal brukes i straffesaker, og ikke slikt samarbeid som grensarbeid og lignende.

Som kompetent fullbyrdelsesmyndighet defineres den myndighet, som ifølge den nasjonale lovgivning i det landet som implementerer rammeavgjørelsen, har ”kompetence til å godkjenne eller fullbyrde en bevisordre i overensstemmelse med rammeavgjørelsen”, jf. art. 2 (d). En fullbyrdelsesmyndighet vil dermed være en myndighet som etter nasjonal lovgivning har kompetanse til å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre på den måten som rammebeslutningen foreskriver.

Det er i utgangspunktet kun disse kompetente judisielle myndighetene som har kompetanse til å oversende og motta en bevisordre. Art. 8 (2) åpner imidlertid for at hver medlemsstat kan utpeke en sentral myndighet eller, hvis dens rettssystem tillater det, flere sentrale myndigheter til at bistå de kompetente myndigheter. En medlemsstat kan, hvis det er nødvendig på grunn av dens interne rettssystem, overdra den administrative fremsendelse og mottagelse av bevisordre samt annen offisiell korrespondanse i den forbindelse, til sin eller sine sentrale

myndigheter. Formålet med bevisordren er å gjøre bevisinnhenting så effektiv som mulig, det er derfor nødvendig å gi medlemsstatene denne type fleksibilitet slik at de selv kan avgjøre hvilken samarbeidsmåte som er mest hensiktsmessig i ulike situasjoner.

I følge rammebeslutningens art. 3 (1) må medlemsstatene meddele Rådets generalsekretariat, om hvilken eller hvilke myndigheter som i henhold til dens nasjonale lovgivning har slik kompetanse som følger av art. 2 (c) og (d), når medlemsstaten er henholdsvis utstedelsesstat eller fullbyrdelsesstat. Dersom en medlemsstat ønsker å gjøre bruk av muligheten til å utpeke sentrale myndigheter til å bistå de kompetente myndighetene må Rådets Generalsekretariat også informeres om dette. Disse angivelsene blir dessuten bindende for myndighetene i utstedelsesstaten, jf. art. 3 (2).

Hensikten med å meddele denne informasjonen til Rådets Generalsekretariat fremgår av art. 3 (3). Denne informasjonen om kompetente myndigheter og sentrale myndigheter skal av Rådets Generalsekretariat stilles til rådighet for Kommisjonen og alle medlemsstatene. På denne måten vet de hvem de kompetente myndighetene er i alle medlemsstatene og effektuerer dermed oversendelsesprosessen.

Dersom utstedelsesmyndighetene ønsker det kan dessuten oversendelsen skje ved hjelp av det sikre telekommunikasjonssystemet hos det Europeisk Rettslige Nettverk, jf. art. 8 (3). Gjennom dette systemet oversendes bevisordren elektronisk direkte til de kompetente fullbyrdelsesmyndighetene. Hensikten med dette sikre telekommunikasjonssystemet er å muliggjøre en mer direkte og effektivt strøm av informasjon og krav om bistand mellom medlemsstatene.

Dersom fullbyrdelsesmyndigheten er ukjent, er det utstedelsesmyndigheten sitt ansvar å på alle måter forsøke å skaffe de nødvendige opplysningene fra fullbyrdelsesstaten, herunder gjennom kontaktpunktene i det europeiske rettslige nettverk, jf. art. 8 (4).

Dersom bevisordren likevel kommer frem til en myndighet i fullbyrdelsesstaten som ikke har jurisdiksjon til å godkjenne eller ta i bruk de nødvendige midler for å fullbyrde den, skal den på eget initiativ oversende bevisordren til den kompetente fullbyrdelsesmyndigheten, og skal videre, omgående og på skriftlig vis, informere utstedelsesmyndighetene om dette, jf. art. 8 (5) jf. art. 17 (2) (a). På denne måten ved utstedelsesmyndighetene hvilke myndigheter i fullbyrdelsesstaten de skal forholde seg til.

Alle vanskeligheter i forbindelse med oversendelsen eller ekteheten av dokumenter som er nødvendige for fullbyrdelsen av bevisordren skal løses ved direkte kontakt mellom de berørte utstedelses- og fullbyrdelsesmyndighetene, eller hvor det er relevant, ved å inkludere medlemsstatenes sentrale myndigheter, jf. art. 8 (6). Denne bestemmelsen understreker viktigheten av en åpen dialog mellom de berørte parter, slik at bevisordren kan gjennomføres på en mest mulig effektiv og hensiktsmessig måte.

3.3 Vurderinger

Ifølge den europeiske bevisordren skal bevisordre oversendes mellom kompetente judicielle myndigheter, først og fremst dommere, domstoler, forhørsdommere og offentlige anklagere, men også enhver annen myndighet som er definert som en judisiell myndighet og som har etterforskningsmyndighet i straffesaker i utstedelsesstaten. Ettersom judisiell myndighet i Norge forstås som domstolene og påtalemyndigheten inklusive politimesterne vil vår definisjon være i overensstemmelse med den som fremgår av bevisordren. Siden rettsanmodninger i dag som hovedregel skal sendes direkte mellom statenes judicielle myndigheter, innebærer bevisordren derfor ingen reell endring for oversendelsesmåten for anmodninger om bevisopptak. Ettersom bevisordren åpner for at statene også kan utpeke en sentral myndighet kan Justisdepartementet i Norge fortsatt oversende og motta anmodninger dersom Norge ønsker å opprettholde denne ordningen.⁶⁸

At bevisordren ikke innebærer forandringer på dette punktet er positivt da det ville vært komplisert å måtte gjøre om på denne tradisjonelle fremgangsmåten for hvem som kan oversende og motta anmodninger om bevisopptak.

Bevisordren åpner også for at telekommunikasjonssystemet til EJM skal kunne benyttes ved oversendelsen av bevisordre, som skal gjøre det mer effektivt med direkte oversendelse av bevisordre elektronisk system. Det foreligger i dag ingen skriftlig avtale om norsk deltakelse i EJM.⁶⁹ EJM sitt telekommunikasjonssystem vil etter dette ikke være tilgjengelig for Norge med mindre Norge inngår en tilslutningsavtale med EJM/EU. Telekommunikasjonssystemet er imidlertid per i dag fortsatt under utvikling og er ikke tatt i bruk. Hvordan dette systemet

⁶⁸ I 2007 behandlet justisdepartementet 377 rettsanmodninger i straffesaker, jf. st.prp. 1 (2008-09), punkt 4.4.1

⁶⁹ Norge har imidlertid i praksis gradvis fått være med på flere sider av det praktiske samarbeidet, ved at Norge har oppnevnt norske kontaktpunkter, at informasjon om disse og annen norsk informasjon er lagt ut på EJM sine internett sider. Norge får dessuten delta på de halvårlige møtene, jf. Jorunn Gjøstein, Seniorrådgiver ved sivilavdelingen i Justisdepartementet, personlig meddelelse.

vil komme til å fungere gjenstår å se. Frem til systemet er i bruk vil medlemsstatene benytte de tradisjonelle metodene ved å sende anmodninger direkte mellom judicielle myndigheter.

Akkurat som ved dagens system binder bevisordren fullbyrdelsesstaten til å informere utstedelsesstaten dersom en mottatt bevisordre må videresendes til annen kompetent myndighet. Bevisordren binder imidlertid medlemsstatene ytterligere til å aktivt påse at bevisordren kommer frem til rett myndighet og dessuten skal det opprettholdes direkte kontakt mellom de berørte medlemsstatene. Dette er fordelaktig da det legger til rette for at de berørte statene har god kommunikasjon mens bevisinnhenting pågår, slik at prosessen skjer så effektivt som mulig.

4. Utformingen av anmodninger om bevisopptak

4.1 Dagens system med rettsanmodninger

I de eksisterende regelverk om gjensidig bistand finnes ingen utførlige bestemmelser om hvordan en rettsanmodning skal utformes. Det eksisterer heller ikke noe offisielt, internasjonalt skjema som må benyttes ved utstedelsen av rettsanmodninger, utstedelsesmyndighetene må dermed selv utforme rettsanmodninger og avgjøre hva de skal inneholde. I Norge utarbeides en rettsanmodning som et eget dokument som stilles til rette myndighet i fullbyrdelsesstaten, og skal inneholde de opplysninger som er nødvendig for at mottakeren i fullbyrdelsesstaten skal kunne ta stilling til og gjennomføre rettsanmodningen.⁷⁰ Artikkel 14 i 1959-konvensjonen lister opp noen opplysninger som må fremgå av en rettsanmodning, denne listen er imidlertid ikke uttømmende og inneholder bare minstekrav til hvilke opplysninger som må være med.

Til tross for at det ikke eksisterer noe standardskjema som skal benyttes ved utstedelsen av rettsanmodninger har Justisdepartementet skrevet en dekkende liste over hva som bør fremgå av rettsanmodningen samt hvilke dokumenter som skal vedlegges, og dessuten utformet en mal som kan benyttes ved utstedelsen av rettsanmodninger.⁷¹ Eurojust kan i dag også hjelpe med å skreddersy rettsanmodninger i grenseoverskridende saker. Det tette samarbeidet der

⁷⁰ Jf. Rundskriv G 19/2001, punkt 3.3.1.

⁷¹ Dette er bare et eksempel på en mal som kan benyttes, det er ikke uvanlig at kompetente myndigheter (for eksempel statsadvokater) utformer egne maler som de benytter ved utstedelsen av rettsanmodninger.

gjør det enkelt for Norges sambandsstatsadvokat å utforme dekkende rettsanmodninger i ved hjelp av representantene i de respektive medlemsstatene.⁷²

Rettsanmodninger skal alltid oversettes til fullbyrdelsesstatens offisielle språk, og det skal brukes statsautorisert translatør.⁷³ Rettsanmodninger til Norge må som hovedregel være avfattet på norsk, svensk eller dansk, men gjennom 1959-konvensjonen har Norge bundet seg til å også godta rettsanmodninger på engelsk.⁷⁴ Norsk praksis er at de oversatte dokumentene sendes i to eksemplarer, enten i original eller bekreftet kopi.

I en løpende sak kan det bli nødvendig for utstedelsesmyndighetene i en sak å utstede en rettsanmodning som supplerer en tidligere utsendt rettsanmodning, dersom utstedelsesstaten ønsker ytterligere bevis innhentet i samme stat. De gjeldende regelverk for rettsanmodninger regulerer ikke fremgangsmåten for supplerende rettsanmodninger, dette tyder på at slike skal sendes som alminnelige rettsanmodninger. Vanlig praksis i Norge er imidlertid at man i den supplerende rettsanmodningen refererer til den tidligere rettsanmodningen, slik at sammenhengen fremgår, samt legger ved denne som et bilag.⁷⁵ Denne fremgangsmåten er også ofte benyttet av andre land ved supplerende rettsanmodninger.

4.2 Den Europeiske bevisordren

Utformingen av en bevisordre reguleres i art. 6 i rammebeslutningen. En bevisordre utstedes ved at skjemaet som fremkommer i bilaget til rammebeslutningen fylles ut og signeres av de kompetente utstedelsesmyndighetene, jf. art. 6 (1). Ved å signere skjemaet bekrefter utstedelsesmyndighetene også at innholdet i bevisordren er korrekt. Dette skjemaet er meget omfattende og dekker alle de opplysninger som en medlemsstat trenger for å gjennomføre en mottatt bevisordre i overensstemmelse med rammebeslutningen.

Bevisordren må videre være skrevet i eller oversatt til et av fullbyrdelsesstatens offisielle språk, jf. art. 6 (2). Enhver medlemsstat kan imidlertid ved erklæring til Rådets

⁷² Jf. Kim Sundet, statsadvokat og Norges sambandsstatsadvokat i Eurojust, personlig meddelelse.

⁷³ Jf. Rundskriv G 19/2001, punkt 3.3.3. Rettsanmodninger til et annet nordisk land behøver ikke oversettes, jf. Nordisk overenskomst av 1974, art. 2.

⁷⁴ Jf. art. 16. Dersom retten krever at dokumentene oversettes til norsk eller at oversettelse til norsk er nødvendig for behandlingen av anmodningen, sørger politiet for oversettelse, jf. Rundskriv G19/2001, punkt 3.3.3.

⁷⁵ Jf. Kim Sundet, statsadvokat og Norges sambandsadvokat i Eurojust, personlig meddelelse.

Generalsekretariat angir at den aksepterer bevisordre som er skrevet i eller oversatt til et eller flere andre offisielle språk som anvendes av EU sine institusjoner.⁷⁶

Dersom det blir nødvendig for utstedelsesmyndighetene i en sak å supplere en tidligere sendt bevisordre, eller å følge opp en frysningsordre⁷⁷, skal slike supplerende bevisordre utstedes på samme måte som en alminnelig bevisordre ved at bevisordre skjemaet fylles ut og signeres.

Dersom utstedelsesmyndighetene utsteder en slik supplerende bevisordre skal imidlertid dette angis i bevisordren i overensstemmelse med skjema, jf. art. 9 (1). Bokstav G i formularet angir hvilke opplysninger som må fylles ut i forbindelse med en tidligere ordre. Hensikten med denne bestemmelsen er å klargjøre situasjoner hvor det foreligger flere anmodninger om objekter, dokumenter og data i forbindelse med samme etterforskning.⁷⁸

Supplerende bevisordre skal som hovedregel behandles og oversendes på samme måte som en alminnelig bevisordre. Det følger imidlertid av art. 9 (2) i rammebeslutningen⁷⁹ at dersom den kompetente utstedelsesmyndigheten i overensstemmelse med de gjeldende bestemmelsene⁸⁰ deltar ved gjennomføringen av en bevisordre i fullbyrdesstaten, kan denne, med forbehold om at det er fremsatt erklæringer i henhold til art. 3 (2), levere en bevisordre om supplerende bevismateriale direkte til den fullbyrdende myndighet mens den befinner seg i fullbyrdesstaten. På denne måten kan myndighetene innhente viktige bevis etter hvert som de iakttas, og dette fører til et mer effektivt samarbeid da man kan omgå de ordinære oversendelsesreglene.

4.3 Vurderinger

Ettersom statene i dag selv utformer deres rettsanmodninger og kun er bundet til å oppfylle de minste krav til opplysninger som følger av 1959-konvensjonen, vil rettsanmodninger ofte variere i form og innhold alt etter hvilket land som utsteder dem. Opplysninger som et land anser som nødvendig i en spesifikk sak, anses kanskje ikke nødvendig i et annet land. Dersom en rettsanmodning ikke inneholder den informasjon som den aktuelle fullbyrdesstaten anser som nødvendig for gjennomføringen av rettsanmodningen, må den anmode

⁷⁶ Dette er samme fremgangsmåte som benyttes i andre instrumenter for gjensidig anerkjennelse, herunder den europeiske arrestordre, jf. COM 2003, 688 final, punkt 81.

⁷⁷ som er fremsendt i henhold til frysningsordren, OJ [2003] L 196-/45.

⁷⁸ COM (2003) 688 final, punkt 88.

⁷⁹ Lignende bestemmelse i artikkel 6 i 2001-protokollen til EUs konvensjon fra 2000: Protokoll utarbeidet av Rådet i overensstemmelse med artikkel 34 i traktaten om den europeiske union, til konvensjonen om gjensidig rettshjelp i straffesaker mellom den europeiske unions medlemsstater, OJ [2001] C 326/ 2.

⁸⁰ Se nærmere om dette under punkt 7 nedenfor. Art. 12 i rammebeslutningen.

tilleggsopplysninger, noe som kan ta lang tid, og i verste fall kan det skje at rettsanmodningen bare blir liggende i fullbyrdelsesstaten uten å bli gjennomført.

Skjemaet for den europeiske bevisordren har som hensikt å skape et enkelt, standardisert skjema, som skal legge til rette for en mer effektiv utstedelse av anmodninger.

Først og fremst er det en fordel at det foreligger et slikt skjema, på denne måten slipper man å vurdere hva som er hensiktsmessig å ha med i en anmodning hver gang man skal utstede en ny. Skjemaet gjør det på denne måten raskere å utferdige en rettsanmodning.

Videre er skjemaet meget omfattende og legger til rette for at alle de nødvendige opplysninger blir tatt med. Skjemaet er utformet slik at samtlige krav til opplysninger som fullbyrdelsesstaten kan kreve i samsvar med rammebeslutningen må fylles ut.

Anvendelsen av et slikt dekkende standard skjema vil etter dette i utgangspunktet være et positivt tiltak for å forenkle og effektivisere utstedelsesprosessen ved rettsanmodninger.

Dessuten fører ordningen med supplerende bevisordre til at etterforskningen blir mer oversiktlig. Innføringen av et slikt standardskjema vil dermed i utgangspunktet klart føre til et mer effektivt bevissamarbeid ved innehenting av objekter, dokumenter og data.

5. Nektelsesgrunnlag

5.1 Innledning

Nektelsesgrunnlag er grunner en stat kan benytte for å nekte å godkjenne eller gjennomføre en anmodning om bevisopptak fra utlandet.

Slike nektelsesgrunnlag finnes både etter dagens system med rettsanmodninger og i bevisordren. De nektelsesgrunnlag som gjelder for dagens system forekommer forskjellige steder både i 1959-konvensjonen og Schengenkonvensjonen. Felles for disse er imidlertid at samtlige er valgfrie, så det er opp til fullbyrdelsesstaten å avgjøre om de vil påberope et av grunnlagene for nekte gjennomføringen av en anmodning. Dersom fullbyrdelsesstaten beslutter å nekte gjennomføringen av en rettsanmodning skal utstedelsesstaten informeres om dette og gis en begrunnelse for dette, jf. 1959-konvensjonen art. 19.

Bevisordren angir også flere nektelsesgrunnlag for godkjennelsen og gjennomføringen av en bevisordre. Det fremgår av punkt 16 i fortalen at det er nødvendig med få nektelsesgrunnlag for at bevisordren skal kunne være mest mulig effektiv ved rettslig samarbeid. Alle

nektelsesgrunnlagene er regulert i rammebeslutningens art.13.⁸¹ Alle nektelsesgrunnlagene er valgfrie⁸², det skilles altså ikke mellom obligatoriske og ikke obligatoriske nektelsesgrunnlag.⁸³ Akkurat som ved dagens system er det opp til fullbyrdelsesstaten å vurdere om et nektelsesgrunnlag er aktuelt, og i så fall om dette skal påberopes for å ikke godkjenne eller gjennomføre en mottatt bevisordre.

Bevisordren inneholder imidlertid flere vilkår for anvendelsen av et nektelsesgrunnlag. Først og fremst er det som hovedregel kun en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager som kan beslutte å nekte godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre, jf. art. 13 (2). Dersom imidlertid en bevisordre er blitt utstedt av en judisiell myndighet nevnt i art. 2 (c) (ii)⁸⁴, og ikke har blitt bekreftet av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, kan beslutningen om nektelse også blitt tatt av en hvem som helst annen kompetent judisiell myndighet etter fullbyrdelseslandets lovgivning.

Dersom kompetente myndigheter i en medlemsstat avgjør å nekte erkjennelsen eller fullbyrdelsen av en mottatt bevisordre i samsvar med art. 15 (2)⁸⁵, skal utstedelsesstaten informeres om dette omgående og på skriftlig vis, sammen med begrunnelsen for avgjørelsen, jf. art. 17 (2) (b). På samme måte skal utstedelsesmyndighetene informeres dersom det er umulig å gjennomføre bevisordren fordi de aktuelle objekter, dokumenter eller data har forsvunnet, blitt ødelagt eller ikke kunne bli funnet på det stedet som fremgikk av bevisordren eller fordi plasseringen til objektene, dokumentene eller dataen ikke er tilstrekkelig angitt, selv etter samråd med de kompetente myndighetene i utstedelsesstaten, jf. art.17 (2) (d). Denne informasjonsplikten er begrunnet i at utstedelsesmyndighetene i slike tilfeller er at utstedelsesstaten skal kunne best mulig ivareta sine interesser i saken og eventuelt treffe nye tiltak i saken basert på at beviset ikke kan benyttes.

Det følger videre av art. 13 (5) at

”I de i stk. 1, litra a), g) og h), omhandlede tilfælde skal den kompetente myndighed i fuldbyrdelsesstaten, inden den beslutter helt eller delvis ikke at anerkende eller ikke at fuldbyrde en europæisk bevissikringskendelse, med alle relevante midler høre den kompetente

⁸¹ Art. 13: ” Grunde til at afvise anerkendelse eller fuldbyrdelse”.

⁸² Jf. ordlyden i rammebeslutningen ” **kan** afvise” (min utheving).

⁸³ I motsetning til den europeiske arrestordren hvor nektelsesgrunnlagene deles inn i obligatoriske og valgfrie nektelsesgrunnlag.

⁸⁴ Se kapittel 3 ovenfor.

⁸⁵ Så nærmere om denne artikkelen under tidsrammer i kapitel 8.

myndighet i ustedelsesstaten og, hvis det er hensigtsmæssigt, anmode den om hurtigst muligt at give supplerende oplysninger.”

Dette innebærer at dersom en fullbyrdelsesstat vil avslå en bevisordre på grunnlag av disse nektelsesgrunnlagene, må den først gi utstedelsesstaten mulighet til å gi supplerende opplysninger, som muligens kan føre til at nektelsesgrunnlaget faller bort.

5.2 Ne bis in idem

5.2.1 Dagens system med rettsanmodninger

Ne bis in idem er latinsk og betyr ”ikke to ganger for det samme”. Prinsippet innebærer et forbud mot gjentatt straffeforfølgning for det samme forhold dersom det har endt med en endelig avgjørelse. Eksempel på dette kan være at en person er dømt til fengsel for et tyveri, denne personen skal da ikke kunne dømmes på nytt for samme tyveri senere. I Norge sier vi gjerne at en dom har negativt rettskraft, denne negative funksjonen innebærer at en ny sak om samme krav eller rettsforhold må avvises.⁸⁶ Forbudet mot dobbel straffeforfølgning er et fundamentalt prinsipp, og har lenge vært nedfelt i flere internasjonale konvensjoner. Det foreligger imidlertid ingen generell definisjon av prinsippet, heller ikke innen EU, og prinsippets innhold og anvendelse vil derfor ofte variere noe fra stat til stat.⁸⁷

Schengenkonvensjonen kapittel 3 inneholder forbud mot rettslig forfølgning for samme forhold for schengenstatene. Det følger av Schengenkonvensjonen art. 54 at

”En person som det er avsagt rettskraftig dom mot i en konvensjonspart, kan ikke av en annen konvensjonspart forfølges rettslig for de samme forhold, forutsatt at straffen, i tilfelle domfellelse er fullbyrdet, er under fullbyrding eller ikke lenger kan fullbyrdes i henhold til lovgivningen i den konvensjonspart der dommen ble avsagt.”⁸⁸

Som det fremgår av bestemmelsen er det forbud mot ny straffeforfølgning for samme forhold når saken er endelig avsluttet i en annen Schengenstat, ne bis in idem prinsippet gjelder dermed innenfor hele Schengenområdet. Dersom en sak er avsluttet ved endelig avgjørelse i

⁸⁶ For eksempel tvistemålsloven § 163 og straffeprosessloven § 51.

⁸⁷ Det er spesielt forståelsen av ”endelig avgjørelse” og ”samme forhold” som varierer.

⁸⁸ Om denne artikkelen se blant annet følgende ECJ saker: C-187/01 og C-385/01 Gözütok og Brügger, C-150/05 Van Straaten og C-288/05 Kretzinger.

en annen schengenstat vil det dermed ikke være anledning til å straffeforfølge personen i Norge.⁸⁹

En naturlig språklig forståelse av ordlyden ”avsagt rettskraftig dom” kan tale for at den tiltalte må ha blitt domfelt for at ne bis in idem prinsippet skal gjelde, og at andre typer avgjørelser, som for eksempel frifinnelse, ikke omfattes. Dersom man sammenligner ordlyden i art. 54 med tilsvarende bestemmelser i andre konvensjoner ser man dessuten at det er vanlig at frifinnelse er uttrykkelig nevnt dersom det skal omfattes.⁹⁰

En slik tolkning vil likevel etter min mening ikke harmonere godt med hensynene bak konvensjonsbestemmelsen. Bestemmelsen må tolkes ut fra dens formål, som er å sikre fri bevegelse av personer uten at de behøver å frykte my rettsforfølgning i en sak som er avsluttet i en annen Schengenstat.⁹¹ Det vil derfor virke lite rimelig dersom man bare måtte respektere en domfellelse og ikke en frifinnelse.⁹² EF-domstolen har dessuten uttalt at ne bis in idem prinsippet slik det er nedfelt i art. 54 ikke bare gjelder hvor det foreligger rettskraftig dom, men at prinsippet også gjelder i tilfeller hvor det foreligger annen endelig avgjørelse fra en rettshåndhevende myndighet som hindrer videre straffeforfølgning.⁹³ Ne bis in idem prinsippet i art. 54 Schengenkonvensjonen vil dermed innebære at blant annet en avgjørelse om å henlegge en sak i en schengenstat, vil stenge for videre rettsforfølgelse i en annen

⁸⁹ I de internasjonale tekstene innebærer prinsippet om ne bis in idem kun en sikkerhet mot gjentatt straffeforfølgning innenfor nasjonale landegrenser. Formuleringen varierer noe, men innholdet i prinsippet er det samme: “No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of **each country**”, “No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the **same State** for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State”. (min utheving). Henholdsvis FNs International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) of 16 December 1966, og Europarådets Protokoll nr.7 til den Europeiske Menneskerettskonvensjon, Art. 4 (1).

⁹⁰ Se for eksempel Protokoll nr.7 til den Europeiske Menneskerettskonvensjonen, art. 4 (1): “No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally **acquitted** or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State.” (min utheving).

Se dessuten The charter of fundamental rights of the European Union, art. 50: “No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings for an offence for which he or she has already been finally **acquitted** or convicted within the Union in accordance with the law.” (min utheving) Sistnevnte er imidlertid ikke rettslig bindende i dag.

⁹¹ Jf. dom fra EF-domstolen 10. mars 2005 sak C469/03, Miraglia.

⁹² Dette støttes også av Justisdepartementets uttalelser om tolkningen av art. 54: ”Etter departementets syn tyder likevel passusen ”i tilfelle domfellelse” på at man har forutsatt at også en frifinnende dom skal være til hinder for straffeforfølgning.” jf. Ot.prp. nr. 56 (1998-1999) punkt 7.1.

⁹³ Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) punkt 4.2.4.

Schengenstat for det samme forholdet.⁹⁴ Dersom saken ende i domfellelse gjelder likevel bare prinsippet om ne bis in idem dersom dommen er fullbyrdet, under fullbyrdning eller ikke lenger kan fullbyrdes.

Videre følger det av bestemmelsen at straffeforfølgningen må gjelde ”de samme forhold”. Dette må vurderes i forhold til hvert enkelt tilfelle. Ved denne vurderingen har EF-domstolen lagt vekt på handlingens karakter, og ikke den rettslige klassifiseringen av lovbruddet. For eksempel vil eksport og import av narkotika anses som det samme forholdet.⁹⁵

En schengenstat kan dermed nekte å gjennomføre en mottatt rettsanmodning dersom den anmodede gjenstanden skal tjene som bevis i en sak i utstedelsessaken, mot person som allerede har blitt dømt for dette forholdet i en tidligere i en annen schengenstat.

Ifølge art. 55 i Schengenkonvensjonen kan imidlertid konvensjonspartene erklære at de ikke er bundet av art. 54 i ett eller flere av de tre tilfellene som følger av art. 55 (a-c). Unntakene gjelder handlinger som er begått helt eller delvis på fullbyrdesstatens eget territorium, handlinger som krenker nasjonale sikkerhet eller tilsvarende vesentlige interesser eller handlinger som innebærer brudd på tjenesteplikter.

Norge har i samsvar med denne bestemmelsen erklært at vi ikke er bundet av art. 54 i noen av de tilfeller som følger av art. 55, og norske myndigheter kan dermed straffeforfølge slike handlinger selv om de allerede er avgjort ved endelig avgjørelse i en annen Schengenstat. Dersom Norge reiser ny sak i et slikt tilfelle mot en person som er blitt endelig dømt skal det imidlertid tas hensyn til annen straff som denne personen har utholdt, jf.

Schengenkonvensjonen art. 56.⁹⁶

5.2.2 Den europeiske bevisordren

Ne bis in idem prinsippet er det første nektelsesgrunnlaget som fremgår av bevisordren. Det følger av art. 13 (1) (a) at fullbyrdesstaten kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en mottatt bevisordre ”hvis fullbyrdelse vil krænke ne bis in idem-prinsippet”.

⁹⁴ Jf. dom fra EF-domstolen C-187/01 og C-385/01 Gözutok og Brügger.

⁹⁵ Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) punkt 4.2.4.

⁹⁶ Dette er i samsvar med straffeloven § 13, 4.ledd.

Ordlyden her er veldig knapp, bestemmelsen viser bare til ”ne bis in idem prinsippet”. Det foreligger imidlertid som nevnt ikke noen generell, internasjonal definisjon av ne bis in idem prinsippet. Til tross for dette er det neppe meningen at prinsippet skal tolkes forskjellig hvor det forekommer i EU-retten.⁹⁷ Jeg antar dermed at den foregående, unionbaserte tolkningen av ne bis in idem prinsippet i Schengenkonvensjonen art. 54, også skal legges til grunn ved ne bis in idem prinsippet i bevisordren.

Godkjennelsen og gjennomføringen av en bevisordre kan dermed nektes dersom bevisordren gjelder et objekt, dokument eller data som skal anvendes i en sak mot en person som tidligere allerede er avgjort ved endelig avgjørelse.

I motsetning til Schengenkonvensjonen gjelder imidlertid ikke bevisordren mellom alle schengenstatene, men i utgangspunktet kun mellom EU-statene. Det kan dermed spørres om ne bis in idem prinsippet i bevisordren kun gjelder for avgjørelser tatt i andre EU-stater.

Den europeiske arrestordre skiller mellom situasjoner hvor det finnes et ne bis in idem tilfelle i forhold til en annen medlemsstat, og situasjoner hvor ne bis in idem kan oppstå som følge av en prosess i et tredjeland. I tilfelle det første er ne bis in idem et obligatorisk nektelsesgrunnlag, mens i sistnevnte tilfelle er nektelse valgfritt.⁹⁸

Bevisordren skiller imidlertid ikke mellom de tilfeller hvor krenkelse av ne bis in idem prinsippet kan oppstå som følge av en prosess i en annen medlemsstat og i en tredjestat. I det første forslaget til den europeiske bevisordren⁹⁹ var det riktig nok et slikt skille mellom ne bis in idem prinsippet i andre medlemsstater og tredjestater som framgår av arrestordren. Dette skillet ble imidlertid fjernet i det endelige utkastet til bevisordren. Dette tyder på at kommisjonen ønsket at ne bis in idem prinsippet skulle kunne gjelde både ved tilfeller i andre medlemsstater og tredjeland, men at det i begge tilfeller skulle være valgfritt. Etter min forståelse kan dermed ne bis in idem prinsippet valgfritt benyttes som nektelsesgrunnlag i bevisordren i begge tilfeller.¹⁰⁰

⁹⁷ Jf. dom fra EF-domstolen C-288/05 Kretzinger, punkt 64.

⁹⁸ OJ [2002] L 190/1, art. 3 og 4.

⁹⁹ COM (2003) 688 final.

¹⁰⁰ I Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) uttales det at ved vurderingen av om en arrestordre skal avslås dersom ne bis in idem prinsippet oppstår i forhold til en tredje stat ”bør det blant annet legges vekt på straffens lengde og om hvorvidt straffen er gjennomført.” Samme vurderingsmomenter bør vektlegges ved samme vurdering i forbindelse med bevisordren.

Ne bis in idem prinsippet kan dermed anvendes som nektelsesgrunnlag ved gjennomføringen av en bevisordre dersom det anmodede objektet, dokumentet eller dataet skal anvendes som bevis i en sak mot en person som allerede har endt ved endelig avgjørelse i en annen medlemsstat eller i et tredje land.¹⁰¹

5.2.3 Vurderinger

Innholdsmessig innebærer trolig ne bis in idem prinsippet det samme ved bevisordren som det gjør ved art. 54 i Schengen konvensjonen.

Ne bis in idem prinsippet innebærer i realiteten at man godtar andre stater sine straffeprosessuelle systemer, og at de tilfredsstillende krav til en reell prøvelse som vi selv anser som nødvendig.¹⁰² Ne bis in idem prinsippet er dermed en type gjensidig anerkjennelse, siden prinsippet fører til at statene anerkjenner hverandres endelige avgjørelser ved domfellelse. Både gjensidig anerkjennelse og prinsippet om ne bis in idem forutsetter stor tillit mellom statene da begge prinsipp forutsettes at man legger andre stater sine avgjørelser til grunn og godtar at det er politiske forskjeller i den straffeprosessuelle oppbygningen i statene.

Å ha unntak fra dette prinsippet passer dårlig overens med prinsippet om gjensidig anerkjennelse, ettersom statene skal akseptere alle juridiske avgjørelser tatt av andre medlemsstater, uten videre forbehold. Bevisordren åpner derfor ikke for unntak fra dobbelstraff, i motsetning til Schengenkonvensjonen, noe som vil innebære en endring fra dagens system.

Ettersom ne bis in idem prinsippet kan påberopes også i forhold til prosesser i tredje land, ikke bare medlemsstater, strekker ne bis in idem prinsippet i bevisordren også noe lengre enn ved dagens system. At også prosesser i tredjeland omfattes er trolig fordi et hensyn bak ne bis in idem prinsippet er at en person skal vernes mot å straffeforfølges flere ganger for det samme og skal kunne forutberegne sin rettsstilling. Det bør derfor som hovedregel ikke være

¹⁰¹ Prinsippet om ne bis in idem inntreier i utgangspunktet først etter at det er avsagt en endelig avgjørelse i saken, og det derfor ikke til hinder for dobbel straffeforfølgning mens forfølgningen pågår, og heller ikke gir det noen løsning på jurisdiksjon konflikter som kan oppstå underveis. I den europeiske arrestordren reguleres de tilfeller hvor fullbyrdelsesstaten er i gang med å straffeforfølge personen det gjelder for de samme grunnlag som arrestordren er basert på, jf. arrestordren art. 4 (2). I slike tilfeller kan fullbyrdelsesstaten nekte å gjennomføre utlevering i samsvar med arrestordren. Bevisordren regulerer derimot ikke slike tilfeller.

¹⁰²Tønnesen (1975) s.157.

avgjørende at saken mot han foregikk i en stat utenfor EU, han har i utgangspunktet samme beskyttelsesverdige interesser.

Nektelsesgrunnlaget i bevisordren er imidlertid som nevnt valgfritt, og det vil dermed være opp til fullbyrdelsesstaten om den vil påberope dette nektelsesgrunnlaget selv om det er aktuelt.¹⁰³ Bevisordren vil etter dette ikke innebære merkbare forandringer fra dagens system ved anvendelsen av *ne bis in idem* prinsippet som nektelsesgrunnlag.

5.3 Dobbel straffbarhet

5.3.1 Dagens system med rettsanmodninger

Krav om dobbel straffbarhet er et krav om at det forhold som ligger til grunn for en anmodning om bistand, er straffbart både etter utstedelsesstatens og fullbyrdelsesstatens rett.

Etter det gjeldende system med rettsanmodninger foreligger det ikke noe generelt krav om dobbel straffbarhet for å yte gjensidig bistand. Norge kan dermed i utgangspunktet ikke nekte å gjennomføre en mottatt rettsanmodning med den begrunnelse at handlingen som ligger til grunn for anmodningen ikke er straffbar etter norsk rett.

Det følger imidlertid av art. 5 (1) (a)-(c) i 1959-konvensjonen at en medlemsstat ved erklæring kan forbeholde seg retten til å sette en eller flere av tre betingelser for gjennomføringen av anmodninger dersom den forutsetter ransaking og beslag. Begrunnelsen for dette er at ransaking og beslag er tvangsmidler som anses som særlig inngripende fra statens side. For det første kan det settes betingelse om ”at den handling som har foranlediget rettsanmodningen, er straffbar både etter den anmodende og den anmodede stats rett.” jf. art. 5 (1) (a). Denne betingelsen gir uttrykk for kravet om dobbel straffbarhet. Norge har benyttet seg av denne reservasjonsadgangen og forbeholdt seg retten til å stille slike betingelser som fremgår av art. 5 (1)¹⁰⁴. Norske myndigheter kan derfor stille krav om dobbel straffbarhet ved rettsanmodninger om ransaking og beslag.

¹⁰³ EMK prot.7 beskytter bare mot dobbel straffeforfølgning innen samme stat, og er derfor ikke noe hinder for at medlemsstatene straffeforfølger et forhold som har blitt avgjort med endelig avgjørelse i en annen medlemsstat. At dette nektelsesgrunnlaget er valgfritt strider dermed ikke mot EMK.

¹⁰⁴ De fleste konvensjonsstatene har benyttet denne reservasjonsadgangen, jf. Rundskriv G19/2001, punkt 2.1.

For Schengenstatene er adgangen til å avslå rettsanmodninger om ransaking og beslag ytterligere begrenset gjennom art. 51 (1) i Schengenkonvensjonen. Etter denne bestemmelsen kan statene bare oppstille to betingelser for når rettsanmodninger om ransaking og beslag skal etterkommes.¹⁰⁵ I art. 51 (1) (a) kan det for det første stilles vilkår om at ”Det forhold som ligger til grunn for rettsanmodningen, skal i henhold til begge konvensjonsparters rett kunne straffes med frihetsstraff eller sikringstiltak som begrenser friheten i minst seks måneder, eller den skal i henhold til den ene konvensjonsparts rett kunne straffes tilsvarende og i henhold til den annen konvensjonsparts rett kunne straffes som en overtredelse av forskrifter som kan forfølges rettslig av forvaltningsmyndigheter der avgjørelsen kan ankes inn for en domstol som har kompetanse i straffesaker.”

Denne bestemmelsen er i samsvar med den betingelsen som følger 1959-konvensjonen art. 5 (1) (a), og dobbelstraffbarhet utgjør dermed også et nektelsesgrunnlag mellom Schengenstatene ved anmodninger om ransaking og beslag.¹⁰⁶ Etter dagens system kan norske myndigheter etter dette kreve at den handlingen som ligger til grunn for en rettsanmodning om ransaking og beslag er straffbar etter norsk rett.

5.3.2 Den europeiske bevisordren

Kravet om dobbel straffbarhet utgjør det andre nektelsesgrunnlaget i bevisordren.

Det følger av art. 13 (1) (b) i bevisordren at fullbyrdelsesstaten kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre hvis

”...det forhold, der ligger til grund for den europæiske bevissikringskendelse, i de tilfælde, der er nævnt i artikkel 14, stk. 3, ikke udgør en lovovertrædelse i henhold til fuldbyrdelsesstatens lovgivning”.

Det er etter dette to hovedvilkår for at fullbyrdelsesstaten skal kunne anvende kravet om dobbel straffbarhet som nektelsesgrunnlag. Først og fremst må den handling som bevisordren bygger på, ikke utgjøre et lovbrudd i fullbyrdelsesstaten. For det andre må det gjelde et slikt tilfelle som fremgår av art. 14 (3). Denne regelen skal dermed leses sammen med art. 14 i rammebeslutningen, som omhandler dobbel straffbarhet.

¹⁰⁵ Norges erklæring i henhold til 1959-konvensjonen art. 5 (1) (b) utgår i forhold til andre Schengenstater. Denne bestemmelse gir de kontraherende stater adgang til å sette som betingelse for utføring av rettsanmodninger om ransaking og beslag at den straffbare handling som ligger til grunn for anmodningen kan medføre utlevering. Jf. St.prp. nr. 42 (1996-97), punkt 5.7.1.

¹⁰⁶ Jf. St.prp. nr. 42 (1996-97), punkt 5.7.1.

Det følger av art. 14 (3) at

”Hvis den europæiske bevissikringskendelse ikke vedrører nogen af de lovovertrædelser, der er nævnt i stk. 2, og dens fuldbyrdelse vil indebære ransaking eller beslaglæggelse, kan anerkendelse eller fuldbyrdelse af den europæiske bevissikringskendelse underkastes betingelsen om dobbelt strafbarhed.”

For at bevisordren skal gjelde et slikt tilfelle må gjennomføringen av bevisordren først og fremst innebære ransaking eller beslag. Dette understrekes i art. 14 (1), hvor det følger at kravet om dobbel straffbarhet kun gjelder i de tilfeller hvor ransaking eller beslag er nødvendig for å gjennomføre bevisordren. Hva som menes med ransaking og beslag i bevisordren følger av art. 2 (e):

”Ransaking eller beslagleggelse: omfatter alle foranstaltninger i henhold til strafferettspleien, hvorved en juridisk eller fysisk person med lovlig tvang kan pålegges at fremskaffe eller medvirke til at fremskaffe genstande, dokumenter og data, og som, hvis de ikke etterkommes, kan tvangsfulbyrdes uten en sådan persons samtykke, eller kan give anledning til en sanktion.”

Ordlyden taler for at ransaking og beslag i bevisordren omfatter alle typer tiltak hvor noen med lovlig tvang kan pålegges å bidra til å fremskaffe bevis. I forbindelse med ransaking sondres det i norsk rett mellom ransaking av ”bolig, rom og oppbevaringssted” (husransaking)¹⁰⁷ og ”ransaking av person”¹⁰⁸. Det dermed spørres om ransakingsbegrepet i bevisordren også omfatter ransaking av person. Ransaking av person føles ofte som et sterkere inngrep enn husransaking siden det er et inngrep i den fysiske integritet.¹⁰⁹ Ransaking av person (kroppsvistasjon) er først og fremst undersøkelse av personens klær, veske og lignende, men det omfatter også andre typer utvortes besiktigelser av gjerningsmannens legeme, for eksempel for å lete etter blodflekker eller krutt slam.¹¹⁰

Bevisordren gjelder som tidligere nevnt heller ikke for innhenting av bevis som krever undersøkelse av en persons legeme, for eksempel fingeravtrykk. Til tross for at ransaking av

¹⁰⁷ Straffeprosessloven (strpl.) § 192.

¹⁰⁸ Strpl. § 195.

¹⁰⁹ Ransaking av person må likevel ikke forveksles med legemsundersøkelser.

¹¹⁰ Johs. Andenæs, Norsk straffeprosess Bind II (2000) s.182.

person ikke er like inngripende som slike undersøkelser, taler dette likevel for at bevisordren ikke skal legge til rette for innhenting av bevis som er på en person. I forarbeidene til bevisordren taler kommisjonen som oftest om ransaking av lokaler. Dette taler for at bevisordren ikke var ment å gjelde for ransaking av personer. Dette underbygges ytterligere av at det i andre språkversjoner av bevisordren tales om husransakelse og beslag. Eksempel på dette er den svenske bevisordren hvor det er tale om "husrannsakan og beslag".

Det må etter dette anses som mest trolig at ransaking og beslag i bevisordren kun gjelder ransaking av private lokaler og beslag, og jeg legger dette til grunn i den videre behandlingen.

Dersom gjennomføringen av bevisordren ikke forutsetter slik ransaking eller beslag trenger man ikke kontrollere om kravet til dobbel straffbarhet er oppfylt ettersom det da ikke kan benyttes som nektelsesgrunnlag.

Videre stilles det krav om bevisordren ikke gjelde et av de lovbruddene som fremgår av art. 14 (2). Det følger av denne bestemmelsen at

"Hvis det er nødvendig at foretage ransagning eller beslaglæggelse som led i fuldbyrdelsen af kendelsen, kontrolleres følgende lovovertrædelser som defineret i udstedelsesstatens lovgivning under ingen omstændigheder med henblik på dobbelt strafbarhed, hvis de i udstedelsesstaten kan straffes med frihedsstraf af en maksimal varighed på mindst tre år"

Deretter er det listet opp 32 lovbrudd¹¹¹. Disse lovbruddene er meget vagt angitt, og det er vanskelig å fastslå hvor vidtfavnende de er ment å være. For eksempel er "terrorisme" et av lovbruddene på listen, og definisjonen av hva som er terrorisme varierer i medlemsstatene.¹¹² Det antes imidlertid at lovbruddene i utgangspunktet skal omfavne det meste innenfor begrepets grenser siden lovbruddene er angitt såpass vagt og viddekkende.

Bestemmelsen innebærer at disse lovbruddene ikke noen tilfeller er underlagt kravet om dobbel straffbarhet, og at fullbyrdesstaten dermed må gjennomføre en bevisordre som gjelder et av de tilfellene selv om bevisordren forutsetter ransaking eller beslag.

Dersom for eksempel en medlemsstat mottar en bevisordre om ransaking eller beslag som gjelder en type "miljøkriminalitet", kan ikke denne staten nekte å gjennomføre bevisordren på

¹¹¹ Listen bygger på art. 2 i rammeavgjørelsen om den europeiske arrestordre, som også finnes i art. 3 i rammeavgjørelsen om frysningsordre, jf. COM (2003) 688 final, punkt 108.

¹¹² Eksempel på dette kan være skillet mellom illegitim vold for å oppnå politisk forbrytelse, og legitim kamp for selvbestemmelse, med andre ord kan 'den enes terrorist være den andres frihetskjemper'.

grunnlag av dobbel straffbarhet, såfremt den typen miljøkriminalitet kan straffes med frihetsstraff på minst tre år i utstedelsesstaten.

Dersom en bevisordre krever ransaking og beslag og ikke er gjelder et lovbrudd som er på listen i art. 14 (2) kan fullbyrdsstaten etter dette nekte å gjennomføre på grunnlag av dobbelstraffbarhet såfremt handlingen ikke er ulovlig etter fullbyrdsstatens rett.

5.3.3 Vurderinger

Den formelle hovedregelen etter bevisordren er at fullbyrdsstaten kan anvende kravet om dobbel straffbarhet dersom en bevisordre forutsetter ransaking og beslag. I utgangspunktet medfører dermed ikke bevisordren noen endring fra dagens system. Bevisordren fjerner imidlertid muligheten til å avslå bistand på grunnlag av dobbelstraffbarhet dersom handlingen som ligger til grunn for bevisordren er på listen over lovbrudd i art. 14 (2).

Ettersom denne listen med lovbrudd er vagt angitt og meget omfattende vil trolig den praktiske hovedregelen bli at kravet om dobbelstraffbarhet faller bort i de fleste tilfeller, ettersom atskillige handlinger vil bli fanget opp i listen i art. 14 (2).

Begrunnelsen for at dobbelstraffbarhetskravet i stor utstrekning faller bort er at det ikke er i overensstemmelse med prinsippet om gjensidig anerkjennelse å avslå en bevisordre med den begrunnelse at den handlingen som ligger til grunn for bevisordren ikke er straffbar etter fullbyrdsstatens nasjonale lovgivning. Prinsippet om gjensidig anerkjennelse bygger på at statene skal akseptere ulikhetene i hverandres rettsystemer. Den endelige målsettingen er å fjerne kravet om dobbelstraffbarhet for alle lovbrudd, men dette ble imidlertid utsatt for å lette overgangen fra dagens system.¹¹³

Denne innskrenkingen av adgangen til å anvende dobbelstraffbarhetskravet, medfører at norske myndigheter ikke kan stille krav om at den aktuelle handlingen utgjør et lovbrudd etter norsk lov, dersom en bevisordre gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd.

Husransaking etter norsk rett krever imidlertid at det foreligger skjellig grunn til mistanke for ”en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff”, jf. straffeprosessloven § 192, 1.ledd.

¹¹³ COM (2003) 688 final, punkt 105.

Ordlyden ”loven” her tar sikte på norsk lov, et grunnvilkår for ransaking etter norsk rett er dermed at handlingen kan medføre frihetsstraff etter norsk lov.

Ettersom bevisordren krever at medlemsstatene skal kunne gjennomføre ransaking ved 32 tilfeller, selv om disse ikke nødvendigvis er straffbare etter nasjonal lovgivning, må Norge dermed ved en eventuell tilslutning til bevisordren, åpne for å gjennomføre ransaking i samtlige av disse tilfellene selv om de ikke er ulovlig med frihetsstraff etter norsk rett. Det følger av legalitetsprinsippet i norsk rett at offentlige myndigheter ikke har rett til å foreta ransaking uten formell lov hjemmel. Dersom Norge skal ta del i bevisordren forutsetter dette dermed lovendring, slik at ransaking etter norsk rett også kan gjennomføres ved de 32 lovbruddene som fremgår av bevisordren, til tross for at disse ikke medfører frihetsstraff eller er ulovlig etter norsk lov.

Det kan dessuten tenkes at en parallellavtale til bevisordren vil kunne kreve grunnlovsendring. Det følger av Grunnloven § 102 at ”Hus-Inkvisitioner maa ikke finde sted, uden i kriminelle Tilfælde.” Denne grunnlovsbestemmelsen gir en viss begrensning i lovgiverens frihet til å tillate husundersøkelser, det er imidlertid uklart hvor langt denne begrensningen går.¹¹⁴ Dersom ”kriminelle Tilfælde” tolkes som kriminelle handlinger etter norsk lov kan dette være til hinder for at norske myndigheter lager en regel som gjør at norsk lov tillater husransakelse med det grunnlag det foreligger en kriminell handling etter utenlandsk lov. Dette tolkningsspørsmålet vil ikke bli drøftet ytterligere her, men er klart en problemstilling som det må tas hensyn til ved en eventuell inngåelse av en parallellavtale til den europeiske bevisordren

5.4 Prosessuelle hindringer

5.4.1 Dagens system med rettsanmodninger

I utgangspunktet skal en rettsanmodning gjennomføres på den måte som er foreskrevet i fullbyrdelsesstatens lovgivning, jf. 1959-konvensjonen art. 3 (1). Norske myndigheter anvender dermed nasjonale prosessuelle regler ved gjennomføringen av en mottatt anmodning. Utstedelsesstaten kan imidlertid anmode at fullbyrdelsesmyndighetene

¹¹⁴ Jf. Andenæs/Fliflet (2004) s. 338.

gjennomfører rettsanmodningen på en bestemt måte, og fullbyrdelsesmyndighetene må langt på vei etterkomme slike anmodninger.¹¹⁵

Dersom en rettsanmodning forutsetter ransaking og beslag stiller imidlertid dagens system visse krav til den prosessuelle gjennomføringen av anmodningen. Dette kommer først og fremst til uttrykk i 1959-konvensjonen art. 5 (1) (c), hvor det følger at konvensjonspartene kan forbeholde seg retten til å sette som betingelse for gjennomføringen av en rettsanmodning ”at utførelsen av rettsanmodninger er i samsvar med den anmodede stats rett.”¹¹⁶

Dette nektelsesgrunnlaget er videreført i Schengenkonvensjonen og det følger av art. 51 (b) at ”gjennomføringen av rettsanmodningen skal være forenelig med den anmodede konvensjonsparts rett.”

Etter dette kan norsk myndigheter nekte å gjennomføre en rettsanmodning om ransaking og beslag dersom vilkårene for anvendelsene av disse midlene ikke er oppfylt etter norsk lov.

5.4.2 Den europeiske bevisordren

Prosessuelle hindringer utgjør det tredje nektelsesgrunnlaget i bevisordren. Det følger av art. 13 (1) (c) at fullbyrdelsesstaten kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre ”hvis det ikke er mulig at fullbyrde den europæiske bevissikringskendelse ved hjelp af nogen af de foranstaltninger, som fuldbyrdelsesmyndigheden har adgang til i det specifikke tilfælde i overensstemmelse med artikel 11, stk. 3.”

Fullbyrdelsesstaten kan etter dette nekte å gjennomføre en bevisordre dersom den ikke kan gjennomføres ved noen av de prosedyrer som er tilgjengelig i fullbyrdelsesstaten¹¹⁷.

For det første er det klart at en bevisordre ikke kan gjennomføres ved de prosedyrer som er tilgjengelig i fullbyrdelsesstaten dersom objektet, dokumentet eller dataet som bevisordren gjelder ikke eksisterer i fullbyrdelsesstaten. Ved slike faktiske hindringer kan dermed bevisordren klart nektes gjennomført.

Videre kan det foreligge juridiske hindringer for å gjennomføre en bevisordre med de prosedyrer tilgjengelig i fullbyrdelsesstaten. Dette vil være tilfelle dersom bevisordren forutsetter ransaking og beslag, men de prosessuelle vilkårene for å anvende disse

¹¹⁵ Se nærmere om dette under kapittel 8 om gjennomføringen av en anmodning om bevisopptak.

¹¹⁶ Norge har som tidligere nevnt benyttet seg av denne reservasjonsadgangen.

¹¹⁷ Om art. 11 (3) se nærmere i kapittel 8 om gjennomføringen av en anmodning om bevisopptak.

tvangsinngrepene ikke er oppfylt etter fullbyrdelsesstatens lovgivning. I så fall kan fullbyrdelsesstaten nekte å gjennomføre bevisordren.

Dette gjelder imidlertid ikke dersom bevisordren gjelder en av de 32 lovbrudd som er listet opp i art. 14 (2). I slike tilfeller skal alle tiltak, inkludert ransaking og beslag, være tilgjengelig for gjennomføringen av bevisordren, jf. art. 11 (3) (ii) jf. art. 14 (2).

Dette unntaket innebærer at ransaking og beslag skal kunne gjennomføres i forbindelse med en bevisordre dersom den gjelder et av de 32 lovbrudd, til tross for om de prosessuelle vilkårene i fullbyrdelsesstaten ikke er oppfylt. Den eneste muligheten til å avslå en bevisordre i slike tilfeller vil være om et av de øvrige nektelsesgrunnlagene kan gjøres gjeldende.

En bevisordre kan etter dette kun nektes på grunnlag av prosessuelle hindringer dersom de nasjonale reglene for ransaking og beslag ikke er oppfylt, og den ikke gjelder en 32 opplistede handlingene i art. 14 (2).

5.4.3 Vurderinger

Etter begge systemer kan en anmodning om ransaking og beslag i utgangspunktet nektes gjennomført dersom det ikke vil være mulig å etterkomme den i samsvar med de nasjonale prosessuelle reglene i fullbyrdelsesstaten.

Norge ville dermed fortsatt kunne avslå en bevisordre om ransaking og beslag dersom den ikke oppfyller de vilkårene som stilles for disse tvangsinngrepene i norsk lov.

Etter norsk rett er det flere vilkår som må være oppfylt for at et tvangsinngrep skal kunne benyttes. Først og fremst kan tvangsinngrep bare benyttes når det er tilstrekkelig grunn for det, og såfremt det ikke ville være et uforholdsmessig inngrep, jf. strpl. § 170a.

For beslag er det vilkår om at tingen må antas å ha betydning som bevis, og for ransaking kreves det at det foreligger skjellig grunn til mistanke om lovbrudd, jf. henholdsvis strpl. §§ 203 og 192.

Det vil imidlertid være en vanskelig eller umulig oppgave for norske myndigheter å ta stilling til om det for eksempel foreligger ”skjellig grunn til mistanke” om lovbrudd i utstedelsesstaten eller om den beslaglagte tingen vil kunne ha ”betydning som bevis” i

utstedelsesstaten. At slike vilkår er oppfylt må derfor tas for gitt.¹¹⁸ Ettersom det eneste vilkåret for beslag etter norsk rett er at den aktuelle tingen må antas å ha betydning som bevis burde det ikke være mulig å nekte beslagleggelse på grunnlag av juridiske prosessuelle hindringer. Dersom Norge mottar en bevisordre som krever at det skal tas beslag i noen bestemte dokumenter, skal Norge ta for gitt at vurderingen i utstedelsesstaten av om beviset bør innhentes er tilstrekkelig, og straks gjennomføre beslagleggelsen.

Ved ransaking er det imidlertid et vilkår i norsk rett at handlingen som det gjelder "etter loven kan medføre frihetsstraff". Dette innebærer et krav om dobbelstraffbarhet i forbindelse med anmodninger fra utlandet. Dersom den handlingen som ligger til grunn for en bevisordre om ransaking ikke er straffbar med frihetsstraff etter norsk lov, kan norske myndigheter i utgangspunktet nekte å gjennomføre bevisordren.

Ifølge bevisordren må imidlertid ransaking og beslag kunne gjennomføres i forbindelse med en bevisordre som gjelder et av de 32 opplistede lovbruddene i art. 14 (2), selv om de prosessuelle kravene for anvendelsen av slike tvangsmidler i fullbyrdelsesstaten ikke er oppfylt. Den eneste mulighet til å nekte gjennomføringen av en slik bevisordre er dersom et av de øvrige nektelsesgrunnlagene kan gjøres gjeldende. Dobbeltstraffbarhet utgjør et nektelsesgrunnlag i bevisordren, og Norge skulle dermed i utgangspunktet fortsatt kunne kreve dobbeltstraffbarhet ved bevisordre i samsvar med nasjonal lovgivning.

Dobbeltstraffbarhet kan som nevnt likevel ikke benyttes som nektelsesgrunnlag ved bevisordre som gjelder et av de 32 opplistede lovbruddene. Norge kan dermed ikke stille noe krav om at handlingen ved slike bevisordre er straffbar etter norsk rett. Dette medfører en kraftig innskrenkning i Norges adgang til å avslå anmodninger om ransaking og beslag.

Dette innebærer de facto at dersom en bevisordre gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd, vil norske myndigheter ikke kunne nekte å gjennomføre bevisordren og ville måtte gi bevisordren direkte rettsvirkning i Norge, med mindre et annet nektelsesgrunnlag kommer til anvendelse.

Det kan etter dette være hensiktsmessig å lage en egen lovbestemmelse som regulerer ransaking i forbindelse med en mottatt bevisordre. Denne bestemmelsen vil for det første

¹¹⁸ Se Frände s. 80 "Utgående från uppgiftsfördelningen mellan utfärdande och verkställande stat är det knappast tänkbart att en finsk åklagare skulle kunna till ställning till om det föreligger skäl att misstänka brott respektive något viss person. Att så är fallet måste tas för givet."

måtte slå fast at det eneste vilkåret ved anvendelse av ransaking og beslag i forbindelse med en europeisk bevisordre er at den oppfyller kravet til dobbel straffbarhet. Videre måtte den bestemme at dersom en bevisordre gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd i rammebeslutningen vil ransaking og beslag bare kunne nektes dersom et av de andre nektelsesgrunnlagene som fremgår av bevisordren an gjøres gjeldende.

Etter norsk rett må en beslutning om ransaking tas av retten dersom det ikke foreligger skriftlig samtykke fra den personen det angår, jf. strpl. § 197. Utgangspunktet er som sagt etter bevisordren at gjennomføringen skal skje etter nasjonale prosessregler, og retten vil dermed måtte ta slike beslutninger også etter bevisordren. Retten må imidlertid ikke stille andre vilkår enn til bruken av ransaking enn det som er fastslått i det foregående.

5.5 Nasjonale sikkerhetsinteresser m.v.

5.5.1 Dagens system med rettsanmodninger

Etter dagens system kan en stat nekte å yte bistand dersom ” den anmodede stat finner at etterkomningen av anmodningen ville krenke dens selvstendighet, medføre fare for dens sikkerhet... eller andre vesentlige interesser”, jf. 1959-konvensjonen art. 2 (b).

Ordlyden i denne bestemmelsen er meget vidtrekkende og det er vanskelig å angi alle de tilfeller den er ment å omfatte. I forbindelse med rettsanmodninger er det statens interesser i det aktuelle bevis materialet som må vurderes, statene skal ikke pålegges å utlevere informasjon eller objekter som kan sette vitale, nasjonale interesser i fare. Ved utlevering av bevis er det særlig faren for tap eller reduksjon av konfidensialitet som er mest fremtredende, men også faren for tap av integritet eller tilgjengelighet kan være aktuelt.

At gjennomføringen av en rettsanmodning kan krenke statens selvstendighet vil først og fremst ta sikte på utlevering av bevis som kan sette statens territoriell integritet eller konstitusjonell handlefrihet i fare. Eksempel på slike bevis kan være opplysninger om politiske og militære beslutningsprosesser.

Bevismateriale som kan medføre fare for rikets sikkerhet er først og fremst militære hemmeligheter og andre opplysninger som kan skade statsorganene, for eksempel dokumenter

som kartlegger forsvarets sikkerhets- og etterretningstjeneste¹¹⁹, eller navnlister på ansatte i slike tjenester¹²⁰.

Ordlyden ”andre vesentlige interesser” er trolig ment for å fange opp interesser som staten vil verne, men som ikke faller inn under de forannevnte begrep. Begrepet omfatter likevel som hovedregel kun vesentlige interesser for staten, ikke for individer.¹²¹ Eksempel på slike vesentlige interesser kan være Norge sine økonomiske interesser knyttet til oljeleting på norsk sokkel. Et annet eksempel kan være økonomiske interesser bundet til det nasjonale bankvesenets virksomhet. Dersom gjennomføringen av en rettsanmodning vil sette noen av disse interessene i fare vil Norge kunne etter dette kunne nekte bistand

Begrepene i dette nektelsesgrunnlaget bør tolkes dynamisk i lys av den generelle samfunnsutviklingen, og hvilke tilfeller som omfattes vil dermed kunne variere med tiden. Ettersom nektelsesgrunnlaget er såpass vidt angitt, gir dette dessuten statene en bred skjønsmessig adgang til å nekte bistand. Dette innebærer i realiteten at plikten til å yte bistand etter konvensjonen er svak, ettersom statene i stor utstrekning vil kunne nekte bistand på grunnlag av interesser den måtte anse som viktig for staten.

5.5.2 Den europeiske bevisordren

Nasjonale sikkerhetsinteresser utgjør det syvende nektelsesgrunnlaget i bevisordren. Det følger av art. 13 (1) (g) at fullbyrdesstaten kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre ”hvis fullbyrdesstaten i et specifikt tilfælde vil skade viktige nasjonale sikkerhetsinteresser, bringe informationskilden i fare eller medføre anvendelse af klassifiserte opplysninger vedrørende spesifikke etterretningsaktiviteter”.

Fullbyrdesstaten kan først og fremst avslå en bevisordre dersom gjennomføringen av den vil skade viktige nasjonale sikkerhetsinteresser. Bestemmelsen skal verne slike interesser som er avgjørende for statens sikkerhet. En bevisordre kan først og fremst skade slike sikkerhetsinteresser dersom den avslører militære hemmeligheter eller andre opplysninger som kan skade statsorganene. I følge bestemmelsen kan en bevisordre avslås for å verne

¹¹⁹ Jf. Rt. 1977 s. 1179 hvor utlevering av slike dokumenter ble ansett som en fare for rikets sikkerhet.

¹²⁰ Jf. Rt. 1979 s. 1492.

¹²¹ Jf. Kommentarer til artiklene i konvensjonen, i Europarådets forklarende rapport til Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker, nettside:

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/030.htm>

klassifiserte opplysninger vedrørende etterretningsaktiviteter, dette må anses som et eksempel på slike nasjonale sikkerhetsinteresser som bestemmelsen er ment å beskytte.

Bestemmelsen taler imidlertid om ”viktige” sikkerhetsinteresser, og nektelsesgrunnlaget gjelder derfor kun for avgjørende og samfunnsviktige sikkerhetsinteresser i fullbyrdesstaten. Ordlyden legger likevel opp til en skjønnsmessig vurdering, og det er opp til hver enkelt medlemsstat å avgjøre hva som anses som viktige sikkerhetsinteresser. Det er likevel klart at ordlyden kun beskytter sikkerhetsinteresser, og ikke andre typer interesser staten anser som viktige, for eksempel økonomiske interesser.

Gjennomføringen av en bevisordre kan videre nektes dersom det vil sette informasjonskilden i fare. Informasjonskilden i forbindelse med et bevis kan typisk være informanter politiet har i ulike kriminelle miljøer, eller hemmelige agenter som utfører oppdrag for påtalemyndigheten. I følge bestemmelsen må informasjonskilden bringes i fare, dette vil være tilfelle dersom hans liv eller helse blir utsatt. Eksempel på dette kan være at politiet har en kilde i en narkotikaliga, og at det vil være fare for alvorlige fysiske represalier mot kilden dersom det blir kjent at han samarbeider med politiet. Dersom gjennomføringen av en bevisordre ville kunne sette informasjonskilden til beviset i fare på en slik måte, vil fullbyrdesstaten dermed kunne avslå bevisordren.

Det følger imidlertid av punkt 18 i fortalen til rammebeslutningen at

”En sådan grund til at afvise anerkendelse eller fuldbyrdelse vil dog kun blive anvendt, når og i det omfang genstande, dokumenter eller data af sådanne grunde ikke vil blive anvendt som beviser i en tilsvarende national sag.”

Det følger her av ordlyden at nektelsesgrunnlaget kun kan brukes dersom det aktuelle beviset ikke ville ”blive anvendt” som bevis i fullbyrdesstaten. Fullbyrdesmyndighetene må dermed vurdere om beviset hadde blitt brukt i fullbyrdesstaten. Dette dekker både de tilfeller hvor påtalemyndigheten ikke kan bruke beviset på grunn av regler om bevisforbud, men også de tilfeller hvor påtalemyndighetene bestemmer seg for å ikke bruke det aktuelle beviset i saken. Påtalemyndigheten i fullbyrdesstaten må dermed først foreta en vurdering av om de kunne ha brukt beviset i en tilsvarende nasjonal sak, og deretter foreta en skjønnsmessig vurdering om hvorvidt de ville ha brukt det aktuelle beviset selv om det ikke forligger noen bevisforbud.

At utstedelsesmyndighetene skal kunne bruke beviset i samme omfang som det hadde blitt brukt i en tilsvarende sak i fullbyrdelsesstaten er et utslag av prinsippet om gjensidig anerkjennelse. Fullbyrdelsesstaten skal godkjenne utstedelsesstatens avgjørelse om å hente inn det aktuelle beviset, og ikke legge flere begrensninger på utleveringen av beviset til bruk i en utenlandsk sak enn det de hadde gjort dersom det hadde vært en nasjonal sak. Dersom fullbyrdelsesstaten nektet å utlevere et bevis som hadde blitt brukt i en tilsvarende nasjonal sak uttrykker den egentlig at den ikke respekterer prosessen i utstedelsesstaten.

Utstedelsesstaten skal dermed kunne benytte et bevis i en sak i samme utstrekning som fullbyrdelsesstaten hadde gjort.

Dersom fullbyrdelsesstaten finner at gjennomføringen av en bevisordre vil sette en informasjonskilde i fare, og at den derfor ikke hadde benyttet beviset i en tilsvarende nasjonal sak, kan fullbyrdelsesstaten nekte å gjennomføre bevisordren.

Dersom fullbyrdelsesstaten finner at den vil beslutte å nekte gjennomføringen av en bevisordre på dette grunnlaget må det først informere utstedelsesmyndighetene om dette, jf. art. 13 (5). Hensikten med å høre med utstedelsesmyndighetene før dette nektelsesgrunnlaget benyttes er i tilfelle utstedelsesstaten kan avhjelpe den faren som fullbyrdelsesstaten anser som aktuell. Eksempel på dette kan være at fullbyrdelsesstaten vil nekte gjennomføringen av bevisordren fordi det vil sette informasjonskilden i fare. Dersom utstedelsesmyndighetene kan forsikre fullbyrdelsesstaten om at kilden ikke vil komme i fare kan dette føre til at fullbyrdelsesstaten er villig til å gjennomføre bevisordren.

5.5.3 Vurderinger

Både dagens system og bevisordren gir adgang til å nekte gjennomføringen av en anmodning om bevisopptak dersom den krenker nærmere bestemte nasjonale interesser i fullbyrdelsesstaten.

Nektelsesgrunnlaget i bevisordren verner imidlertid kun viktige nasjonale sikkerhetsinteresser og informasjonskilder i fare. I motsetning til 1959-konvensjonen nevner ikke bevisordren vern av statens selvstendighet eksplisitt, noe som kan tyde på at en bevisordre ikke kan nektes på grunnlag av fare for statens selvstendighet.

Skille mellom hva som er fare for statens sikkerhet og statens selvstendighet er imidlertid vanskelig å tegne, det som er fare for en stats sikkerhet vil ofte være til fare for dens

selvstendighet. Det kan derfor vanskelig sees at statens selvstendighet ikke er en viktig nasjonal sikkerhetsinteresse. Ordlyden i bevisordren legger dessuten opp til at fullbyrdelsesstaten selv skal bedømme hva som anses som en viktig nasjonal sikkerhetsinteresse, og i norsk rett er det ikke tvilsomt at vern av statens selvstendighet og sikkerhet går hånd i hånd.¹²² Viktige nasjonale sikkerhetsinteresser må etter dette antas å omfatte statens selvstendighet, og Norge vil dermed fortsatt kunne benytte dette som nektelsesgrunnlag.

Etter dagens system kan en stat også avslå anmodninger om bevisopptak på grunnlag av andre vesentlige interesser som staten har. I følge bevisordren kan medlemsstatene avslå en bevisordre dersom den vil sette informasjonskilden i fare, men dette utgjør imidlertid det eneste unntak fra hovedregelen om at bevisordre kun kan nektes gjennomført såfremt det skader sikkerhetsinteresser i fullbyrdelsesstaten. Adgangen til å avslå en anmodning om bevisopptak på grunnlag av andre vesentlige interesser faller dermed bort etter bevisordre. Norge vil dermed ikke kunne nekte å utlevere et bevis fordi dette vil kunne skade økonomiske interesser.

Adgangen til å avslå en anmodning om bevisopptak på grunnlag av nasjonale interesser vil etter dette være innskrenket i forhold til dagens system. Likevel åpner ordlyden i bevisordren for at fullbyrdelsesstaten kan foreta en meget skjønnsmessig og nasjonal vurdering av hva som utgjør en sikkerhetsinteresse, og adgangen til å nekte på dette grunnlaget må derfor fortsatt anses som nokså vid.

Videre følger det av bevisordren at fullbyrdelsesstaten kun kan nekte å utlevere et bevis på grunnlag av dette nektelsesgrunnlaget såfremt beviset ikke ville ha blitt brukt i en tilsvarende nasjonal sak. Dette innebærer at til tross for at fullbyrdelsesstaten kommer til at utlevering av et bevis vil sette informasjonskilden i fare, må de vurdere hvorvidt de likevel ville ha brukt beviset i en lignende nasjonal sak.

I Norge er det påtalemyndigheten som vurderer hvilke bevis som skal føres i en sak, det avgjørende er dermed hvorvidt de ville ha brukt det aktuelle bevismaterialet.¹²³ I forbindelse

¹²² Se straffelovens kapitel 8: Forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet. Bestemmelsene i dette kapitlet skiller ikke mellom hvilket lovbrudd som er rettet mot statens selvstendighet og sikkerhet.

¹²³ I motsetning til motparten.

med dette nektelsesgrunnlaget må den norske påtalemakten først avgjøre om det foreligger noen bevisforbud i norsk lov, med grunnlag i nasjonale sikkerhetsinteresser eller vern for informasjonskilden, som hindrer bruken av det objektet, dokumentet eller dataet som bevisordren gjelder. Eksempel kan være bevisforbudet mot en vitneforklaring som må holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet, jf. strpl. § 117.¹²⁴

Dersom det ikke foreligger noe forbud mot å føre det aktuelle beviset må påtalemakten foreta en skjønnsmessig vurdering av hvorvidt de likevel ikke vil føre beviset på grunnlag av nasjonale sikkerhetsinteresser eller for å verne en informasjonskilde i fare. Et eksempel på hvor påtalemakten valgte å ikke føre et bevis av hensyn til informasjonskilden er kjennelsen i Rt. 2002 s.1049. Denne saken gjaldt smugling av 35kg heroin, og spørsmålet for Høyesterett var hvorvidt påtalemyndigheten kunne holde tilbake dokumenter som de ikke ville bruke som bevismateriale. Riksadvokaten ville ikke i denne saken benytte bestemte saksdokumenter som bevis, og ønsket heller ikke at motparten skulle få innsyn i disse, begrunnelsen for dette var at påtalemakten ville beskytte informasjonskilden sin. Høyesterett kom imidlertid til at motparten hadde krav på innsyn i saksdokumentene. Riksadvokaten valgte da å trekke tiltalen fordi politiet ikke kunne garantere vitnenes sikkerhet dersom forsvareren fikk innsyn i alle sakens dokumenter.¹²⁵ Også slike tilfeller hvor påtalemyndigheten velger å ikke gå til sak for å unngå å føre et bevis som kan skade en informasjonskilde er vil være et grunnlag for å nekte å utlevere bevis i forbindelse med en bevisordre.

Dersom påtalemyndigheten etter en skjønnsmessig vurdering finner at de ikke ville ha ført et bevis i tilsvarende norsk sak på grunn av nasjonale sikkerhetsinteresser eller for å verne en informasjonskilde, kan de dermed nekte å gjennomføre bevisordren.

5.6 EMK og ”ordre public”

5.6.1 Dagens system med rettsanmodninger

I følge 1959-konvensjonen kan en stat nekte å yte bistand dersom ”den anmodede stat finner at etterkomning av anmodningen ville... stride mot dens rettsordren (ordre public)” jf. art. 2 (b).¹²⁶

¹²⁴ Dette er aktuelt dersom et vitne er avhørt, og utstedelsesstaten anmoder kopi av denne vitneforklaringen.

¹²⁵ Dette førte til at Stortinget fant det nødvendig å foreta endringer i reglene om dokumentinnsyn og bevisførsel i straffeprosessloven. Se Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) og straffeprosessloven § 242 a.

¹²⁶ Ordlyden i den engelske teksten er: “if the requested Party considers that execution of the request **is likely to prejudice** the sovereignty, security, *ordre public* or other essential interests of its country.” (min utheving)

At noe strider mot vår ordre public¹²⁷ innebærer at det strider mot fundamentale verdier og grunnprinsipper i vår offentlige orden, og det dermed virker støtende på vår rettsfølelse.¹²⁸

Gjennomføringen av en rettsanmodning ville stride mot vår ordre public dersom det innhentede beviset ville bli brukt i en sak som tilsidesetter grunnleggende prosessuelle prinsipper i norsk rett.¹²⁹ Eksempel på dette kan være at det innhentede beviset skal benyttes i en sak hvor siktede ikke vil gis rett til å forsvare seg eller til kontradiksjon.¹³⁰ I slike tilfeller kan norske myndigheter nekte å gjennomføre rettsanmodningen fordi den endelige avgjørelsen i saken vil bygge på uakseptable prosessregler. Ordre public er en del av hvert enkelt lands rett, noe som ville virke støtende på norske ordre public ville kanskje ikke virke støtende i en annen stat. Ordre public innsigelsen er derfor en viktig sikkerhetsventil i internasjonalt rettslig samarbeid.

Det er imidlertid alminnelig enighet om at ordre public innsigelsen skal brukes med stor forsiktighet og anses som en unntaksregel, dette er også det vanlige syn på bruken av regelen i andre sammenhenger i norsk rett hvor denne regelen er relevant.¹³¹ Det kreves derfor en sterk motstrid med våre etiske eller sosiale oppfatninger for at den skal kunne påberopes.¹³²

Norge er også bundet til å sikre de rettigheter og friheter som er knesatt i den europeiske menneskerettskonvensjon.¹³³ Dette kommer ikke eksplisitt til uttrykk i dagens regelverk

¹²⁷ Opprinnelig fransk, *l'ordre public*, "samfunnsordenen".

¹²⁸ Formuleringen av ordre public innsigelsen varierer, men innholdet er alltid det samme. Uttrykk som brukes er: "åpenbart støtende på norsk rettsordre" "klart uforenelig med grunnleggende prinsipper i norsk rett om familie og barns rettsforhold", "ikke forenlig med grunnleggende prinsipper her i landet om vern av menneskerettighetene", og "virke støtende på rettsordenen". Henholdsvis lov av 10. Juni 1977 nr.71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område, § 8 nr.5, lov av 8.juli 1988 nr.72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m.v. og om tilbakelevering av barn, § 7a (Europarådskonvensjonen.), samme lov § 12 (Haagkonvensjonen) og Luganokonvensjonen art. 27.

¹²⁹ Dette er prosessuell ordre public, av betydning her er om avgjørelsen i en sak kommer til ved uakseptable prosessregler, det er altså prosessen frem til avgjørelsen som må virke støtende. I internasjonal privatrett benyttes ordre public som en innsigelse i rettsvalgsreglene, her er det imidlertid resultatet i saken som må virke støtende.

¹³⁰ Se for eksempel saken for EF-domstolen: Dieter Krombach mot Andre Bamberski, sak C-7/98, 23/03/00: Tyskeren Krombach ble dømt av Cour d'Assises de Paris for uaktsomt drap. Han ble dømt til 15 års fengsel og til å betale erstatning på FF 350.000. Erstatningsavgjørelsen ble søkt anerkjent og fullbyrdet i Tyskland etter Bruxelleskonvensjonen. Krombach bestred anerkjennelse og fullbyrdelse ved å påberope seg ordre public bestemmelsen i konvensjonen art.27 (1), samme art. i Luganokonvensjonen. Krombach hadde nektet å møte i rettsaken. Dette førte til at han ble nektet å la seg representere ved forsvarer jf. fransk straffeprosesslov art.627 flg. Domstolen kom til at retten til forsvarer er et fundamentalt prinsipp i Felleskapsretten og i medlemsstatenes rett, jf. henvisning til bl.a. Unionstraktaten art. 6 (2) med henvisning til den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Se dessuten også Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs- gmbH vs. Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn (2004), Sak C-36/02.

¹³¹ Rt. 1996 s. 1288.

¹³² Gaarder/Lundgaard (2000) s. 104.

¹³³ Menneskerettsloven av 21.mai 1999.

omkring rettsanmodninger, anmodninger skal imidlertid gjennomføres i samsvar med nasjonal lovgivning og menneskerettighetene er en del av vår rett, jf. 1959-konvensjonen art. 3 (1). Norge vil dermed kunne nekte å gjennomføre en rettsanmodning dersom det aktuelle beviset for eksempel skal anvendes for å rettsforfølge en person på grunn av hans religion eller politiske overbevisning, jf. EMK art. 14.

5.6.2 Den europeiske bevisordren

Bevisordren angir ikke ordre public innsigelsen som et nektelsesgrunnlag. Dette er trolig et utslag av at bevisordren er basert på prinsippet om gjensidig anerkjennelse, som innebærer at medlemsstatene skal akseptere prosessreglene i all medlemsstatene som likeverdige, selv om de er forskjellige. Å nekte gjennomføringen av en anmodning om bevisopptak på grunnlag av ordre public, innebærer at fullbyrdelsesstaten anses prosessreglene i utstedelsesstaten som uakseptable. Dette er klart ikke forenelig med prinsippet om gjensidig anerkjennelse, og inngår derfor ikke som et nektelsesgrunnlag i bevisordren.

Medlemsstatene kan dermed ikke påberope seg ordre public for å nekte gjennomføringen av en bevisordre.

Det følger imidlertid av art. 1 (3) i rammebeslutningen at ”Rammeavgjørelsen innebærer ikke nogen ændring af pligten til at respektere de grundlæggende rettigheder og grundlæggende retsprinsipper som knæsat i artikel 6 i traktaten, og eventuelle forpligtelser, der påhviler de judicielle myndigheder i denne henseende, berøres ikke.”

Det følger av art. 6 i traktaten om den europeiske union

- ”1. Unionen bygger på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighetene og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprinsippet, der alle er principper, som medlemsstaterne har til fælles.
2. Unionen respekterer de grundlæggende rettigheder, således som de garanteres ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950, og således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, som generelle principper for fællesskabsretten.
3. Unionen respekterer medlemsstaternes nationale identitet.
4. Unionen tilvejebringer de nødvendige midler for at nå sine mål og gennemføre sin politik.”

Medlemsstatenes plikt til å respektere fundamentale rettigheter understrekes i avsnitt 27 og 28 i preamblet til rammebeslutningen

”(27) Rammeavgjørelsen overholder de grunnleggende rettigheter og de prinsipper, der er fastsat i artikkel 6 i traktaten om Den Europæiske Union og i Den Europæiske Unions charter om grunnleggende rettigheter, navnlig kapitel VI. Intet i rammeavgjørelsen må fortolkes som et forbud mod at nægte at fuldbyrde en europæisk bevissikringskendelse, hvis der er objektive grunde til at formode, at den europæiske bevissikringskendelse er udstedt med det formål at retsforfølge eller straffe en person på grund af den pågældendes køn, race eller etniske baggrund, religion, seksuelle orientering, nationalitet, sprog eller politiske overbevisning, eller at den pågældendes situation kan blive skadet af en af disse grunde.

(28) Rammeavgjørelsen er ikke til hinder for, at medlemsstaterne anvender deres egne forfatningsmæssige regler om retten til en retfærdig rettergang, foreningsfrihed, pressefrihed og ytringsfrihed i andre medier.”

Alle medlemsstatene skal etter dette, i forbindelse med bevisordren, overholde de fundamentale rettigheter som de er bundet av gjennom internasjonale avtaler, først og fremst menneskerettskonvensjonen, samt konstitusjonelle regler vedrørende menneskerettigheter.¹³⁴

Bevisordren understreker med dette at medlemsstatene skal respektere menneskerettighetene. Rammebeslutningen angir imidlertid ikke brudd på fundamentale rettigheter som et eksplisitt nektelsesgrunnlag. Alle de eksplisitte nektelsesgrunnlagene er listet opp i art. 13 i rammebeslutningen og det følger av forarbeidene til bevisordren at de eneste grunnlagene for å nekte godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre er de grunnlagene som er inntatt i denne artikkelen.¹³⁵ Dette tyder på at listen over nektelsesgrunnlag i art. 13 er utømmende, og at bestemmelsene om fundamentale rettigheter i rammebeslutningen kun skal virke som en påminnelse for medlemsstatene om å respektere slike rettigheter i forbindelse med bevisordren.

¹³⁴ EU medlemsstatene er bundet av et antall andre internasjonale menneskerettighets instrumenter, blant andre FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (ICCPR) og FNs konvensjon om barns rettigheter. Det vil imidlertid bli lagt mest vekt på menneskerettskonvensjonen da det er den mest brukte konvensjonen med mest juridisk gjennomslagskraft, og som derfor trolig vil benyttes mest i sammenheng med bevisordren.

¹³⁵ Jf. COM (2003) 688 final punkt 102. Antallet nektelsesgrunnlag har økt siden dette forslaget ble lagt frem, men også de nye nektelsesgrunnlagene er inntatt i samme artikkel som de øvrige, art. 13.

Prinsippet om gjensidig anerkjennelse bygger på en forutsetning om at alle medlemsstatene etterlever sine forpliktelser til å opprettholde fundamentale rettigheter.¹³⁶ Dette er nødvendig for at medlemsstatene skal ha tillit til hverandre, og dermed tillit til at avgjørelser blir tatt på rettferdig grunnlag, i samsvar med de fundamentale rettigheter de er pålagt å overholde.

Et nektelsesgrunnlag som gir medlemsstatene mulighet til å nekte gjennomføringen av en bevisordre på grunnlag av fundamentale rettigheter vil dermed samsvare mindre bra med prinsippet om gjensidig anerkjennelse, ettersom alle medlemsstatene skal overholde menneskerettighetene og brudd på disse derfor ikke skal forekomme.

Til tross for at alle medlemsstatene er pliktet til å opprettholde disse rettighetene, er det likevel slik at flere av medlemsstatene fortsatt stadig blir tiltalt og dømt for brudd på menneskerettighetene ved menneskerettsdomstolen. Det er dermed klart at til tross for at medlemsstatene skal opprettholde menneskerettighetene, er det ikke alltid de gjør dette.¹³⁷ Det følger av avsnitt 27 i fortalen at ikke noe i bevisordren skal tolkes som et forbud mot å nekte fullbyrdelsen av en bevisordre dersom den er utstedt med det formål å straffeforfølge noen av på grunn av personens kjønn, rase, etnisk bakgrunn mv. Dette avsnittet har store likhetstrekk med det som følger av menneskerettskonvensjonen art. 14, om forbud mot diskriminering.¹³⁸ Dette taler for at medlemsstatene skal kunne nekte gjennomføringen av en bevisordre dersom strider mot dette.

Til tross for at bevisordren ikke nevner fundamentale rettigheter som nektelsesgrunnlag bør dette tolkes slik at det vil være akseptabelt av statene å operere med et slikt nektelsesgrunnlag. De samme bestemmelsene om fundamentale rettigheter fremgår i den europeiske arrestordren, og medlemsstatene har anvendt brudd på menneskerettighetene som nektelsesgrunnlag for å gjennomføre arrestordre.¹³⁹

Brudd på menneskerettighetene og fundamentale rettigheter kan etter dette anvendes som et nektelsesgrunnlag i fullbyrdelsesstaten ved godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre.

¹³⁶ Alegra/Leaf (2003) s.14.

¹³⁷ Annual Report 2008 of the European Court of Human Rights (provisional edition), Council of Europe.

¹³⁸ EMK art. 14: "Utøvelsen av de rettigheter og friheter som er fastlagt i denne konvensjon skal bli sikret uten diskriminering på noen grunnlag slik som kjønn, rase, farge, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, eiendom, fødsel eller annen status".

¹³⁹ Informasjons notat, av 30.01.08, 11371/4/07 REV 4 COPEN 106 EJM 20 EUROJUST 39.

5.6.3 Vurderinger

Bevisordren innebærer at medlemsstatene ikke lenger vil kunne påberope ordre public for å avslå en anmodning om bevisopptak. Ordre public forbeholdet skal gi statene mulighet til å ivareta fundamentale grunnprinsipper i sitt samfunn, og det kan derfor anses som et inngrep i statens suverenitet å fjerne dette nektelsesgrunnlaget.

Det er likevel svært sjeldent at ordre public blir anvendt som et nektelsesgrunnlag for gjennomføringen av rettsanmodninger i dag¹⁴⁰. Til tross for at ordre public formelt sett er en del av hvert enkelt lands rett, kan man vanskelig forestille seg tilfeller hvor man vil påberope ordre public overfor retten i et annet land i Europa. Ordre public er et uttrykk for grunnverdiene som vårt samfunn er basert på til enhver tid, disse grunnverdiene er likevel ofte meget like innen Europa, og blir bare likere med tiden på grunn av det tette rettslige samarbeidet i Europa og EU.¹⁴¹

Bevisordren bør som nevnt tolkes slik at det vil være akseptabelt for medlemsstatene å anvende brudd på fundamentale rettigheter, herunder menneskerettighetene, som nektelsesgrunnlag ved gjennomføringen av en bevisordre.

Til tross for at det kan være vanskelig å angi hva som er Norge sine fundamentale grunnprinsipper til enhver tid, er til ikke tvilsomt at menneskerettighetene er en stor del av dette. Det kan vanskelig tenkes seg tilfeller som strider mot den norske rettsordren men som ikke fanges opp av menneskerettighetene. At fundamentale rettigheter kan benyttes som nektelsesgrunnlag vil dermed i all hovedsak dekke de tilfeller hvor ordre public forbeholdet kunne vært aktuelt.

Fjerningen av ordre public som nektelsesgrunnlag kan etter dette anses for å være av mer prinsipiell betydning for statene enn faktisk betydning. Prinsipielt vil det være negativt å fjerne en sikkerhetsventil som ivaretar statens grunnprinsipper og som forkynner statens suverenitet. Likevel vil dette ikke ha noen faktisk betydning for Norge, ettersom menneskerettighetene langt på vei dekker de prosessuelle grunnprinsipper i vårt samfunn, og vi derfor vil ha samme adgang til å avslå anmodninger om bevisopptak som ved ordre public forbeholdet.

¹⁴⁰ I følge Tonje Meinick, avdelingsleder Justisdepartementet, personlig meddelelse.

¹⁴¹ Jf. bl.a. A.IJzerman: From a CATS portfolio: The European Evidence Warrant. Artikkel i: Vervaele (2005), s.16.

5.7 Territorielle begrensninger

Det sjette nektelsesgrunnlaget i bevisordren gjelder territorielle begrensninger. Det følger av art. 13 (1) (f) at en fullbyrdelsesstat i to tilfeller kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre på grunn av slike begrensninger¹⁴².

For det første kan en bevisordre avslås dersom de gjelder lovbrudd som ”i henhold til fullbyrdelsesstatens lovgivning betragtes som begått helt eller for en stor eller væsentlig dels vedkommende på denne stats territorium eller på et sted, der ligestilles hermed,” jf. art. 13 (1)(f)(i). Etter dette kan fullbyrdelsesstaten avslå en bevisordre dersom den anses lovbruddet for å ha blitt begått hovedsakelig på eget territorium.

En av begrunnelsene for dette nektelsesgrunnlaget er trolig at en medlemsstat i størst mulig omfang bør kunne velge selv om den vil rettsforfølge lovbrudd som har skjedd på eget territorium. Det er dessuten som regel en grunn til at en stat har valgt å ikke straffeforfølge et slikt forhold, og andre stater bør da ikke kunne velge å gjøre det på tross av dette.

I følge bestemmelsen kan fullbyrdelsesstaten også nekte dersom lovbruddet er begått for en stor eller vesentlig del på eget territorium. En begrunnelse for at også slike lovbrudd omfattes, kan være at forbrytelser i dag ofte har en grenseskridende karakter, slik at flere land kan være berørt, for eksempel internett bedrageri. Etter dette kan bare de land som er berørt i større grad kunne nekte andre medlemsstater å rettsforfølge forbrytelser som har skjedd på vedkommendes stats territorium.

Hvorvidt lovbruddet er begått på territorium som hører under fullbyrdelsesstatens territorium avgjøres etter lovgivning i fullbyrdelsesstaten. Her må det først avgjøres hva som skal til for at et lovbrudd skal anses for å ha blitt ”begått” et sted, må for eksempel deler av selve handlingsforløpet ha foregått der eller skal virkningen av lovbruddet ha inntrådt der. I norsk rett følger det av strl.§ 12, siste ledd at

”I tilfelle, hvor en handlings straffbarhet avhenger eller påvirkes av en inntrådt eller tilsiktet virkning, betraktes handlingen som foretatt også der hvor virkningen er inntrådt eller tilsiktet fremkaldt.” Etter dette anses et lovbrudd etter norsk rett som begått både på handlingsstedet og virkningsstedet. Eksempel på dette kan være at en danske ærekrenker en nordmann via

¹⁴² Dette nektelsesgrunnlaget er det samme som art.6 i Norges parallellavtale til den europeiske arrestordren, OJ [2006] L 292/1.

internett, i slikt tilfelle vil den krenkende virkningen måtte sies å ha inntrådt i Norge, faller inn under strl. § 12. I forbindelse med dette nektelsesgrunnlaget vil dermed norske myndigheter anse lovbruddet for begått for en stor eller vesentlig del i Norge både når selve handlingen er begått her og når resultatet er inntrådt eller tilsiktet fremkalt her.

Videre må det avgjøres hva som er å anse som fullbyrdelsesstatens territorium og sted som likestilles hermed. Norsk territorium, eller det norske ”riket”, forstås som fastlandet Norge, samt landets besittelser i arktiske og antarktiske strøk¹⁴³. Dette innebærer Svalbard¹⁴⁴, Jan Mayen¹⁴⁵, Bouvet-øya, Peter I’s øy og Dronning Maud Land¹⁴⁶. I tillegg til dette regnes sjøterritoriet og luftterritoriet som en del av norsk territorium, og strl. § 12, 1.ledd nr.1 regulerer dessuten noen typer innretninger og fartøy som skal likestilles med norsk territorium, for eksempel norske fartøy i åpen sjø. Disse sistnevnte områder vil typisk gå under rammebeslutningens ordlyd ”ligestilles hermed”.

Dersom Norge inngår en parallellavtale med bevisordren vil dermed Norge kunne nekte å gjennomføre en bevisordre dersom handlingen er begått helt eller for en stor del på disse områder.

Dagens system inneholder ikke noen eksplisitte nektelsesgrunnlag basert på territorielle grunnlag. I utgangspunktet kan ikke norske myndigheter nekte å gjennomføre en anmodning som gjelder et lovbrudd som er begått eller delvis begått i Norge, så lenge straffeforfølgningen av det aktuelle lovbruddet hører under jurisdiksjonen til de rettshåndhevende myndighetene i utstedelsesstaten, jf. 1959-konvensjonen art. 1 (1).

Det kan imidlertid tenkes at en stat anser det som vesentlige nasjonale interesser å selv rettsforfølge lovbrudd som hovedsakelig er begått på eget territorium.¹⁴⁷ Det er som nevnt opp til hver enkelt stat å bedømme hva de anser som ”andre vesentlig interesser”, jf. 1959-konvensjonen art. 2 (b). I så fall vil man etter dagens system også ha et aktuelt nektelsesgrunnlag i de tilfeller lovbruddet som ligger til grunn for anmodningen er begått hovedsakelig på eget territorium.

¹⁴³ Jf. Mæland (2004) s. 249.

¹⁴⁴ Jf. Lov om Svalbard av 15. juli 1925.

¹⁴⁵ Jf. Lov om Jan Mayen av 27. februar 1930.

¹⁴⁶ Jf. Lov om Bouvet-øya, Peter I’s øy og Dronning Maud Land m.m. av 27. februar 1930.

¹⁴⁷ En stat kan for eksempel legge stor vekt på den allmennpreventive virkningen av straffen, som taler for at rettergang og dom finner sted hvor forbrytelsen er begått. Se Johs. Andenæs, Alminnelig strafferett, (2004) s. 556 flg.

Bevisordren stiller imidlertid videre strenge krav til når en fullbyrdelsesstat kan benytte seg av dette nektelsesgrunnlaget i art. 13 (3) og 13 (4).

Det følger av art. 13 (3) at

”Beslutninger i henhold til stk. 1, litra f), nr. i), vedrørende lovovertrædelser, der delvis er begået på fullbyrdelsesstatens territorium eller på et sted, der ligestilles hermed, træffes af de kompetente myndigheder, der er nævnt i stk. 2, under ekstraordinære omstændigheder og i hvert enkelt tilfælde, idet der tages hensyn til sagens specifikke omstændigheder, og navnlig om en større eller væsentlig del af den pågældende lovovertrædelse har fundet sted i udstedelsesstaten, om den europæiske bevissikringskendelse vedrører et forhold, der ikke er en lovovertrædelse i henhold til fullbyrdelsesstatens lovgivning, og om det ville være nødvendigt at foretage en ransagning og beslaglæggelse som led i fuldbyrdelsen af den europæiske bevissikringskendelse.”

Denne bestemmelsen taler for at dette nektelsesgrunnlaget kun skal brukes i unntakstilfeller, og at det må foretas en nøye vurdering av om det bør benyttes. Videre nevner bestemmelsen tre forhold som spesielt bør tas hensyn til ved vurderingen. Først og fremst skal det tas hensyn til om en større eller vesentlig del av lovbruddet har funnet sted i utstedelsesstaten. Dette tyder på at dersom lovbruddet har skjedd delvis i utstedelsesstaten bør myndighetene der også ha jurisdiksjon i saken. Dersom lovbruddet delvis har skjedd i utstedelsesstaten bør dette dermed tale mot at nektelsesgrunnlaget benyttes.

Videre skal det tas hensyn til om bevisordren gjelder en handling som ikke anses som et lovbrudd etter fullbyrdelsesstatens lovgivning. Dersom handlingen ikke utgjør et lovbrudd bør fullbyrdelsesstaten i større grad kunne nekte gjennomføringen av bevisordren. I utgangspunktet er medlemsstatene som tidligere nevnt i stor utstrekning pålagt å gjennomføre en bevisordre selv om den handlingen som ligger til grunn for bevisordren ikke utgjør et lovbrudd etter nasjonal lovgivning¹⁴⁸. Dette nektelsesgrunnlaget medfører imidlertid at en medlemsstat kan avslå en bevisordre hvor handlingen den bygger på er begått helt eller delvis på statens eget territorium men som ikke utgjør et lovbrudd etter nasjonal rett.

Til slutt skal det tas hensyn til om bevisordren forutsetter ransaking eller beslag i fullbyrdelsesstaten. Dersom dette er nødvendig bør dette tale for at bevisordren kan nektes

¹⁴⁸ Med mindre bevisordren gjelder ransaking og beslag, men også i de tilfeller er medlemsstatene i tilfelle visse typer lovbrudd pålagt å gjennomføre bevisordren. Se nærmere om dette i kapitel 5.2 om dobbel straffbarhet.

ettersom det pålegger fullbyrdelsesmyndighetene å gjennomføre tvangsinngrep i en sak som de muligens selv har valgt å ikke rettsforfølge.

Det følger videre av art. 13 (4) at en stat som overveiere å benytte dette nektelsesgrunnlag skal høre med Eurojust før den treffer en beslutning. Begrunnelsen for at Eurojust trekkes inn her er trolig på grunn av den tilgangen Eurojust har til myndigheter fra alle stater og at det lett kan rådføres mellom de innblandede stater der. Dersom staten ikke skulle være enig med Eurojust sin uttalelse må den begrunne sin beslutning og underrette rådet om dette.

Begrunnelsen for disse strenge kravene ved anvendelsen av dette nektelsesgrunnlaget er trolig at statene i utgangspunktet skal kunne straffeforfølge handlinger også i utlandet, og at medlemsstatene skal yte hverandre mest mulig bistand ved straffeforfølgning av en handling, selv om disse er begått på eget territorium.

Videre følger det av art. 13 (1) (ii) at en bevisordre kan avslås dersom den gjelder lovbrudd som ”er begått uten for utstedelsesstatens territorium, og fullbyrdelsesstatens lovgivning ikke hjemler rettsforfølgning for sådanne lovovertrædelser, når de er begått uten for fullbyrdelsesstatens område.”

Dette nektelsesgrunnlaget forutsetter at det lovbrudd som ligger til grunn for bevisordren ikke er begått på utstedelsesstatens territorium, og at en tilsvarende handling begått utenfor fullbyrdelsesstatens territorium ikke ville ha vært omfattet av straffemyndigheten i fullbyrdelsesstaten.

De tilfeller hvor norske myndigheter kan straffeforfølge handlinger som er begått i utlandet reguleres i strl. § 12, 1.ledd nr. 3 og 4. Først og fremst kan Norge straffeforfølge lovbrudd begått i utlandet av personer som er norske statsborgere eller hjemmehørende i Norge (personal prinsippet), jf. nr.3. Bestemmelsen gir imidlertid ikke hjemmel for å forfølge alle straffbare handlinger, og hvilke lovbrudd som kan forfølges listes opp i bokstav a-h, og omfatter blant annet alle grovere overtredelser av straffeloven, for eksempel heleri og hvitvasking.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Jf. strl. § 317.

Videre kan norske myndigheter i visse tilfeller straffeforfølge handlinger begått i utlandet av utlendinger (universal prinsippet), jf. nr.4. Også her stilles det imidlertid krav til det lovbruddet det gjelder og ikke alle typer lovbrudd kan dermed straffeforfølges. I forbindelse med nr. 4 stilles det dessuten krav til når man kan beslutte å foreta slik straffeforfølgning av lovbrudd begått av utlendinger i utlandet, jf. strl. § 13.

Dersom Norge inngår en parallellavtale vil norske myndigheter dermed kunne nekte å gjennomføre bevisordren såfremt den ikke gjelder et av de lovbruddene som fremgår av strl. § 12, 1.ledd nr. 3 og 4.

De internasjonale konvensjoner om gjensidig bistand som Norge er tilsluttet sier som sagt ikke noe eksplisitt noe om territoriale begrensninger. Etter dagens system skal imidlertid statene gjennomføre rettsanmodninger etter nasjonal lovgivning, og dersom nasjonal lovgivning setter territorielle begrensninger vil staten ikke måtte gjennomføre rettsanmodninger på tvers av lovens begrensninger. Norske myndigheter vil både etter dagens system og etter bevisordren bare kunne rettsforfølge de lovbrudd som nasjonal lovgivning åpner for. Innføringen av dette nektelsesgrunnlaget vil dermed ikke ha noen negative konsekvenser for norsk rett.

5.8 Politiske og fiskale forbrytelser

Statene har etter 1959-konvensjonen rett til å nekte å yte bistand ved straffeforfølgning av politiske lovbrudd og fiskale lovbrudd. Det følger av art. 2 (2) (a) at bistand kan nektes ”dersom anmodningen gjelder en handling som den anmodede stat betrakter som en politisk forbrytelse, en forbrytelse som har tilknytning til en politisk forbrytelse, eller som en fiskal forbrytelse.” Det er etter dette opp til fullbyrdelsesstaten å avgjøre om en handling er å anse som en slik forbrytelse, og Norge må dermed i tilfelle vurdere dette etter norsk rett.

Tilleggsprotokollen til 1959-konvensjonen av 17. mars 1978 fjerner imidlertid adgangen til å nekte bistand alene med den begrunnelse at en anmodning gjelder fiskale lovbrudd eller at fullbyrdelsesstaten ikke har de samme skatter eller avgifter som anmodningen gjelder. Art. 50 i Schengenkonvensjonen fastslår også at gjensidig hjelp skal ytes også i saker som gjelder overtredelser av regler om særavgifter, merverdiavgift og toll.

Det foreligger ingen generell definisjon av begrepet politisk forbrytelse i norsk rett, begrepet er imidlertid behandlet flere steder og dette kan gi en pekepinn. En politisk forbrytelse er først og fremst et lovbrudd som er rettet mot staten og samfunnsordningen, dette kan typisk være lovbrudd mot statens integritet, forfatning eller representanter for statsmakten.¹⁵⁰ Det kan dessuten i en viss utstrekning omfatte lovbrudd av alminnelig karakter hvor det inngår et vesentlig politisk moment.¹⁵¹

Den europeiske bevisordren inneholder ikke noe nektelsesgrunnlag basert på at den handlingen som ligger til grunn for bevisordren er å anse som et fiskalt eller politisk lovbrudd. Medlemsstatene rett til å avslå en anmodning om bevisopptak fordi den gjelder slik forbrytelse faller dermed bort i henhold til bevisordren. Men som det fremgår i det foregående er denne adgangen allerede langt på vei falt bort i forhold til fiskale forbrytelser. I den senere tid har også adgangen til å nekte bistand ved politiske forbrytelser blitt modifisert, eksempel på dette er utleveringsloven av 13. Juni 1975 § 5, 1.ledd, som i utgangspunktet bare inneholdt et absolutt forbud mot utlevering for politiske brudd, men som i dag gir Kongen adgang til å inngå avtale med fremmed stat om at bestemte typer lovbrudd ikke skal anses som politiske. I følge Norges parallellavtale til den europeiske arrestordren kan utlevering også nektes på grunnlag av politisk forbrytelse, men også her er det unntak fra denne hovedregelen.¹⁵² Innen Norden er det dessuten en videre adgang til utlevering ved politiske forbrytelser.¹⁵³

I motsetning til disse tilfellene faller adgangen til å nekte bevisopptak ved politiske forbrytelser helt bort ved bevisordren. Utlevering er imidlertid et større inngrep enn innhenting av bevis og det er derfor større behov for beskyttelse i de tilfeller. At adgangen til å nekte bistand til bevisinnhenting ved politiske forbrytelser faller ved bevisordren er etter dette ikke særlig revolusjonerende og vil trolig ikke ha noen merkbar betydning for medlemsstatene.

5.9 Immunitet

Det fjerde nektelsesgrunnlaget i bevisordren omhandler immunitet og privilegier i fullbyrdelsesstaten. Det følger av art. 13 (1) (d) at en bevisordre kan nektes godkjent eller

¹⁵⁰ Se strl. Kap. 8 og 9.

¹⁵¹ Jf. Ot.prp. nr. 56 (1998-99).

¹⁵² OJ [2006] L 292/2, art. 6.

¹⁵³ Lov om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (lov om nordisk arrestordre) av 19. September 2008.

gjennomført i fullbyrdelsesstaten dersom ”... der ifølge fullbyrdelsesstatens lovgivning gjelder immuniteter og privilegier, der gjør det umuligt at fullbyrde den europæiske bevissikringskendelse.”

En bevisordre kan etter dette avslås dersom gjennomføringen av den vil krenke regler om immunitet eller privilegier i fullbyrdelsesstaten.

I følge punkt 17 i fortalen til bevisordren finnes det ingen felles definisjon av hva som utgjør en immunitet eller et privilegium innen EU, og at det er overlatt til hver medlemsstat å selv definere det nærmere innholdet i disse begrepene. Det fremheves at dette kan omfatte slike former for beskyttelse som gjelder for leger og advokater.

Det understrekes imidlertid at ordlyden ikke kan tolkes på en måte som er i motstrid med forpliktelsen å oppheve visse nektelsesgrunnlag i henhold til art. 7 i 2001-tilleggsprotokoll til 2000-konvensjonen.¹⁵⁴ I følge denne artikkelen kan ikke medlemstater påberope seg bankhemmeligheter som begrunnelse for å avslå en anmodning om rettshjelp.

Norsk rett inneholder flere regler om immunitet som fritar fra rettsforfølgelse. For det første forekommer regler om immunitet i Grunnloven, eksempler på dette er Grl. § 6 som gir Kongen immunitet og Grl. § 66 som gir stortingsrepresentantene en viss grad av parlamentarisk immunitet.

Den mest anerkjente typen immunitet er imidlertid folkerettslig immunitet, som innebærer at en stat eller dens representanter ikke er undergitt noen annen stats doms- eller tvangsmakt.¹⁵⁵ I følge strpl. § 4 gjelder lovens regler ”med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat.”¹⁵⁶ Straffeforfølgning kan dermed ikke finne sted overfor personer som nyter immunitet etter folkerettslige regler. Dette er immunitet som først og fremst tilkommer diplomater fordi de ikke er underlagt den stats jurisdiksjon hvor de oppholder seg¹⁵⁷, men kan også gis representanter for internasjonale organisasjoner og institusjoner¹⁵⁸. Diplomatsk immunitet innebærer blant annet at de normalt ikke kan stèves for retten i oppholdslandet.

¹⁵⁴ OJ [2001] C 326/1.

¹⁵⁵ Jf. Ruud/Ulfstein (2002) s. 158 og flg.

¹⁵⁶ Sml. strl. § 1, 2.ledd.

¹⁵⁷ Diplomatsk immunitet har hjemmel i folkerettslig sedvanerett og traktater, særlig Wienkonvensjonen om diplomatsk samkvem av 18. April 1961.

¹⁵⁸ I norsk rett er dette fastslått i lov om immunitet og privilegier for internasjonale organisasjoner m.v. av 19.juni 1947 nr. 5.

Det er fremhevet i bevisordren at immunitet og privilegier kan omfatte slike former for beskyttelse som gjelder for leger og advokater. I norsk rett finnes det flere slike privilegier i forbindelse med profesjonsyrker, og deres taushetsplikt er forankret i strl. § 144. Eksempel på dette kan være reglene om konfidensialitet mellom advokat og klient, advokaten har taushetsplikt¹⁵⁹ med hensyn til de opplysninger han får av sin klient og kan ikke tvinges til å utlevere opplysningene.¹⁶⁰ Ettersom utøvere av slike profesjonsyrker er underlagt taushetsplikt vil de som hovedregel være underlagt bevisforbud i forbindelse med straffesaker, jf. strpl. § 119. Det kan ikke tas beslag i dokumenter eller annet som en person kan nekte å forklare seg om etter strpl. § 119, jf. strpl. § 204. Slike dokumenter og lignende kan dermed heller ikke utlevers i forbindelse med en bevisordre.

Etter dagens system nevnes ikke immunitet eller privilegier som nektelsesgrunnlag for å gjennomføre en rettsanmodning. Det er imidlertid slik at en rettsanmodning skal gjennomføres i samsvar med lovgivningen i fullbyrdelsesstaten¹⁶¹, og etter norsk rett kan man ikke innhente bevis dersom dette vil krenke en immunitet eller et privilegium som er angitt i norsk lov. Bevisordren medfører etter dette ingen merkbar forandring på dette punkt.

5.10 Manglende prosessuell kompetanse

Det femte nektelsesgrunnlaget i rammebeslutningen gjelder de kompetansekrav som stilles den myndighet som utferdiger en bevisordre. I følge art. 13 (1) (e) kan fullbyrdelsesstaten nekte å godkjenne eller gjennomføre en mottatt bevisordre dersom ”...den europæiske bevissikringskendelse i et af de tilfælde, der er omhandlet i artikel 11, stk. 4 eller 5, ikke er blevet bekræftet.”

Utgangspunktet er at en bevisordre kan utferdiges av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, men også av andre judisielle myndigheter i utstedelsesstaten, som handler i egenskap av etterforskningsmyndighet i straffesaker og som i henhold til nasjonal rett har kompetanse til å anmode bevisopptak i utlandet

¹⁵⁹ Jf. Domstolloven § 224 jf. Forskrift av 20. desember 1996 nr. 1161: Forskrift til domstolloven kapittel 11.

¹⁶⁰ Dette uttrykkes i amerikansk rett som ”attorney-client privilege”.

¹⁶¹ Jf. 1959-konvensjonen art. 3 (1). Se nærmere om dette i kapitel 8.

Ifølge art. 11 (4) og (5) kan imidlertid fullbyrdelsesstaten i visse tilfeller kreve at en bevisordre i alle fall er blitt bekreftet av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager.¹⁶²

Dersom fullbyrdelsesmyndighetene mottar en bevisordre om ransaking eller beslag, og denne ikke er utstedt av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, kan medlemsstatene i henhold til art. 11 (4) kreve at bevisordren bekreftes av en av disse myndighetene. Dersom en medlemsstat mottar en bevisordre om ransaking eller beslag, og denne ikke er blitt bekreftet av en dommer, domstol, forhørsrett eller offentlig anklager kan dermed denne medlemsstaten nekte å gjennomføre bevisordren.¹⁶³

Dette nektelsesgrunnlaget er ikke nevnt i art. 13 (5) som pålegger fullbyrdelsesstaten å høre med utstedelsesstaten før den beslutter å påberope bestemte nektelsesgrunnlag.

Fullbyrdelsesstaten er dermed i utgangspunktet ikke pliktet til å rådføre seg med utstedelsesstaten før den nekter å gjennomføre en bevisordre på grunn av manglende kompetanse. Det følger imidlertid av art 11 (4) siste setning at ”Inden fuldbyrdelsesmyndigheden træffer en sådan beslutning, skal den høre den kompetente myndighed i udstedelsesstaten.” Dette innebærer at dersom fullbyrdelsesstaten vil avslå en anmodning om ransaking eller beslag på dette grunnlag, må den rådføre seg med fullbyrdelsesstaten. I virkeligheten må fullbyrdelsesstaten dermed også utsette før den tar i bruk dette nektelsesgrunnlaget.

I følge art. 11 (5) kan medlemsstatene forbeholde seg retten til å kreve at en bevisordre som ikke er utstedt av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, skal bekreftes av en slik myndighet i alle de saker hvor de tiltak som er nødvendig for å gjennomføre en bevisordre måtte ha blitt besluttet eller overvåket av slike myndigheter i en tilsvarende nasjonal sak. Dersom en medlemsstat har erklært at den krever slik bekreftelse, kan den nekte å gjennomføre en mottatt bevisordre som gjelder et slikt tilfelle, men som ikke har blitt bekreftet.

¹⁶² Se nærmere om dette i kapitel 7.

¹⁶³ Art. 11 (4) krever imidlertid at fullbyrdelsesstaten hører med de kompetente utstedelsesmyndighetene før den treffer noen avgjørelse. Fullbyrdelsesmyndighetene må dermed utsette avgjørelsen om å nekte bistand til etter at de har forhørt seg med utstedelsesmyndighetene.

Etter dagens system skal rettsanmodninger utferdiges av judisielle myndigheter, og det skilles ikke mellom dommere, domstoler, forhørsdommere og offentlige anklagere på den ene siden og andre kompetente judisielle myndigheter på den andre, slik som ved bevisordren. Dette innebærer at såfremt en rettsanmodning er sendt av en judisiell myndighet i utstedelsesstaten, kan ikke fullbyrdelsesstaten nekte på grunnlag av manglende kompetanse, til tross for om denne myndigheten ikke anses som en judisiell myndighet i norsk rett. Eksempel på dette kan være at Norge mottar en rettsanmodning om ransaking fra en annen schengenstat, som er utferdiget av en politifullmektig der. Dersom en politifullmektig anses som en judisiell myndighet i denne Schengen- staten kan ikke Norge nekte å gjennomføre rettsanmodningen med mindre et annet nektelsesgrunnlag kan påberopes.

Bevisordren vil etter dette innebære at medlemsstatene kan nekte å gjennomføre en bevisordre dersom den ikke er utstedt eller bekreftet av en særlig kompetent myndighet. Ettersom anmodninger om bevisopptak ofte vil innebære særlige inngripende tiltak, for eksempel ransaking og beslag, vil det være betryggende for statene å kunne stille særlige krav til utstedelsesmyndighetene.¹⁶⁴ Bevisordren vil derfor på dette punktet innebære en positiv endring i forhold til dagens system, ved at bevisordre skal kunne kreves bekreftet av slike særlig myndigheter skal man kunne ha tiltro at avgjørelsen om å utstede en bevisordre er tatt på korrekt grunnlag.

5.11 Innholdsmangler

Det siste nektelsesgrunnlaget i rammebeslutningen angår brister i innholdet til en bevisordre. Det følger av art. 13 (1) (h) at fullbyrdelsesstaten kan nekte å godkjenne eller gjennomføre en bevisordre hvis

”... formularen i bilaget er ufullstendig eller åpenlyst ukorrekt og ikke er blevet utfylt eller rettet inden for en rimelig frist, som fuldbyrdelsesmyndigheden har fastsat.”

Dersom et bevisordreskjema lider av feil eller mangler kan dermed fullbyrdelsesstaten i utgangspunktet nekte å godkjenne eller gjennomføre bevisordren, eksempel på dette kan være at bevisordren ikke tilstrekkelig angir hvilken bevisgjenstand det gjelder.

¹⁶⁴ Politiet i land som Romania og Bulgaria blir stadig kritisert av Europa kommisjonen for juridisk korrupsjon. Dersom politiet i disse landene skal kunne utstede bevisordre vil det være betryggende å kunne kreve bekreftelse fra høyere hold før for eksempel en ransaking og beslag gjennomføres i forbindelse med bevisordren. Se COM (2008) 494 final (Romania), og COM (2008) 495 final (Bulgaria).

Dette nektelsesgrunnlaget kan imidlertid ikke benyttes før fullbyrdelsesmyndighetene har rådført seg med de kompetente myndighetene i utstedelsesstaten, jf. art. 13 (5).¹⁶⁵

Begrunnelsen for dette er trolig at denne feilen opprettbar, og det vil dessuten som oftest være lett for utstedelsesstaten å rette slike mangler.

Et av formålene med bevisordren er å effektivisere bevissamarbeidet, og det er et generelt ønske i denne sammenheng at flest mulig bevisordre blir gjennomført, og at landene i størst mulig utstrekning yter bistand når den er anmodet. Dersom en mangel ved en bevisordre lett kan avhjelpest er det i tråd med formålet med bevisordren at det gis mulighet til å gjøre dette, men det er da nødvendig med en tidsramme for at det skal være hensiktsmessig.

Utstedelsesmyndighetene skal dermed gis en frist som fullbyrdelsesstaten anser som rimelig for å kunne avhjelpest bevisordren og sende den tilbake til fullbyrdelsesstaten. Dersom utstedelsesmyndighetene ikke avhjelper bevisordren innen den fristen som fullbyrdelsesstaten har angitt kan fullbyrdelsesmyndighetene avslå bevisordren.

Etter dagens system med rettsanmodninger er ikke innholdsmangler i en anmodning angitt som et eksplisitt nektelsesgrunnlag.

Det stilles svært få krav til innholdet i en rettsanmodning, bare art. 14 1959-konvensjonen inneholder noen få minimumskrav, men denne listen er kort og heller ikke uttømmende. Disse kravene er imidlertid obligatoriske¹⁶⁶, og en antitetisk tolkning av denne bestemmelsen taler for at en konvensjonsstat må kunne avslå en anmodning som ikke oppfyller disse innholdskravene.

Etter begge system kan dermed fullbyrdelsesstaten nekte å gjennomføre en anmodning om bevisopptak dersom den inneholder feil eller mangler.

Bevisordren pålegger imidlertid som nevnt medlemsstatene å forsøke å avhjelpest en mangelfull bevisordre før den eventuelt avslås. Etter dagens system foreligger ingen slik plikt og medlemsstatene må eventuelt på eget initiativ avhjelpest en rettsanmodning i samråd med utstedelsesstaten. I dag vil en defekt rettsanmodning som i utgangspunktet lett kunne ha vært avhjulpet i samråd med utstedelsesstaten, ofte bli nektet gjennomført i fullbyrdelsesstaten.

¹⁶⁵ Sml. Art. 16 (1) (a) i bevisordren, se nærmere om dette i kapittel 7 om utsettelsesgrunnlag.

¹⁶⁶ Jf. ordlyden "skal angi".

Ettersom bevisordren gir mulighet til å avhjelpe slike feil og mangler og vil den dermed på dette punkt føre til et mer effektivt bevissamarbeid hvor flere anmodninger om bevisopptak blir gjennomført.

6. Utsettelsesgrunnlag

6.1 Dagens system med rettsanmodninger

Det hender at en stat mottar en rettsanmodning som den i utgangspunktet kan gjennomføre, men som det likevel ikke er mulig å gjennomføre ved mottakelsen av rettsanmodningen. Dette kan være tilfelle hvor rettsanmodningen inneholder feil eller mangler slik at fullbyrdesstaten ikke har nok opplysninger til å kunne ta stilling til rettsanmodningen, eller hvor beviset er tilgjengelig men ikke kan utleveres av andre grunner. Ved slike tilfeller hvor hindringen for bevisinnhenting kan avhjelpes eller er forbigående er det ikke hensiktsmessig å nekte bistand fullstendig.

1959-konvensjonen åpner for å utsette overleveringen av de bevis en rettsanmodning gjelder dersom fullbyrdesstaten trenger dem i forbindelse med en pågående straffeforfølgning. Eksempel på dette kan være at norske myndigheter selv skal bruke den anmodede bevisgjenstanden i rettssak eller i forbindelse med andre prosessuelle avgjørelser som for eksempel for at en fengslingskjennelse skal kunne avsies. I så fall beholder fullbyrdesmyndighetene den aktuelle bevisgjenstanden til den ikke lenger har bruk for den, og oversender den deretter til utstedelsesstaten i samsvar med rettsanmodningen. Selv om dette er det eneste eksplisitte grunnlaget for å utsette gjennomføringen av en rettsanmodning etter dagens system, er det ikke tvilsomt at utsettelse skjer i mye større utstrekning enn bare i slike tilfeller.

Dersom en stat mottar en rettsanmodning som det ikke er mulig å gjennomføre fordi opplysningene som fremgår av anmodningen er mangelfulle eller feilaktige vil som regel denne staten utsette gjennomføringen og innhente tilleggsopplysninger hos utstedelsesstaten. Det hender dessuten at rettsanmodninger blir nedprioritert i forhold til nasjonale saker i fullbyrdesstaten, og at gjennomføringen av en mottatt rettsanmodning derfor utsettes frem til det ikke forstyrrer arbeidet med nasjonale saker.

Utsettelse av rettsanmodninger skjer etter dette nokså fritt i dag, og dette har sammenheng med at dagens system ikke inneholder noen tidsfrister for gjennomføringen av

rettsanmodninger.¹⁶⁷ Uten tidsfrister for gjennomføringen kan fullbyrdelsesstaten de facto vente med å gjennomføre en rettsanmodning til de anser det mulig eller hensiktsmessig å gjennomføre den.

6.2 Den europeiske bevisordren

Grunnlag for å utsette en mottatt bevisordre i fullbyrdelsesstaten reguleres i art. 16 i rammebeslutningen. Alle utsettelsesgrunnlagene er valgfrie og det er dermed opp til fullbyrdelsesstaten om den vil påberope et av utsettelsesgrunnlagene hvor dette er aktuelt. Bevisordren skiller mellom det å utsette godkjenningen av en bevisordre, og det å utsette gjennomføringen av en bevisordre.

I følge art. 16 (1) kan godkjenningen av en bevisordre utsettes i fullbyrdelsesstaten i to tilfeller. Først og fremst kan godkjenningen utsettes dersom skjemaet i bilaget til bevisordren er ufullstendig eller åpenlyst ukorrekt, jf. art. 16 (1) (a). Eksempel på dette er at den aktuelle bevisgjenstanden ikke er tilstrekkelig spesifisert i bevisordren. I slike tilfeller utsettes godkjenningen av bevisordren frem til skjemaet er blitt ferdig utfylt eller rettet opp av utstedelsesmyndighetene.¹⁶⁸

For det andre kan godkjenningen av en bevisordre utsettes dersom bevisordren ikke er utstedt av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, og den heller ikke har blitt bekreftet av en av disse i samsvar med art. 11 (4)¹⁶⁹ eller (5). I så tilfelle utsettes godkjenningen av bevisordren frem til slik bekreftelse er gitt, jf. art. 16 (1) (b).

Begrunnelsen for at bevisordren i slike tilfeller bør utsettes før den eventuelt avslås, er fordi utstedelsesmyndighetene som regel lett vil kunne rette opp denne typen feil og mangler.

Videre kan selve gjennomføringen av en bevisordre kan utsettes, også her kan utsettelsen skje i to tilfeller, jf. art. 16 (2).

¹⁶⁷ Se nærmere om dette i kapittel 8.

¹⁶⁸ Alle utsettelsesgrunnlagene er som hovedregel valgfrie, men det kan imidlertid spørres hvor valgfritt dette utsettelsesgrunnlaget egentlig er. Dersom en mottatt bevisordre har innholdsmangler kan ikke fullbyrdelsesstaten nekte å gjennomføre før utstedelsesmyndighetene har fått mulighet til å rette innholdsmanglene innen en rimelig frist, jf. art. 13 (1) (h). Etter dette må fullbyrdelsesstaten i slike tilfeller utsette godkjenningen av en bevisordre en rimelig stund. Det kan dermed etter min mening sies at innholdsmangler er et obligatorisk utsettelsesgrunnlag.

¹⁶⁹ I følge art. 11 (4) skal fullbyrdelsesstaten høre med de kompetente utstedelsesmyndighetene før den beslutter at ransaking og beslag ikke skal anvendes. Akkurat som ved innholdsmangler ovenfor kan det derfor sies at utsettelsesgrunnlaget i forbindelse med art. 11 (4) langt på vei er obligatorisk.

Bevisinnhenting kan for det første utsettes dersom gjennomføringen av bevisordren vil kunne påvirke en pågående strafferettslig etterforskning eller straffeforfølgning, jf. art. 16 (2) (a). Eksempel på dette kan være at fullbyrdelsesmyndighetene trenger det aktuelle beviset i forbindelse med prosessuelle avgjørelser underveis i en etterforskning, eller at utsettelse skjer fordi det er behov for å holde en pågående etterforskning hemmelig. I så tilfelle utsettes gjennomføringen av bevisordren så lenge fullbyrdelsesstaten anser det som nødvendig.

For det andre kan gjennomføringen av en bevisordre utsettes i fullbyrdelsesstaten dersom de objekter, dokumenter eller data som bevisordren gjelder allerede er i bruk i forbindelse med andre saker, jf. art. 16 (2) (b). Eksempel på dette er dersom det aktuelle bevismateriale allerede blir benyttet som bevis i en nasjonal sak i fullbyrdelsesstaten. I slike tilfeller utsettes gjennomføringen av bevisordren frem til de aktuelle bevisgjenstandene ikke lenger er nødvendige til dette formål.

Dersom fullbyrdelsesmyndighetene finner at de skal utsette godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre skal utstedelsesmyndighetene informeres om dette.

Det følger av art. 17 (2) (c) at fullbyrdelsesmyndighetene skal informere utstedelsesmyndighetene

”omgående ved hjelp af ethvert middel, som kan efterlade et skriftligt spor... om udsættelse af fuldbyrdelsen eller anerkendelsen af den europæiske bevissikringskendelse, begrundelsen herfor og om muligt udsættelsens forventede varighed”.

At utstedelsesmyndighetenes skal informeres ved hjelp av ”et hvert middel som kan efterlade et skriftlig spor” innebærer at underrettelsen ikke kan skje muntlig, men kun på skriftlig vis, for eksempel ved brev eller e-post.

Avgjørelsen om å utsette godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre skal bli tatt av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager i fullbyrdelsesstaten. Dersom imidlertid den mottatte bevisordren er utstedt av en myndighet angitt i art. 2 (c) (ii) og ikke den ikke har blitt bekreftet av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager i utstedelsesstaten, kan avgjørelsen om å utsette bevisordren også bli tatt av enhver annen judisiell myndighet som er kompetent i henhold til lovgivning i utstedelsesstaten hvis det er hjemlet i den lovgivningen, jf. art. 16 (3).

Så snart grunnlaget for utsettelsen har opphørt, skal fullbyrdelsesmyndighetene straks treffe de nødvendige tiltak for å fullbyrde bevisordren, og videre informere utstedelsesmyndighetene skriftlig om dette, jf. art. 16 (4).

6.3 Vurderinger

I motsetning til dagens system hvor statene kan utsette gjennomføringen av et bevisopptak på nokså fritt grunnlag, innfører bevisordren en konkret og uttømmende liste over utsettelsesgrunnlag som kan benyttes i fullbyrdelsesstaten. Mulighetene til å utsette gjennomføringen av et bevisopptak blir derfor betydelig innsnevret ved bevisordren. Medlemsstatene vil ikke lenger kunne nedprioritere en anmodning om bevisopptak i forhold til nasjonale saker, og en bevisordre skal i all hovedsak behandles som om det var et bevisopptak besluttet av nasjonale myndigheter i fullbyrdelsesstaten.

Innføringen av tidsrammer og få utsettelsesgrunnlag i bevisordren binder dessuten medlemsstatene til å aktivt påse at en bevisordre blir gjennomført på best mulig måte. Etter dagens system er ikke statene pliktet til å innhente tilleggsopplysninger dersom en rettsanmodning er mangelfull, og dersom de finner at de skal innehente tilleggsopplysninger er det heller ingen frist for dette. En rettsanmodning kan derfor bli liggende i fullbyrdelsesstaten i lengre tid før det blir gjort noe med den, og i verste fall kan stor pågang i nasjonale saker føre til at den mottatte rettsanmodningen blir glemt helt. Tidsrammene i bevisordren gjør nettopp at statene ikke kan utsette gjennomføringen av et bevisopptak på ubestemt tid. Dersom godkjenningen eller gjennomføringen av en bevisordre utsettes, skal den gjenopptas straks det er mulig igjen.

Fullbyrdelsesmyndighetenes plikt til å informere utstedelsesstaten om en utsettelse samt dens antatte varighet vil bidra til å fjerne usikkerheten omkring bevisinnhenting i utlandet og dessuten sette en stopper for unødvendig purring fra utstedelsesmyndighetene.

Bevisordren fører etter dette til at fullbyrdelsesstaten ikke lenger kan se andre veien dersom den får en bevisordre som ikke kan gjennomføres med en gang. Gjennom få utsettelsesgrunnlag og informasjonsplikt vil fullbyrdelsesstaten være pliktet til å gjøre sitt ytterste for å få gjennomført en mottatt bevisordre i samråd med utstedelsesstaten.

7. Gjennomføringen av anmodninger om bevisopptak

7.1 Dagens system med rettsanmodninger

Når en rettsanmodning har kommet frem til den korrekte kompetente fullbyrdelsesmyndighet i fullbyrdelsesstaten skal disse fullbyrdelsesmyndighetene avgjøre hvorvidt rettsanmodningen kan gjennomføres. Fullbyrdelsesmyndighetene må først avgjøre om det foreligger grunn til å nekte å gjennomføre rettsanmodningen¹⁷⁰ eller om det foreligger grunn til å utsette gjennomføringen av den¹⁷¹.

Dersom ingen slike grunnlag foreligger, skal fullbyrdelsesmyndighetene gå i gang med å gjennomføre rettsanmodningen. Etter dagens system skal statene yte hverandre størst mulig gjensidig bistand ved forfølgning av straffbare handlinger, og fullbyrdelsesmyndighetene må derfor gjøre det de kan for å gjennomføre en mottatt rettsanmodning, jf. 1959-konvensjonen art. 1 (1).

Utgangspunktet er at rettsanmodninger skal gjennomføres på den måte som er foreskrevet i fullbyrdelsesstatens lovgiving, jf. 1959-konvensjonen art. 3 (1). Fullbyrdelsesmyndighetene skal dermed som hovedregel gjennomføre rettsanmodningen i samsvar med nasjonale rett og prosessuelle regler. Dersom Norge mottar en rettsanmodning som forutsetter ransaking må dermed de prosessuelle vilkår for anvendelsen av dette tvangsinngrepet være oppfylt etter norsk straffeprosesslovgivning.

Dersom utstedelsesstaten ber om at en bestemt fremgangsmåte, og denne ikke er i strid med norsk rett, bør den anmodede fremgangsmåten benyttes, jf. domstolloven § 46, 3.ledd. Dette er førs og fremst begrunnet i forskjeller i statenes nasjonale prosedyrer, og noen ganger skjer det at bevisinnhentet i en stat ikke kan benyttes i en annen fordi innhentingemetoden ikke oppfyller nasjonale prosedyre krav i den annen stat. Det er dermed hensiktsmessig at statene langt på etterkommer anmodninger om å oppfulle visse typer formaliteter eller prosedyrer slik at beviset lovlig kan anvendes i den annen medlemsstat. En stat kan imidlertid som sagt nekte å etterkomme slike anmodninger dersom det ikke er forenelig med nasjonal rett, et eksempel kan være at utstedelsesstat anmoder at fullbyrdelsesstaten benytter videoovervåking for å innhente et bevis, men vilkårene for videoovervåking ikke er oppfylt etter norsk rett.

¹⁷⁰ Se nærmere kapitel 5.

¹⁷¹ Se nærmere kapitel 6.

Når en rettsanmodning er gjennomført og beviset innhentet, skal saken returneres gjennom de samme kanaler som den kom.

7.2 Den europeiske bevisordren

Godkjenning og gjennomføringen av en bevisordre i fullbyrdesstaten reguleres i art. 11 i rammebeslutningen.

Det følger av art. 11 (1) at når en bevisordre har kommet frem til den kompetente fullbyrdesmyndighet, skal den godkjenne bevisordren ”uden yderligere formaliteter og straks træffe de nødvendige foranstaltninger med henblik på fuldbyrdelse på samme måde, som hvis en myndighed i fuldbyrdesstaten skulle fremskaffe genstandene, dokumenterne og dataene , medmindre den pågældende myndighed beslutter at påberåbe sig en af de i artikel 13 omhandlede grunde til at afvise anerkendelse eller fuldbyrdelse eller en af de i artikel 16 omhandlede grunde til udsættelse.”

At bevisordren skal godkjennes uten videre formaliteter betyr at fullbyrdesmyndighetene ikke skal foreta noen nærmere prøving av avgjørelsesgrunnlaget for bevisordren. En bevisordre skal altså godkjennes på lik linje med en nasjonal avgjørelse om å innhente et bevismateriale. Denne bestemmelsen gir uttrykk for prinsippet om gjensidig anerkjennelse, som rammebeslutningen bygger på; avgjørelser tatt i en medlemsstat skal direkte godkjennes og gjennomføres i en annen medlemsstat. Fullbyrdesstat skal straks ta i bruk de tiltak som er nødvendig for å kunne innhente det aktuelle beviset. Denne hovedregelen er imidlertid ikke uten unntak, og rammebeslutningen angir flere grunnlag for å nekte eller utsette gjennomføringen av en bevisordre.¹⁷²

Det følger videre av art. 11 (2) at ”Fuldbyrdesstaten er ansvarlig for valget af de foranstaltninger, der i henhold til dens nationale lovgivning sikrer tilvejebringelse af genstande, dokumenter og data, der er omhandlet af en kendelse, og for beslutningen om, hvorvidt det er nødvendigt at anvende tvangsforanstaltninger for at yde denne bistand. Foranstaltninger, som nødvendiggøres af den europæiske bevissikringskendelse, træffes i overensstemmelse med gældende processuelle regler i fuldbyrdesstaten.”

Fullbyrdesstaten velger etter dette selv hvilke tiltak som skal anvendes for å gjennomføre bevisordren og treffer beslutning om dette i samsvar med nasjonale prosessregler.

¹⁷² Se nærmere kapittel 5 og 6.

Det understrekes imidlertid i avsnitt 12 i fortalen at statene bør benytte seg av de minst inngripende tiltak ved innhenting av de bestemte objekter, dokumenter eller data som bevisordren gjelder. Et bevis bør dermed ikke innhentes ved ransaking dersom innehaveren av beviset er villig til å utlevere beviset frivillig.

Videre i art. 11 (3) stiller bevisordren krav til de tiltak som må være tilgjengelige for gjennomføringen av en mottatt bevisordre.

For det første skal medlemsstatene sikre ”at alle foranstaltninger, som der ville være adgang til i en tilsvarende national sag i fuldbyrdesstaten, også vil kunne benyttes med henblik på fuldbyrdelse af den europæiske bevissikringskendelse.”

Denne bestemmelsen skal påse at statene ikke stiller strengere vilkår for bevisinnhenting basert på en bevisordre enn ved bevisinnhenting besluttet av nasjonale myndigheter. Det skal være samme tilgang til gjennomføringstiltak for en bevisordre og på samme vilkår som ved det hadde vært ved en tilsvarende nasjonal sak.

Et eksempel kan være en bevisordre som bygger på en sak om hvitvasking av penger. Dersom fullbyrdesstaten i et lignende nasjonalt tilfelle kunne tatt i bruk beslag for å innhente pengene som bevis, skal beslag også kunne benyttes ved gjennomføringen av bevisordren, det skal ikke stilles noe tilleggsvilkår. Et motsatt tilfelle vil være dersom en bevisordre forutsetter ransaking, men fordi bevisordren bygger på en handling som ikke medfører frihetsstraff etter norsk lov, kunne ikke ransaking blitt anvendt i et tilsvarende nasjonalt tilfelle, og det kan dermed heller ikke tas i bruk ved gjennomføringen av bevisordren. De samme prosessuelle regler skal altså anvendes.

Videre skal medlemsstatene sikre ”at der er adgang til foranstaltninger, herunder ransaging og beslaglæggelse, med henblik på fuldbyrdelse af den europæiske bevissikringskendelse, når kendelsen vedrører en af de lovovertrædelser, der er nævnt i artikel 14, stk. 2.”

Denne bestemmelsen innebærer at alle tiltak, inkludert ransaking og beslag, skal være tilgjengelig dersom bevisordren gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd, selv om disse ikke ville ha vært tilgjengelig i et tilsvarende nasjonalt tilfelle. Dersom fullbyrdesstaten mottar en bevisordre om ransaking og beslag som gjelder et av disse lovbruddene, må den i utgangspunktet ha disse tiltakene tilgjengelig, såfremt ingen av nektelsesgrunnlagene kan påberopes.

Dersom en bevisordre forutsetter ransaking eller beslag kan imidlertid fullbyrdelsesmyndighetene stille særlige kompetanse krav til utstedelsesmyndighetene. I følge art. 11 (4) kan fullbyrdelsesstaten beslutte at ransaking og beslag ikke skal gjennomføres i forbindelse med en bestemt bevisordre dersom utstedelsesmyndighetene ikke er en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager, og den heller ikke har blitt bekreftet av en av disse. Dette innebærer dermed at dersom en bevisordre krever ransaking eller beslag for å i det hele tatt kunne bli gjennomført, kan fullbyrdelsesmyndighetene nekte å gjennomføre bevisordren.¹⁷³ Begrunnelsen for at det skal kunne stilles slike særlige kompetansekrav ved ransaking og beslag er trolig fordi disse tiltakene er meget inngripende, og at fullbyrdelsesmyndighetene derfor bør kunne forsikre seg om at avgjørelsen om å ta i bruk like tiltak er tatt av en særlig kompetent myndighet.

Det følger imidlertid videre av bestemmelsen at før fullbyrdelsesmyndighetene treffer en slik beslutning om å nekte bruken av ransaking eller beslag skal den forhøre seg med den kompetente myndighet i utstedelsesstaten. Fullbyrdelsesmyndighetene må etter dette utsette en eventuell beslutning til de har gitt utstedelsesmyndighetene muligheten til å bekrefte bevisordren.¹⁷⁴

Videre gir art. 11 (5) fullbyrdelsesstaten ytterligere adgang til å stille særlige kompetanse krav til utstedelsesmyndighetene. Det følger av denne bestemmelsen at en medlemsstat ved erklæring kan forbeholde seg retten til å kreve at en bevisordre er utstedt eller bekreftet av en dommer, domstol, forhørsdommer eller offentlig anklager i alle de saker hvor de tiltak som er nødvendig for å gjennomføre en bevisordre måtte ha blitt besluttet eller overvåket av slike myndigheter i en tilsvarende nasjonal sak.

Hensikten med denne bestemmelsen er trolig at en judisiell myndighet i utstedelsesstaten ikke skal ha mer kompetanse i fullbyrdelsesstaten enn en tilsvarende myndighet i fullbyrdelsesstaten har. Eksempel på dette er at dersom en politimester i fullbyrdelsesstaten ikke kan utstede en ransakingsordre uten bekreftelse av en dommer, domstol, forhørsrett eller offentlig anklager, så skal ikke en politimester i utstedelsesstaten ha kompetanse til å utstede en slik ordre til fullbyrdelsesstaten uten slik bekreftelse.

¹⁷³ Se nærmere om dette i kapitel 5.10.

¹⁷⁴ Sml. art. 16 (1) (b).

I utgangspunktet er det som nevnt fullbyrdelsesmyndighetene som velger hvilke tiltak som skal benyttes ved gjennomføringen av en bevisordre. Det følger imidlertid av art. 12 i rammebeslutningen at ”Fullbyrdelsesmyndigheten skal opfylde de formkrav og procedurer, som ustedelsesmyndigheten uttrykkelig har angivet, medmindre andet er fastsat i rammeafgørelsen, og forudsat at sådanne formkrav og procedurer ikke er i modstrid med de grundlæggende retsprinsipper i fuldbyrdelsesstaten. Denne artikel skaber ikke pligt til at træffe tvangsforanstaltninger.”

Dersom utstedelsesmyndigheten anmoder at en bestemt fremgangsmåte skal følges eller at bestemte formkrav bør oppfylles skal fullbyrdelsesstaten som hovedregel etterkomme slike anmodninger.¹⁷⁵ Et eksempel på dette kan være at en utstedelsesmyndighet som ønsker å beslaglegge og overføre data, bør kunne angi de formaliteter og prosedyrer som skal følges av hensyn til dataets sikkerhet og integritet.¹⁷⁶

Utstedelsesstaten kan dessuten anmode at fullbyrdelsesstaten overholder særlige formkrav eller prosedyrer med hensyn til rettslige eller administrative skritt som kan medvirke til at det ønskede bevismateriale kan anerkjennes som bevis i utstedelsesstaten, jf. avsnitt 14 i fortalen jf. art. 12. Dette kan fore eksempel innebære stempeling av et dokument, tilstedeværelse av en representant for utstedelsesstaten eller registrering av tidspunkter og datoer som vil gjøre det mulig å følge hele beviskjeden. Det understrekes dessuten at slike formkrav eller prosedyrer ikke bør omfatte tvangsinngrep. Det understrekes i avsnitt 15 i preamblet at gjennomføringen av en bevisordre i ”størst mulig omfang, og uden at dette anfægter de grundlæggende garantier i den nationale lovgivning, ske i overensstemmelse med de formkrav og procedurer, som ustedelsesstaten uttrykkelig har angivet.”

Ved gjennomføringen av en bevisordre er fullbyrdelsesstaten pliktet til å informere utstedelsesstaten straks om bestemte hendelser, jf. art. 17 (1). Dersom utstedelsesmyndighetene ønsker det skal dessuten disse opplysningene bekreftes omgående av fullbyrdelsesstaten på skriftlig vis.

For det første kan det forekomme at fullbyrdelsesmyndighetene ved gjennomføringen av en bevisordre finner at det er behov for ytterligere etterforskningskritt enn det som kan forutsettes fra begynnelsen eller som ikke var mulig å angi på tidspunktet for bevisordren. I

¹⁷⁵ Denne bestemmelsen følger fremgangsmåten i art. 4 (1) i EU's konvensjon fra 2000.

¹⁷⁶ Jf. COM (2003) 688 final, punkt 100.

slike tilfeller skal fullbyrdelsesmyndighetene informere utstedelsesmyndighetene om dette straks, slik at utstedelsesmyndighetene kan treffe ytterligere tiltak i saken, jf. art. 17 (1) (a). Dette er nødvendig for at det skal være fortgang i saken, dersom utstedelsesstaten ikke finner ut før senere at det er nødvendig å ta ytterligere etterforskningskritt kan dette være skadelig for den aktuelle saken.

Videre skal fullbyrdelsesstaten informere utstedelsesmyndighetene straks dersom de finner at bevisordren ikke har blitt gjennomført på en måte som er i samsvar med nasjonal lovgivning i fullbyrdelsesstaten, jf. art. 17 (1). Dette skal gi en ytterligere sikkerhet for at bevismaterialet er fremskaffet på en lovlig måte samt understreker fullbyrdelsesmyndighetenes påse at gjennomføring skjer på så måte.

Til slutt skal utstedelsesstaten straks informeres dersom fullbyrdelsesmyndighetene i en bestemt sak kommer frem til at de likevel ikke kan etterkomme formaliteter eller prosedyrer som har blitt anmodet av utstedelsesstaten i samsvar med art.12, jf. art. 17 (1) (c). Dette kan ha betydning for anvendelsen av beviset i utstedelsesstaten og det er dermed nødvendig at de blir underrettet dersom beviset muligens ikke kan anvendes på grunn av ikke-oppfylte formaliteter eller prosedyrer.

7.3 Vurderinger

Bevisordren bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse og innebærer at en bevisordre skal godkjennes direkte i fullbyrdelsesstaten, uten videre prøving av avgjørelsesgrunnlaget. Bevisordren skal dermed iverksettes i på samme måte som ved en nasjonal avgjørelse om bevisinnhenting. Begge systemer legger til grunn at det er de nasjonale prosessregler i fullbyrdelsesstaten som skal anvendes ved gjennomføringen av en anmodning, og at anmodninger fra utstedelsesstaten om å anvende bestemte prosedyrer og formaliteter i forbindelse gjennomføringen likevel skal etterkommes såfremt det ikke strider med nasjonal lovgivning.

Bevisordren stiller videre krav om at en bevisordre skal gjennomføres på samme måte som i en tilsvarende nasjonal sak. Norsk rett stiller ingen strengere prosessuelle vilkår til bevisinnhenting som følge av anmodninger fra utlandet enn det den gjør for en nasjonal bevisinnhenting. En bevisordre vil dermed i dag bli gjennomført på lik linje med en tilsvarende nasjonal sak, med samme vilkår for anvendelsen av de ulike tiltakene.

I utgangspunktet innebærer dermed bevisordren ingen endringer for gjennomføringsmåte av en anmodning.

Bevisordren går imidlertid lengre enn dette og krever at medlemsstatene skal ha alle tiltak tilgjengelig, inkludert ransaking og beslag, dersom bevisordren gjelder et av de 32 opplistede lovbruddene. Dette til tross for om vilkårene for disse tiltakene er oppfylt etter fullbyrdelsesstatens lovgivning. Dette gir klart uttrykk for prinsippet om gjensidig anerkjennelse ettersom man i slike tilfeller ikke kan stille noen nasjonale krav til bevisordren, men må gi den umiddelbare rettsvirkning, med mindre et av nektelsesgrunnlagene er aktuelle.

For Norges del vil dette som tidligere nevnt blant medføre at norske myndigheter må gjennomføre en rettsanmodning om ransaking dersom den gjelder et av de nevnte lovbrudd, selv om de norske vilkårene for ransaking ikke er oppfylt. Denne plikten til å gjennomføre en bevisordre om ransaking og beslag ved bevisordre som gjelder et av de 32 opplistede tilfellene, krever som tidligere nevnt en lovendring i norsk lov.¹⁷⁷

Videre bestemmer bevisordren at det skal kunne stilles ekstra krav til utstedelsesmyndigheten dersom en bevisordre forutsetter ransaking eller beslag. Etter dagens system kan man ikke stille spesielle krav til utstedelsesmyndighetene selv om en rettsanmodning forutsetter ransaking eller beslag. Som tidligere drøftet vil dette gi en ekstra sikkerhet for at bevisordre som forutsetter særlig inngripende tiltak utferdiges av en særlig kompetent myndighet.¹⁷⁸

Bevisordren pålegger dessuten medlemsstatene en omfattende informasjonsplikt ved gjennomføringen av en bevisordre. Dette vil som tidligere nevnt være med på effektivisere gjennomføringsprosessen ettersom medlemsstatene hele tiden vil være oppdatert dersom det skjer noe uforutsett, og da kan treffe de nødvendige ytterligere beslutninger for å innhente beviset på den mest hensiktsmessige måten. Denne omfattende informasjonsplikten vil innebære en positiv forandring, i forhold til dagens system hvor gjennomføringen av en anmodning ofte er en usikker prosess for utstedelsesstaten.

8. Tidsrammer

8.1 Dagens system med rettsanmodninger

¹⁷⁷ Se denne drøftelsen i kapitel 5.3 om prosessuelle hindringer.

¹⁷⁸ Se nærmere om dette i kapitel 5.6 om manglende prosessuell kompetanse.

Det foreligger i dag ingen tidsrammer for gjennomføringen av en mottatt rettsanmodning. Verken 1959-konvensjonen eller Schengen-konvensjonen gir noen veiledning for hvor lang tid gjennomføringen av en rettsanmodning bør ta. I følge justisdepartementets rundskriv tar det ”tid å gjennomføre en rettsanmodning i utlandet og de [rettsanmodningene] må dermed oversendes i god tid”.¹⁷⁹

Det foreligger ingen statistikk over hvor lang tid gjennomføringen av en rettsanmodning normalt tar, men det er ikke tvilsomt at det kan ta lang tid og at dette heller ikke er uvanlig.¹⁸⁰ Rettsanmodninger blir ofte nedprioritert hos utenlandsk politi i forhold til nasjonale saker, og oversendelse av rettsanmodninger er derfor ofte en tidkrevende og usikker prosess.

Ved utstedelsen av en rettsanmodning kan myndighetene angi at saken haster, og anmode fullbyrdelsessaken om å gjennomføre rettsanmodningen så fort som mulig.

Påtalemyndigheten kan dessuten purre overfor utenlandske myndigheter, men puring må ikke brukes i utide, og det kan være vanskelig for norske utstedelsesmyndigheter å vite om gjennomføring av rettsanmodningen er igangsatt i fullbyrdelsesstaten. Uten tidsrammer og dermed tidspress for å gjennomføre rettsanmodninger går det ofte lang tid før fullbyrdingen skjer, både i utlandet og i Norge. Til tross for at Norge ikke er bundet til å gjøre det, forsøker norske utstedelsesmyndigheter å gi tilbakemelding om at en mottatt rettsanmodning har kommet frem og at all nødvendig informasjon fremgår, til utstedelseslandet slik at de vet at dette.

Gjenstander som har blitt utlevert ved etterkomning av en rettsanmodning, skal tilbakeleveres av utstedelsesstaten til fullbyrdelsesstaten så snart som mulig, med mindre fullbyrdelsesstaten gir avkall på dette, jf. 1959-konvensjonen art. 6 (2).

8.2 Den Europeiske bevisordren

Tidsfrister for gjennomføringen av bevisordre er nødvendig for å sikre et raskt, effektivt og konsekvent samarbeid ved innhenting av objekter, dokumenter og data til bruk i

¹⁷⁹ Rundskriv G 19/2001, punkt 3.4.

¹⁸⁰ Et sakseksempel kan være en Barnepornografi-sak som hadde utgangspunkt i Hordaland politidistrikt. Etterforskerne kom i denne saken over en forgreining av saken til Italia og sendte en rettsanmodning til de kompetente myndigheter i Italia om gjennomføring av ransaking samt avhør av en identifisert mann i Italia. Politiet i Italia besvarte imidlertid ikke rettsanmodningen på to måneder, og på grunn av hasteelementet i saken ble Eurojust kontaktet for å påskynde saken. Kim Sundet, statsadvokat, personlig meddelelse.

straffesaker.¹⁸¹ I art. 15 i rammebeslutningen er det derfor fastsatt tidsfrister for godkjenningen og gjennomføringen av en bevisordre samt for selve overførselen av bevismateriale.

Medlemsstatene må ta alle nødvendige skritt for å overholde de angitte tidsrammene i bevisordren. Rammebeslutningen fastslår dessuten at dersom utstedelsesstaten anfører at en kortere frist er nødvendig grunnet nasjonale prosedyre frister eller andre særlig tvingende omstendigheter, skal fullbyrdelsesmyndighetene så vidt mulig ta hensyn til dette, jf. art. 15 (1).¹⁸²

Enhver beslutning å nekte godkjenning eller gjennomføring av en bevisordre skal bli tatt så fort som mulig, og senest 30 dager etter at den kompetente fullbyrdelsesmyndighet har mottatt bevisordren, jf. art. 15 (2). Til tross for at tidsfristen her er på 30 dager skal en slik beslutning altså bli tatt så fort som mulig.

Dersom fullbyrdelsesmyndighetene må hente inn de aktuelle objekter, dokumenter og data, for eksempel hvis det er nødvendig med tvangsinngrep, skal dette skje raskest mulig, og senest 60 dager etter at den kompetente fullbyrdelsesmyndighet mottok bevisordren, jf. art. 15 (3). Unntak fra denne tidsfristen kan forekomme dersom noen av grunnlagene for utsettelse av godkjenning og gjennomføring av bevisordren foreligger.

Dersom imidlertid de aktuelle objekter, dokumenter eller data allerede er i fullbyrdelsesmyndighetene sin besittelse skal bevisordren fullbyrdes straks, dette fremgår indirekte av bestemmelsen.¹⁸³

Dersom det ikke er mulig for fullbyrdelsesstaten å holde de ovenfor nevnte tidsfristene for godkjenning og gjennomføring av en bevisordre i en spesifikk sak skal den straks informere utstedelsesmyndighetene om dette, og gi en begrunnelse for forsinkelsen samt en beregning av hvor lang tid det trolig vil ta før de kan igangsette innhenting, jf. art. 15 (4).

Når fullbyrdelsesmyndighetene har innhentet bevismaterialet skal dette overføres til utstedelsesmyndighetene raskest mulig, med mindre det foreligger grunnlag for utsettelse i samsvar med art. 16 eller dersom man påventer et av rettsmidlene i art. 18, jf. art. 15 (5)

¹⁸¹ COM 2003, 688 final, punkt 111.

¹⁸² Dette er den samme fremgangsmåte som i art. 4 i EUs konvensjon fra 2000, OJ [2000] C 197/1.

¹⁸³ COM (2003) 688 final, punkt 114.

Dersom fullbyrdelsesmyndighetene ønsker de aktuelle bevisene tilbakelevert når utstedelsesstaten ikke lenger har bruk får de skal fullbyrdelsesmyndighetene informere utstedelsesmyndighetene om dette, jf. art. 15 (6).

8.3 Vurderinger

Etter dagens system vil gjennomføringstiden av en rettsanmodning være fullstendig opp til fullbyrdelsesmyndighetene. Utstedelsesmyndighetene kan som sagt angi at saken haster, men som regel mener alle stater at deres rettsanmodninger haster og det er derfor vanskelig å ta stilling til som saken faktisk er hastende.¹⁸⁴

Det er ikke tvilsomt at tidsrammer vil effektivisere innhentingsprosessen for objekter, dokumenter og data, og innføringen av tidsrammer er et av de mest betydningsfulle endringene som bevisordren medfører i forhold til dagens system.

Statene vil være bundet til å overholde tidsfristene og dermed til å ta de nødvendige skritt for å påse at den mottatte rettsanmodningen blir behandlet innenfor tidsrammene. Dette vil igjen føre til at saksgangen i utstedelsesstaten går raskere og blir mer forutsigbar, hvor det ofte er flere parter som venter på bevismaterialet. Et eksempel på at innføringen av strenge tidsfrister påskynder gjennomføringen er den Europeiske arrestordren. Til tross for at flere medlemsstatene til tider har hatt problemer med å overholde tidsfristene som er fastsatt der, er det klart at innføringen av frister har økt tempoet for utlevering voldsomt. Gjennomsnittstiden for å gjennomføre en utlevering har minsket fra over ni måneder til bare 43 dager.¹⁸⁵

9. Bruk av innhentet bevis

9.1 Dagens system med rettsanmodninger

Et fundamentalt prinsipp i norsk straffeprosess er prinsippet om fri bevisføring¹⁸⁶, partene i en sak står i utgangspunktet fritt til å legge frem de bevis som de ønsker vedrørende saken, herunder da også bevis innhentet i utlandet. For at et bevis skal kunne nektes ført, må det foreligge særskilt grunnlag for det. Det finnes en rekke regler om bevisforbud i norsk rett som setter ulike begrensninger i bevisføringsadgangen, disse begrensningene er til dels lovfestet og til dels ulovfestet.

¹⁸⁴ Jf. M. Mos, Evaluation of the council of Europe and third pillar instrument: the Dutch experience, s.35. Artikkel i: Verweele (2005).

¹⁸⁵ Jf. Rapport fra Kommisjonen, COM (2006) 8 final, punkt 2.2.2.

¹⁸⁶ Denne hovedregelen er primært ulovfestet, jf. f.eks. Rt.1990 s. 1008, den kan likevel utledes forutsetningsvis av f.eks. strpl. §§ 118 og 134 som fastlegger at bevisavskjæring krever særskilt grunnlag.

Bruk av bevis innhentet i utlandet er imidlertid ikke direkte regulert i norsk straffelovgivning. Hvilke vilkår som stilles for bruken av slike bevis er likevel vært oppe i praksis flere ganger.¹⁸⁷ Først og fremst er det et vilkår at beviset er innhentet på en måte som er lovlig.¹⁸⁸ Dersom beviset er innhentet på en måte som er lovlig etter norsk rett kan beviset i utgangspunktet anvendes for en norsk domstol.¹⁸⁹ En situasjon som kan by på særlige problemer er imidlertid tilfelle hvor beviset er innhentet lovlig i samsvar fullbyrdesstatens nasjonale rett, men på en måte som ville vært ulovlig etter norsk straffeprosessuell rett. Eksempel på dette kan være at et bevis er innhentet ved lovlig videoovervåking i fullbyrdesstaten, men at vilkårene for videoovervåking etter norsk rett ikke er oppfylt. Spørsmålet er da om norske myndigheter likevel kan benytte slike bevis ved norske domstoler.

Et slikt tilfelle ble behandlet av Høyesteretts Kjærmålsutvalg i Rt.2002 s.1744, Spania dommen. Spørsmålet i saken var om en varetektsfengsling kunne besluttes på grunnlag av bevismateriale som var innhentet ved telefonavlytning i Spania i samsvar med spansk lovgivning, når avlytningen ikke kunne vært gjennomført i Norge, jf. straffeprosessloven § 216a.

Kjærmålsutvalget la til grunn at det ikke bør være noe vilkår for å bruke opplysningene fra en lovlig kommunikasjonskontroll i utlandet som bevis i en straffesak i Norge, at opplysningene kunne ha vært innhentet i Norge. Kjæremålsutvalget la her vekt på at dersom man har valgt å oppholde seg i et land som ikke har like sterke begrensninger i adgangen til kommunikasjonskontroll som Norge har, kan man heller ikke ha noen beskyttelsesverdig forventning om at beviset ikke skal kunne brukes også i Norge. Det er dermed ingen absolutt hindring at beviset er innhentet i utlandet på en måte som ikke ville vært lovlig i Norge.

Dette gir uttrykk for en form for gjensidig anerkjennelse i norsk rett. Domstolene legger til grunn at til tross for at utenlandske prosessregler vedrørende bevisinnhenting er forskjellig fra de vi har i Norge, skal norske domstoler i utgangspunktet anerkjenne avgjørelser som er tatt på grunnlag av slike regler. Norsk rett aksepterer dermed slike utenlandske avgjørelser og de grunnlag avgjørelsene er tatt på.

¹⁸⁷ Se særlig Rt.2004 s.1744 og Rt.2005 s. 1524.

¹⁸⁸ Dette er et overordnet krav til bevis i norsk rett, jf. de ulovfestede reglene om avskjæring av ulovlig ervervet bevis, jf. f.eks. Rt.1991 s.616, Rt.1997 s.795 og Rt.2003 s.1266.

¹⁸⁹ Med mindre det foreligger andre grunnlag for å nekte beviset ført.

Begrunnelsen for denne type gjensidig anerkjennelse i norsk rett er imidlertid noe annen enn begrunnelsen for det EU-rettslige prinsippet om gjensidig anerkjennelse som bevisordren bygger på. Det EU-rettslige prinsippet begrunnes i at avgjørelser tatt av alle medlemsstater skal aksepteres som jevnverdige, selv om prosessreglene i statene er forskjellige. Den norske anerkjennelsen av bevis innhentet i utlandet begrunnes derimot ikke i at bevisinnhentingsreglene i utlandet er likeverdige med våre regler, men i at en person som oppholder seg i utlandet er underlagt de regler som gjelder der. Han skal ikke kunne omgå avgjørelser tatt i utlandet ved å reise tilbake til Norge.

Norske domstoler må likevel ikke alltid godta bevismateriale fra utlandet som er innhentet i samsvar med lovgivningen i vedkommende land, den gjensidige anerkjennelsen er altså heller ikke uten unntak. Kjærmålsutvalget stiller som vilkår at beviset ikke er innhentet i strid med grunnleggende norske verdioppfatninger.¹⁹⁰ Hva som ligger i dette vilkåret går imidlertid ikke kjærmålsutvalget nærmere inn på. At det må stilles et slikt vilkår for bruken av beviset er videreført i en senere rettsavgjørelse¹⁹¹ men heller ikke denne går nærmere inn på hva som ligger i dette vilkåret.

Ordlyden i vilkåret peker imidlertid tydelig mot det samme innholdet som i ordre public.¹⁹² Grunnleggende norske verdioppfatninger vil være grunnverdier som vårt samfunn er basert på til en hver tid. Det kan som nevnt være vanskelig å angi hva disse grunnverdiene er til enhver tid, men som nevnt utgjør de verdier som kommer til uttrykk i de europeiske menneskerettighetene en viktig del av norske verdioppfatninger. Dersom en utenlandsk bevisinnhenting skjer i strid med slike fundamentale rettigheter vil den dermed ikke godtas ved norske domstoler.

Det aksepteres med andre ord at bevismateriale blir innhentet i utlandet på andre grunnlag og ut ifra andre vurderinger enn det som ville vært tilfelle i Norge, men disse metodene vil likevel ikke godtas dersom de strider mot slike verdier som kommer til uttrykk i menneskerettighetene. Et eksempel på dette kan være at bevisinnhenting i utlandet ble utført i samsvar med lovgivningen i vedkommende land, men at bevisinnhenting innebar et såpass stort inngrep i et individs privatliv, at det må anses for å ha krenket en persons rett til privatliv i henhold til EMK art.8.

¹⁹⁰ Rt.2002 s.1744, tredje avsnitt på s.1747.

¹⁹¹ Rt. 2005 s. 1524, avsnitt 20.

¹⁹² Se nærmere kapittel 5.6.

Selv om Norge i utgangspunktet godtar forskjelligheter i prosessuell lovgivning omkring bevisinnhenting, vil den ikke godta en slik bevisinnhenting ettersom det vil krenke en grunnleggende norsk verdi.

Etter dette er det to vilkår for at et bevis innhentet i utlandet skal kunne anvendes ved en norsk domstol selv om det er innhentet på en måte som ikke er lovlig etter norsk rett. For det første må beviset var lovlig innhentet etter det andre landets regler, og for det andre må innhentingene ikke vært gjennomført på en måte som er i strid med grunnleggende norske verdi oppfatninger.

9.2 Den europeiske bevisordren

Rammebeslutningen om en europeisk bevisordre berør ikke direkte spørsmålet om gjensidig anerkjennelse av bevismaterialets anvendelighet i utstedelsesstaten.

Det foreligger imidlertid en klart uttrykt vilje til å utvikle prinsippet om gjensidig anerkjennelse av avgjørelser innen EU til også å omfatte bevisets anvendelighet.

Det Europeiske Råd i Tammerfors fastslo at

*”Bevismateriale som er innehentet på lovlig vis av myndighetene i en medlemsstat bør kunne legges frem for domstolene i de øvrige medlemsstater under hensyn til de der gjeldende normer”.*¹⁹³

Rådet mente etter dette at lovlig innhentet bevis i en medlemsstat, bør anses som direkte anvendbart bevis i enhver annen medlemsstat.

Spørsmålet om gjensidig anerkjennelse av bevismaterialets anvendelighet ble også behandlet i Kommisjonens Grønbok om en europeisk påtalemyndighet.¹⁹⁴ I forordet ble det konkludert at

”en nødvendig forutsetning for gjensidig anerkjennelse av bevismidlers anvendelighet skal være at de er fremskaffet på lovlig vis i den medlemsstat hvor de finnes. De rettsregler som skal gjelde med hensyn til avvisning av bevismateriale, skal primært være den nasjonale rett i det sted hvor bevismaterialet finnes.”

¹⁹³ Det Europeiske Råd i Tammerfors, presidentskapets konklusjoner, Avsnitt 36.

¹⁹⁴ COM (2001) 715 final, punkt 6.3.4.2.

Kommisjonen mente med dette at dersom beviset er innhentet lovlig i fullbyrdsstaten etter nasjonal lovgivning der, bør myndighetene i utstedelsesstaten som ikke kunne stille ytterligere krav til bevisets anvendelighet.

Til tross for et tydelig ønske innen EU om å anvende prinsippet om gjensidig anerkjennelse også på bevisets anvendelighet i utstedelsesstaten, har en høring av eksperter vist at det er nødvendig med mer forberedende arbeid, og rammebeslutningen berører derfor som sagt ikke spørsmålet direkte.¹⁹⁵

Formålet med rammebeslutningen er ikke desto mindre å gjøre det lettere å anvende bevismateriale som er samlet inn i en annen medlemsstat.¹⁹⁶ Et alminnelig krav for å anvende et bevis for nasjonale domstoler er at det er lovlig innhentet. Det er flere bestemmelser i den foreliggende rammebeslutningen som er med på å sikre at beviset blir innhentet på en lovlig måte i fullbyrdsstaten. Ettersom bevisordren skal forsikre at beviset blir innhentet på lovlig vis i fullbyrdsstaten gjør den det lettere å anvende beviset i utstedelsesstaten siden utstedelsesmyndighetene ikke i like stor utstrekning trenger å vurdere om beviset er innhentet på en tilfredsstillende måte.

For det første understreker bevisordren medlemsstatenes plikt til å respektere menneskerettighetene og andre fundamentale rettigheter. At bevisinnhenting ikke medførte brudd på slike rettigheter er en forutsetning for at beviset kan anses som lovlig og dermed anvendbart i utstedelsesstaten.

Videre fastslår bevisordren at medlemsstatene i størst mulig grad skal yte rettshjelp i overensstemmelse med de formkrav og den fremgangsmåte som utstedelsesstaten uttrykkelig ber om. Fullbyrdsstaten kan bare avvise å oppfylle disse kravene dersom det vil stride mot de grunnleggende rettsprinsipper i fullbyrdsstaten eller hvis det strider mot rammebeslutningen. Anvendeligheten av beviset i utstedelsesstaten bør dermed lettes siden de fremgangsmåter den anmoder som hovedregel skal bli fulgt, at innhenting dermed skjer på en måte som utstedelsesstaten godtar.

Dessuten burde det gjøre det lettere å anvende beviset i en etterfølgende sak i utstedelsesstaten at bevisordre kun kan utstedes såfremt utstedelsesmyndighetene kunne ha

¹⁹⁵ COM (2003) 688 final, punkt 58.

¹⁹⁶ COM(2003) 688 final, punkt 58.

innhentet beviset dersom det befant seg eget territorium. Dette hindrer for eksempel at utstedelsesstaten innhenter et bevis, og senere finner ut at det ikke kan anvendes fordi det er underlagt bevisforbud i nasjonal lovgivning.

Til slutt er fullbyrdelsesmyndighetene pliktet til å straks underrette utstedelsesmyndighetene dersom bevisordren har blitt gjennomført på en måte som strider mot den nasjonale rett i fullbyrdelsesstaten. Dersom fullbyrdelsesstaten mener at en fundamental rettighet har blitt krenket ved gjennomføringen av bevisordre må de dermed informere utstedelsesmyndighetene om dette.¹⁹⁷ Dette vil dermed gi ytterligere sikkerhet for at beviset er fremskaffet på en lovlig måte, og igjen gjøre det lettere å anvende beviset ved en domstol i utstedelsesstaten.

9.3 Vurderinger

Selv om bevisordren ikke direkte regulerer bruken av innhentet bevis i utstedelsesstaten, har flere av dens bestemmelser betydning for bevisets anvendelighet ettersom de forsikrer at beviset skal bli innhentet på en lovlig måte i fullbyrdelsesstaten.

Ettersom det i norsk rett er et hovedvilkår for bruk av bevis innhentet i utlandet at det er innhentet på en lovlig måte i fullbyrdelsesstaten, vil en parallellavtale til bevisordren dermed gjøre det lettere å anta at dette hovedvilkåret er oppfylt.

I følge bevisordren må dessuten medlemsstatene respektere fundamentale rettigheter, herunder menneskerettighetene, ved gjennomføringen av en bevisordre. Norske myndigheter vil dermed også lettere kunne anta at innhentingen ikke strider mot grunnleggende norske verdioppfatninger, ettersom de i stor utstrekning gjenspeiler menneskerettighetene.

En tilknytningsavtale til bevisordren vil dermed kunne gjøre det lettere å anvende bevis innhentet i utlandet ved norske domstoler.

10. Oppsummering

10.1 Innledning

Formålet med den europeiske bevisordren er å innføre et raskere og mer effektivt system for utarbeidelsen og gjennomføringen av internasjonale anmodninger om bevisopptak. For å oppnå dette innebærer bevisordren flere betydningsfulle endringer i forhold til dagens system

¹⁹⁷ Alle EU-statene har som sagt underskrevet på menneskerettighetene, og brudd på slike rettigheter vil dermed være brudd på nasjonal rett i medlemsstatene.

med rettsanmodninger. På bakgrunn av det som er presentert i kapittel 4-8 vil jeg i det følgende først oppsummere de endringene som vil ha størst betydning for norsk rett dersom Norge skulle inngå en tilknytningsavtale til bevisordren (punkt 10.2). Til slutt vil jeg foreta en rettspolitisk vurdering av om Norge bør inngå en slik tilknytningsavtale til bevisordren slik den foreligger i dag (punkt 10.3).

10.2 De viktigste endringene

10.2.1 Særlig kompetanse og standard skjema

I følge bevisordren er det fortsatt judisielle myndigheter i medlemsstatene som har kompetanse til å utstede anmodninger om bevisopptak. Bevisordren skiller imidlertid mellom dommere, domstoler, forhørsdommer og offentlige anklagere på en side, og andre judisielle myndigheter i medlemsstatene på den andre. Hensikten med dette skille er først og fremst at fullbyrdelsesstaten skal kunne kreve at bevisordre om ransaking eller beslag skal utstedes av den første gruppen judisielle myndigheter. Bruk av slike tvangsmidler er inngripende i den privates sfære, og det burde derfor kunne kreves at avgjørelser om å ta i bruk slike midler skal tas av myndigheter som anses som særlig kompetente myndigheter i alle medlemsstatene. Gjensidig anerkjennelse bygger på gjensidig tillit, og denne tilliten blir sterkere dersom man vet at inngripende bevisordre er utstedt av slike myndigheter.

I Norge må dessuten anvendelsen av slike tvangsmidler besluttes av statsadvokaten eller retten, og det er dermed ønskelig å kunne kreve at bevisordre om slike midler også må besluttes av tilsvarende myndigheter i utstedelsesstaten. Denne endringen bør derfor anses som en ønskelig endring.

En av de mest merkbare og muligens viktigste endringene ved bevisordren er innføringen av et standard skjema for utformingen av bevisordre. Dette skjemaet tilrettelegger for en mer sikrere og tidsbesparende utstedelsesprosess for anmodninger om bevisopptak. Etter dagens system foreligger det ikke noe slikt internasjonalt standard skjema for utformingen av rettsanmodninger, og det er ofte en tidkrevende og usikker prosess å utforme en anmodning. Likevel kan det spørres om skjemaet et så enkelt som antatt. Skjemaet krever at utstedelsesstaten fyller ut omfattende mengder informasjon, men ikke all denne informasjonen er like lett å få tak i. Skjemaet i bevisordren har dessuten store likhetstrekk til standard skjemaet i bilaget til rammebeslutningen om frysing av formuesgoder eller bevismateriale.¹⁹⁸

¹⁹⁸ OJ [2003] L 196/45.

Dette skjemaet har blitt kritisert for å være for komplisert¹⁹⁹, og det har blitt sagt at skjemaet har blitt utarbeidet av lovgivere med et mål om å dekke alle behov og ønsker hos medlemsstatene, uten tanke på hvordan skjemaet vil fungere i praksis.²⁰⁰

Dersom skjemaet vil være vanskelig å fylle ut, vil den de facto virke mot sin hensikt, og føre til at utstedelsesprosessen blir en vanskelig og tidkrevende prosess.

Videre gjelder skjemaet som sagt kun for objekter, dokumenter og data, for alt annet bevismateriale må det utstedes en egen rettsanmodning. Det kan da være mer tidsbesparende bare å utforme en rettsanmodning for begge bevisene, og da unnlate å bruke bevisordre skjemaet. Innføringen av et standardskjema er i utgangspunktet en ønskelig endring, men det er imidlertid usikkert hvor effektivt dette standardskjemaet egentlig vil bli.

10.2.2 Nektelses- og utsettelsesgrunnlag

Bevisordren inneholder få og klare nektelsesgrunnlag for når godkjenningen og gjennomføringen av en bevisordre kan nektes.

Endringene av nektelsesgrunnlag fra dagens system er ikke meget omfattende i bevisordren. En særlig merkbar endring er imidlertid at bevisordren fjerner kravet om dobbel straffbarhet for 32 typer lovbrudd. Dersom en bevisordre gjelder en av disse lovbruddene kan ikke fullbyrdelsesstaten kreve dobbelstraffbarhet.

Ransaking etter norsk rett krever at handlingen som ligger til grunn må kunne straffes med frihets straff etter norsk lov. Dersom norske myndigheter skal gjennomføre en anmodning om bevisopptak fra utenlandske myndigheter vil det dermed være et krav at handlingen det gjelder også må kunne straffes med frihetsstraff etter norsk rett. Etter bevisordren vil imidlertid norsk rett ikke kunne sette krav om dobbel straffbarhet i tilfelle de 32 opplistede lovbruddene. Denne endringen vil kreve lovendring i norsk rett, og innebærer en kraftig innskrenking i Norges adgang til å avslå anmodninger om ransaking og beslag.

Ransaking bestemmelsen må omgjøres eller suppleres slik at det ikke kan stilles krav om at handlingen må kunne straffes etter norsk rett dersom ransaking skal skje i forbindelse med en bevisordre som omhandler et av de 32 opplistede lovbrudd.

I denne sammenheng kan det dessuten muligens bli nødvendig med en Grunnlovsendring, ettersom grl. § 102 fastslår at husransakelse kun kan skje i kriminell tilfelle. Dersom kriminelt

¹⁹⁹ Notat til presidentskapet i Rådet, Brussel 18.desember 2008, 17477/08, COPEN 258, avsnitt 22.

²⁰⁰ Jose Castillo Garcia, Legal Service Eurojust, personlig meddelelse.

tilfelle innebærer at lovgiverne kun kan tillate husransakelse dersom handlingen er et kriminelt tilfelle etter norsk lov, må denne Grunnlovsbestemmelsen også endres.

Bevisordren innfører videre flere utsettelsesgrunnlag, dette har sammenheng med at bevisordren også innfører tidsfriser for gjennomføringen. Dersom en medlemsstat vil utsette gjennomføringen av en anmodning kan de kun begrunne dette med et av de utsettelsesgrunnlagene som følger av bevisordren, og kan ikke utsette den etter eget ønske. Etter dagens system foreligger det kun et eksplisitt grunnlag for å utsette gjennomføringen av en rettsanmodning, men ettersom det ikke foreligger noen tidsrammer for gjennomføringen kan medlemsstaten i virkeligheten utsette gjennomføringen så lenge de ønsker. Bevisordren vil ikke bare føre til en raskere prosess, men også en mer sikker og forutsigbar prosess for utstedelsesstaten. Dette er klart en viktig og positiv endring fra dagens system.

10.2.3 Gjennomføringen og tidsrammer

Bevisordren fastslår at gjennomføringen av en bevisordre skal skje i samsvar med nasjonal lovgivning i fullbyrdesstaten, dette innebærer ingen forandring fra dagens system. I følge bevisordren skal imidlertid alle tiltak, inkludert ransaking og beslag, være tilgjengelig i fullbyrdesstaten for gjennomføringen av en bevisordre dersom den gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd. Dette innebærer at ransaking og beslag må kunne gjennomføres i tilfelle et av de 32 lovbrudd, til tross for at de nasjonale vilkårene ikke er oppfylt, såfremt ingen av nektelsesgrunnlagene i bevisordren kan gjøres gjeldende.

Etter norsk rett krever ransaking at handlingen som ligger til grunn kan straffes med frihetsstraff etter norsk rett. Ettersom dobbelstraffbarhet ikke kan benyttes som nektelsesgrunnlag i tilfelle de 32 lovbruddene vil norske myndigheter i følge bevisordren dermed ikke kunne kreve at det norske vilkåret for ransaking er oppfylt. Dette krever som tidligere nevnt en lovendring. Ransakingsbestemmelsen i norsk rett må endres slik at i tilfelle de 32 opplistede lovbruddene i bevisordren art. 14 (2) kan det ikke stilles andre krav til adgangen til å benytte ransaking enn at ingen av nektelsesgrunnlagene i bevisordren kan gjøres gjeldende. Dette innebærer som sagt en kraftig innskrenking i Norges adgang til å avslå anmodninger om ransaking og beslag. Dette innebærer de facto at dersom Norge mottar en bevisordre som gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd kan norske myndigheter ikke avslå bevisordren, med mindre et av nektelsesgrunnlagene kan påberopes. En slik bevisordre om ransaking og beslag vil i så fall få direkte rettsvirkning i Norge og må gjennomføres straks.

Norge må etter dette måtte gi avkall på noe av vår suverenitet når det gjelder å ha full kontroll over gjennomføringen av visse typer strafferettslige avgjørelser på eget territorium.²⁰¹

Den om viktigste endringen i bevisordren i forhold til dagens system er innføringen av tidsrammer. I følge bevisordren skal godkjenningen og gjennomføringen av en bevisordre skje straks fullbyrdelsesmyndighetene mottar den, og gjennomføring skal aldri ta mer enn 60 dager, med mindre noen av utsettelsesgrunnlagene kan gjøres gjeldende.

Etter dagens system foreligger det ingen tidsfrister, og fullbyrdelsesstaten kan dermed bruke så lang tid på gjennomføringen som de finner nødvendig. Dette fører til at innhenting av bevis i utlandet som oftest er en meget usikker prosess siden man aldri kan være sikker på om og når man får utlevert beviset.

Innføringen av tidsfrister vil dermed være en viktig faktor for å effektivisere gjennomføringsprosessen. Slike tidsfrister ble også innført i forbindelse med den europeiske arrestordren, og ved ikrafttredelsen av arrestordren sank gjennomsnittstiden for gjennomføringen av en utlevering fra 9 måneder til bare 43 dager.²⁰²

Innføringen av tidsfrister for gjennomføringen av anmodninger vil utvilsomt være en positiv endring fra dagen system.

10.2.4 Omfattende informasjonsplikt

En annen merkbar endring i forhold til dagens system er at bevisordren pålegger medlemsstatene en omfattende informasjonsplikt. Utgangspunktet er at en bevisordre skal gjennomføres i tråd med utstedelsesstatens forventinger og innen tidsfristen, alle avvikelser fra dette utgangspunktet skal fullbyrdelsesstaten informere utstedelsesstaten om, for eksempel dersom fullbyrdelsesstaten ikke kan opprettholde de formkrav som er anmodet eller at gjennomføringen utsettes. Dette gir utstedelsesmyndighetene mulighet til å treffe nye avgjørelser i forbindelse med bevisordren slik at den kan gjennomføres på beste mulig måte, og dessuten sikrer det forutsigbarhet i forhold til den aktuelle saken ettersom utstedelsesmyndighetene vil vite om og når de kan ta i bruk beviset i saken.

Etter dagens system må fullbyrdelsesstaten kun informere utstedelsesstaten dersom den vil nekte å gjennomføre en rettsanmodning. Innhenting av bevis i utlandet i dag er derfor ofte en

²⁰¹ Kvam (2008) s. 101.

²⁰² Disse tallene er basert på de ni første månedene av 2004, jf. COM (2006) 8, 24.jan. 2006, COM (2005) 63, 23.feb. 2005.

meget usikker prosess, ettersom fullbyrdelsesstaten ikke har krav på å vite hvordan bevisinnhenting ligger an eller om den innhentes slik som fullbyrdelsesstaten har anmodet. Bevissamarbeid etter bevisordren fremstår etter dette mer som et faktisk samarbeid mellom to stater som har et felles ønske om å innhente beviset og få løst den aktuelle saken på en best mulig måte gjennom samtale. Dette er i motsetning til dagens system hvor det fremstår mer som at fullbyrdelsesstaten gjør utstedelsesstaten en stor tjeneste ved å innhente beviset, og at utstedelsesstaten dermed bare må akseptere at fullbyrdelsesstaten gjennomfører anmodningen etter eget tempo og evne, og utstedelsesstaten må fint vente på resultatet av bevisinnhenting. Innføringen av en slik omfattende informasjonsplikt er etter dette en av de mer positive endringene fra dagens system.

10.3 Bør Norge inngå en tilknytningsavtale til bevisordren?

Det er et generelt ønske i Norge om å opprettholde et tett samarbeid med EU-statene på det strafferettslige området, og at Norge tar del i de tiltak som er med på å effektivisere kampen mot grenseoverskridende kriminalitet. Bevissamarbeid er en betydningsfull del av dette rettslige samarbeidet,²⁰³ og det er derfor i utgangspunktet ønskelig at Norge inngår en parallellavtale med EU basert på den europeiske bevisordren.

Effektivitetshensyn tilsier også at Norge bør inngå en parallellavtale, da bevisordren vil føre til et mer effektivt bevissamarbeid enn det systemet som foreligger i dag. En raskere og mer forutsigbar prosess for bevisinnhenting er ønskelig, siden rettsanmodninger i dag ofte tar lang tid og er en usikker prosess. Likevel må det sikres at rettsikkerhetshensyn blir ivaretatt, og rettsikkerheten til den bevisinnhenting gjelder vil ofte bryte med hensynet til effektivitet. Bevisordren opprettholder respekten for de tradisjonelle rettsikkerhetsgarantier, først og fremst gjennom at respekten for fundamentale rettigheter er knesatt i rammebeslutningen. Ordre public faller bort som et nektelsesgrunnlag, dette utgjør imidlertid ikke en særlig merkbar endring ettersom det forutsettes at menneskerettighetene vil omfatte vår ordre public. Borgernes rettssikkerhet må dessuten ivaretas ved bruk av tvangsmidler, og hovedregelen etter bevisordren er at slike midler besluttes etter nasjonale regler. Borgerne vil dermed i utgangspunktet ikke bli utsatt for tvangsinngrep med mindre de nasjonale reglene gir adgang

²⁰³ Anmodninger om bistand i straffesaker øker og er en viktig form for samarbeid statene i mellom; i 2002 behandlet justisdepartementet 297 rettsanmodninger i straffesaker, i 2007 var antallet økt til 377, jf. st.prp. 1 (2003-04) punkt 4.1.1. og st.prp. 1 (2008-09) punkt 4.4.1. Disse tallene gir imidlertid ikke angir ikke det totale antallet strafferettslig rettsanmodninger behandlet i Norge, flere rettsanmodninger sendes direkte til judisielle myndigheter i stedet for å måtte oversendes via en sentralmyndighet.

til dette. Unntak fra denne hovedregelen er imidlertid om en bevisordre gjelder et av de 32 opplistede lovbrudd i bevisordren, i slike tilfeller vil alle tiltak, inkludert ransaking og beslag kunne tas i bruk. Dette innebærer at personer kan bli utsatt for tvangsinngrep, for eksempel ransaking, uten at den handlingen som ligger til grunn for bevisinnhenting er ulovlig etter norsk rett. Dette er et kraftig innhugg i statens suverenitet da norske myndigheter ikke lenger vil ha full kontroll over gjennomføringen av en strafferettslig avgjørelse. Om Norge kan overdra slik myndighet til å beslutte tvangsinngrep overfor norske borgere må vurderes ved en eventuell inngåelse av parallellavtale til bevisordren slik den foreligger i dag. Norske myndigheter har imidlertid inngått en parallellavtale til den europeiske arrestordren som langt på vei bygger på prinsippet om gjensidig anerkjennelse av utenlandske utleveringsavgjørelser. Utlevering av personer anses som mer inngripende enn utlevering av bevis, og dette taler for at effektivitetshensynet bør være avgjørende for inngåelsen av en parallell avtale med bevisordren som effektiviserer bevissamarbeidet. Det må i denne sammenheng vurderes hvorvidt Norge er villige til å gi opp litt av mer av sin suverenitet for å kunne ta del i utviklingen av et mer effektivt rettslige samarbeid med de andre landene i Europa.

Det kan dessuten spørres hvor effektiv bevisordren vil gjøre bevisinnhentingsprosessen. Noen av de viktigste endringer bevisordren gjør fra dagens system for å effektivisere innhentingprosessen, blant annet innføringen av standard skjema og tidsfrister, gjelder bare for objekter, dokumenter og data. Bevisordren er bare første skritt for å erstatte hele det gjeldende system med et heltlig regelverk for gjensidig bistand. Denne skrittvis innføringen av bevisordren har blitt kritisert fordi den fører til en inndeling av flere systemer som skal benyttes ved innhenting av bevis.²⁰⁴ Dette er meget ugunstig for de som skal benytte bevisordren i praksis, ettersom de vil kunne måtte benytte forskjellige innhentingssystemer i en og samme sak. Dette medfører dermed at bevisordren muligens ikke effektiviserer bevisinnhentingprosessen så mye som den ved første øyekast gir uttrykk for. Det er først når alle bevis omfattes av en bevisordre at den blir fullt ut effektiv.

Kommisjonen erkjenner ulempen ved å ha et slikt todelt system, men fastslår at det bare vil være i en overgangsperiode og at hele det foreliggende systemet som sagt skal erstattes. En slik skrittvis innføring av et helhetlig regelsett er dessuten en ulempe for Norge dersom vi skal inngå en parallellavtale. Det kan være tidkrevende og strevsomt å inngå forhandlinger

²⁰⁴ Williams (2005) s.20.

med EU om tilknytningsavtaler, og dessuten å få den ratifisert. Arrestordren er ennå ikke ratifisert i alle medlemsland, enda den ble undertegnet for tre år siden. Etersom EU etter hvert skal erstatte hele systemet med ett fullstendig regelverk, kan dette derfor også være en grunn til å vente, så vi slipper å gå inn i to runder med harde forhandlinger.

Bevisordren har dessuten allerede fått kritikk for å være komplisert, herunder for standardskjemaet, som bærer preg av å ha blitt utformet på en måte som lar hensynet til politiske tilfredsstillende løsninger gå på bekostning av den praktiske gjennomførbarheten. Dette kan tale for at Norge bør avvete og se hvordan skjemaet fungerer i praksis.

Det kan dessuten være en fordel å vente med å inngå en eventuell parallellavtale til Lisboaatraktatens endringer i EU-regelverket trer i kraft. I dag følger det av TEU art. 38 at EU kan inngå avtaler med tredjeland om EUs politi- og strafferettssamarbeid etter TEU art. 24. Det følger av art. 24 (5) at

”5. No agreement shall be binding on a Member State whose representative in the Council states that it has to comply with the requirements of its own constitutional procedure; the other members of the Council may agree that the agreement nevertheless apply provisionally.”

Hver av representantene i Rådet kan altså kreve et slikt konstitusjonelt forbehold, som innebærer at det må foretas en egen nasjonal godkjenning av den aktuelle avtalen. Når alle de stater som har tatt slikt forbehold har foretatt nasjonal godkjenning av avtalen, vil EU ratifisere avtalen. De rådsmedlemmer som imidlertid ikke tar forbehold kan bli enige om å gi avtalen en foreløpig virkning.

Lisboaatrakteten vil derimot føre til at EU blir en juridisk person og Rådet får dermed kompetanse til å inngå avtaler direkte med tredjeland. Norge vil dermed unngå problemer med EU-statenes konstitusjonelle forbehold, som igjen vil føre til at forhandlingsprosessen blir enklere og avtalen raskere vil kunne tre i kraft. I motsetning til parallellavtalen til arrestordren, hvor forhandlingene var kompliserte, og som tok lang tid å forhandle frem, og som dessuten ennå ikke er trådt i kraft.

Til tross for at Norge ønsker å delta i utviklingen av det rettslige samarbeidet i Europa, kan det på bakgrunn av det som er presentert i denne avhandlingen være en fordel for Norge å utsette forhandlingene om en tilknytningsavtale til den europeiske bevisordren.

Rammebeslutningen trådte i kraft i januar i år, og må implementeres av medlemsstatene innen to år. Hvordan bevisordren vil fungere i praksis, og om den vil effektivisere

innhentingsprosessen, vil ikke vise seg før medlemsstatene begynner å ta den i bruk i tiden fremover.

Litteratur/Kilder

Alegre, Susie og Marisa Leaf: European arrest warrant: A solution ahead of its time? London 2003

Andenæs, Johs.: Norsk straffeprosess, Bind I, 3.utg. Oslo 2000.

Andenæs, Johs.: Norsk straffeprosess, Bind II, 3.utg. Oslo 2000.

Andenæs, Johs. og Arne Fliflet: Statsforfatningen i Norge, 9.utg. Oslo 2004.

Andenæs, Johs., Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Riber-Mohn: Alminnelig strafferett, 5.utg. Oslo 2005.

Frände, Dan: Om bevisupptagning innom EU. Artikkel i Oikeudenkäyntejä ja tuomioistuimia. 2007

Gaarder, Karsten og Hans Petter Lundgaard: Gaarders innføring i internasjonale privatrett, 3.utg. Oslo 2000.

Mæland, Henry John: Innføring i alminnelig strafferett, 3.utg. Bergen 2004.

Kvam, Bjarne: Schengen og Norge,

Ruud, Morten og Geir Ulfstein: Innføring i Folkerett, 2.utgave. Oslo 2002.

Tønnesen, Sverre: Internasjonal strafferettspleie, Bind I. Bergen 1975.

Vervaele, V.E.A. m.fl.: European Evidence warrant, Transnational Judicial Inquiries in the EU. Antwerpen 2005.

Williams, Charles: The European Evidence Warrant: the Proposal of the European Commission". 2005. Denne artikkelen er en oppdatert versjon av presentasjonen gitt ved ERA og CPA konferansen "Dealing with European Evidence: Practical Reforms needed to improve Mutual Legal Assistance", 18 – 20. november 2004 i Trier. Nettdress: http://www.era.int/web/en/resources/5_1990_1662_file.2247.pdf.

Aall, Jørgen: Rettsstat og menneskerettigheter. Bergen 2004.

Forarbeider og offentlige dokumenter - Norge

Norske offentlige utredninger (NOU)

NOU 2004:20 Ny utlendingslov

Stortingsproposisjoner

St.prp. nr. 42 (1996-1997) Om samtykke til ratifikasjon av samarbeidsavtale av 19 desember 1996 mellom partene i Schengenavtalen og Schengenkonvensjonen, og Island og Norge om avskaffelse av personkontroll på de felles grenser

St.prp. nr.1 (2003-2004) Den kongelige proposisjon om statsbudsjettet medregnet folketrygden for budsjetterminen 1. januar - 31. desember 2004

St.prp. nr. 58 (2004-2005) Om samtykke til inngåing av en samarbeidsavtale mellom Norge og Eurojust for å styrke kampen mot alvorlige former for internasjonal kriminalitet, Avtale mellom Kongeriket Norge og Eurojust.

St.prp. nr. 1 (2008-2009) For budsjettåret 2009

Stortingsmeldinger

St. meld. nr.12 (2000-2001) Om Norge og Europa ved inngangen til et nytt århundre

St. meld. nr.27 (2001-2002) Om EØS-samarbeidet 1994-2001.

St. meld. nr.23 (2005-2006) Om gjennomføring av europapolitikken

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 56 (1998-1999) Om lov om Schengen informasjonssystem (SIS) og lov om endringer i utlendingsloven og enkelte andre lover som følger av Schengensamarbeidet.

Ot.prp. nr. 24 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel)

Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) Om lov om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (lov om nordisk arrestordre) og om samtykke til ratifikasjon av konvensjon 15.desember 2005 om overlevering for straffbare forhold mellom de nordiske land (Nordisk arrestordre).

Ot.prp. nr. 36 (2008-2009) Om lov om endringer i utlendingsloven 1988 og utlendingsloven 2008 (gjennomføring av forordning nr. 767/2008 og rådsbeslutning nr. 633/2008 vedrørende visuminformasjon systemet VIS) mv.

Rundskriv

Rundskriv G19/2001: Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker – Gjensidig hjelp i straffesaker og utlevering av lovbrytere.

Forarbeider og offentlige dokumenter - EU

Kommisjonsdokumenter

COM (2003) 688 final: Proposal for a Council Framework Decision on the European Evidence Warrant for obtaining objects, documents and data for use in proceedings in criminal matters.

COM (2005) 63 final: Report from the Commission based on Article 34 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states.

COM (2006) 8 final: Report from the Commission based on Article 34 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States.